

СХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ДАЛЯ

Факультет економіки і управління
Кафедра економіки і підприємництва

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА
до кваліфікаційної роботи

на тему
" Вплив справедливого ціноутворення енергорозподільчих підприємств
на національну безпеку України
(на прикладі ОСР Полтавської області) "

другий (магістерський) рівень
спеціальність 051 Економіка

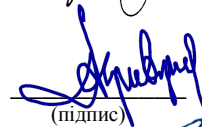
Виконав: здобувачка групи ЕК-22дм

(підпис)

Є. Д. Бабічева

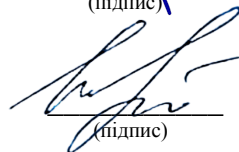
Керівник

(підпис)

П. В. Кривуля

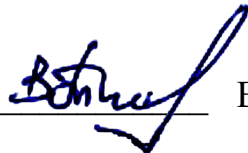
Завідувач кафедри

(підпис)

І. М. Семененко

Рецензент

В. В. Тищенко

СХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ДАЛЯ

Факультет економіки і управління
Кафедра економіки і підприємництва

Другий (магістерський) рівень
спеціальність 051 Економіка

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

“ _____ ” _____ 2023 року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧУ
вищої освіти другого (магістерського) рівня

Бабічевій Євгенії Дмитрівні

1. Тема роботи " Вплив справедливого ціноутворення енергорозподільчих підприємств на національну безпеку України (на прикладі ОСР Полтавської області) "
Керівник роботи Кривуля Павло Вікторович, к.е.н., доцент,

затверджений наказом університету від 21 вересня 2023 року № 39/14.01

2. Строк подання здобувачем роботи 4 грудня 2023 р.

3. Вихідні дані до роботи 3.1. Інформація про сферу діяльності підприємства та його техніко-економічні показники за декілька років. 3.2. Відомості про обсяги виробництва продукції підприємства. 3.3. Відомості про склад, структуру нематеріальних фондів підприємства за декілька років та про фінансово-економічний стан досліджуваного підприємства. 3.4. Планові та фактичні питомі витрати на основні нематеріальні ресурси за різні періоди часу, відокремлені та спільні. 3.5. Інформація про організаційну структуру управління на підприємстві. 3.6. Нормативно-правові акти, теоретичні та методичні джерела за темою кваліфікаційної магістерської роботи. 3.7. Інформація про сучасні технології в сфері регулювання діяльності підприємства.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)
4.1. Викладення результатів теоретичних та методичних досліджень за темою. 4.2. Загальна характеристика діяльності ОСР Полтавської області та аналіз сфери діяльності підприємства. 4.3. Оцінка сучасного фінансово-економічного стану підприємства. 4.4. Аналіз виробництва та виробничих ресурсів підприємства. 4.5. Обґрунтування шляхів розв'язання проблем з незадовільним станом методичного забезпечення у сфері оцінювання ступеня справедливості ціноутворення.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслеників)
Таблиці, рисунки та інший демонстраційний матеріал

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада Консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв

7. Дата видачі завдання 22.09.2023 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

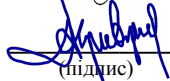
№ з/п	Назва етапів виконання кваліфікаційної магістерської роботи	Строк виконання етапів	Примітка
1	Аналіз літератури з тематики магістерської роботи	Жовтень 2023 р.	
2	Робота над розділом 1	Жовтень 2023 р.	
3	Робота над розділом 2	Листопад 2023 р.	
4	Робота над розділом 3	Листопад 2023 р.	
5	Робота над вступом та висновками	Листопад 2023 р.	
6	Оформлення роботи	Грудень 2023 р.	
7	Підготовка демонстраційного матеріалу та доповіді	Грудень 2023 р.	

Здобувач

Є. Д. Бабічева

Керівник роботи

П.В.Кривуля

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота: 100 с., 11 рис., 23 табл., 70 дж., 8 додатків

Об'єктом дослідження – господарська діяльність енергорозподільчих підприємств на ринку електричної енергії.

Предметом дослідження є теоретичні, методичні та практичні аспекти та умови формування та оцінювання ціноутворення на електроенергію у контексті забезпечення національної безпеки України

Мета роботи полягала у аналізі особливостей ціноутворення на електроенергетичному ринку на прикладі АТ «Полтаваобленерго».

У роботі розглянуто сучасний стан енергетичного ринку України та існуючих методів тарифоутворення енергокомпаній, описана гіпотеза справедливого ціноутворення у контексті забезпечення національної безпеки України, надана загальна характеристика діяльності оператора системи розподілу Полтавської області, проведено фінансово-економічний аналіз підприємства, приділено увагу сучасній проблематиці несправедливості на енергорозподільчому ринку, запропонована концептуальна розробка формування та оцінювання справедливих цін на послуги з розподілу електроенергії за допомогою егалітарних і утилітарних показників для забезпечення економічної та національної безпеки України.

ЕНЕРГЕТИЧНИЙ РИНОК, ЦІНОУТВОРЕННЯ, ОПЕРАТОР СИСТЕМИ РОЗПОДІЛУ, СПРАВЕДЛИВІСТЬ, УТИЛІТАРИЗМ, ЕГАЛІТАРИЗМ

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. ОГЛЯД ЕНЕРГЕТИЧНОГО РИНКУ УКРАЇНИ З ПОЗИЦІЇ ВПЛИВУ ЙОГО ЦІНОВОЇ ПОЛІТИКИ НА НАЦІОНАЛЬНУ БЕЗПЕКУ	9
1.1. Характеристика енергетичного ринку України у контексті забезпечення національної безпеки країни	9
1.2. Існуючі моделі ціноутворення та проблема несправедливості цінкової політики на енергетичному ринку	19
1.3. Гіпотеза справедливого ціноутворення у контексті забезпечення національної безпеки України	31
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1	39
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ ЕНЕРГОРОЗПОДІЛЬЧОГО ПІДПРИЄМСТВА АТ "ПОЛТАВАОБЛЕНЕРГО" ТА ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СПРАВЕДЛИВОГО ЦІНОУТВОРЕННЯ	41
2.1. Загальна характеристика діяльності АТ "Полтаваобленерго"	41
2.2. Аналіз фінансово-економічного стану АТ «Полтаваобленерго»	50
2.3. Сучасне загострення проблеми несправедливого ціноутворення на ринку розподілу електроенергії.....	65
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2.....	75
РОЗДІЛ 3. КОНЦЕПТУАЛЬНА РОЗРОБКА ПРОПОЗИЦІЇ ФОРМУВАННЯ СПРАВЕДЛИВИХ ЦІН НА ПОСЛУГИ РОЗПОДІЛУ ЕЛЕКТРОЕНЕРГІЇ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ	77
3.1. Концептуалізація кругообігу грошових коштів на основі моделі міжгалузевого балансу та моделі кругової дороги.....	77

3.2. Принципові методичні підходи до формування оцінки егалітарної та утилітарної справедливості у ціноутворенні на енергоринку	84
3.3. Виміри впливу впровадження концепції справедливого ціноутворення на національну безпеку України та подальші перспективи дослідження проблеми	92
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3	96
ВИСНОВКИ.....	97
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	101

ВСТУП

Актуальність теми роботи. Актуальність теми впливу справедливого ціноутворення енергорозподільчих підприємств на національну безпеку України полягає в тому, що енергетична система є ключовим компонентом економічної стабільності та незалежності країни. Справедливе ціноутворення впливає на ефективність енергетичного сектору, забезпечуючи раціональне використання ресурсів, а також мінімізацію енергетичної залежності від інших країн. Це має стратегічне значення для України, яка прагне до енергетичної незалежності та диверсифікації джерел енергії. Не менш важливим є той факт, що справедливе ціноутворення сприяє захисту прав споживачів, забезпечуючи доступ до якісних і доступних енергетичних послуг. Врахування інтересів споживачів забезпечує соціальну стабільність та підтримку громадськості до реформ у енергетичному секторі, що є особливо важливим в умовах політичних та економічних викликів, з якими стикається Україна. Національна безпека України тісно пов'язана зі стабільністю енергетичної інфраструктури. Справедливе ціноутворення дозволяє енергорозподільчим підприємствам інвестувати в модернізацію мереж, підвищуючи їх надійність та зменшуючи ризики енергетичних криз. Такий підхід сприяє зміцненню енергетичної безпеки країни, знижуючи вразливість перед зовнішніми загрозами та внутрішніми викликами. Враховуючи глобальні тенденції до переходу на відновлювані джерела енергії, справедливе ціноутворення стає критичним фактором для стимулювання інвестицій у зелену енергетику. Це сприяє не тільки екологічній стабільності, але й забезпечує Україні стратегічну перевагу у формуванні енергетично незалежної та стійкої економіки. Таким чином, вплив справедливого ціноутворення на роботу енергорозподільчих підприємств є ключовим фактором, який визначає енергетичну, економічну та національну безпеку України. В умовах постійно змінювального

геополітичного ландшафту, енергетична незалежність та стабільність стають основою для забезпечення довгострокового розвитку та процвітання країни.

Інформаційна база дослідження. Під час написання кваліфікаційної магістерської роботи були використані аналітичні звіти енергетичних компаній, стратегії розвитку ринку електроенергетики, наукові публікації, навчальні посібники та монографії. Проблематику справедливої цінової політики на енергетичному ринку, досліджували вітчизняні науковці, такі як: . Ними було охарактеризовані основні засади функціонування сучасного ринку електроенергії. Проте, в умовах геополітичних викликів та соціально-економічної нестабільності тема залишається важливою для дослідження.

Метою кваліфікаційної магістерської роботи є аналіз особливостей ціноутворення на електроенергетичному ринку на прикладі АТ «Полтаваобленерго».

Для досягнення поставленої мети кваліфікаційної магістерської роботи потрібно вирішити **наступні завдання:**

- Надати характеристику енергетичного ринку України у контексті забезпечення національної безпеки країни;
- Дослідити існуючі моделі ціноутворення та проблема несправедливості цінової політики на енергетичному ринку;
- Описати гіпотезу справедливого ціноутворення у контексті забезпечення національної безпеки України;
- Надати загальну характеристику діяльності АТ «Полтаваобленерго»;
- Провести аналіз фінансово-економічного стану АТ «Полтаваобленерго»;
- Дослідити сучасне загострення проблеми несправедливого ціноутворення на ринку розподілу електроенергії;
- Охарактеризувати концептуалізацію кругообігу грошових коштів на основі моделі міжгалузевого балансу та моделі кругової дороги;

- Визначити принципові методичні підходи до формування оцінки егалітарної та утилітарної справедливості у ціноутворенні на енергоринку;
- Окреслити виміри впливу впровадження концепції справедливого ціноутворення на національну безпеку України та подальші перспективи дослідження проблеми.

Об’єктом дослідження кваліфікаційної магістерської роботи є господарська діяльність енергорозподільчих підприємств на ринку електричної енергії.

Предметом дослідження кваліфікаційної магістерської роботи є теоретичні, методичні та практичні аспекти та умови формування та оцінювання ціноутворення на електроенергію у контексті забезпечення національної безпеки України

Під час написання кваліфікаційної магістерської роботи були використані **методи наукових досліджень**, а саме:

- Використання пошукового та методу синтезу було здійснено для огляду енергетичного ринку України з позиції впливу його цінової політики на національну безпеку;
- Аналітичний метод було впроваджено для надання характеристики діяльності АТ «Полтаваобленерго» та перспективи її розвитку в сучасних умовах енергетичного ринку;
- На основі методу порівняльного аналізу та дедукційного методу було надано пропозиції, щодо справедливого ціноутворення на ринку електроенергії.

Практичне значення кваліфікаційної магістерської роботи передбачає систематизацію сучасних особливостей ціноутворення на ринку енергетики, визначення діяльності досліджуваного підприємства та окреслення ключових тенденцій на ринку енергії.

РОЗДІЛ 1

ОГЛЯД ЕНЕРГЕТИЧНОГО РИНКУ УКРАЇНИ З ПОЗИЦІЇ ВПЛИВУ ЙОГО ЦІНОВОЇ ПОЛІТИКИ НА НАЦІОНАЛЬНУ БЕЗПЕКУ

1.1. Характеристика енергетичного ринку України у контексті забезпечення національної безпеки країни

Енергетичний ринок України характеризується різноманітністю джерел енергії зі значною залежністю від атомної енергетики, на яку припадає значна частина виробництва електроенергії в країні. Вугілля та природний газ також відіграють важливу роль в енергетичному балансі, хоча країна активно намагається зменшити свою залежність від вугілля через екологічні проблеми та старіння інфраструктури. Значення відновлюваних джерел енергії, таких як енергія вітру та сонця, постійно зростає, що відображає світові тенденції та зобов'язання України щодо скорочення викидів вуглецю та підвищення енергетичної безпеки. Ця залежність від ядерної енергії забезпечує стабільне базове постачання, але також створює проблеми з точки зору ядерної безпеки, управління відходами та потреби в технологічній модернізації. Вугільні електростанції, хоча й значні, зазнали критики через забруднення навколишнього середовища та неефективність.

Сектор відновлюваної енергетики в Україні швидко розвивається завдяки сприятливій державній політиці та міжнародним інвестиціям. Сонячна енергетика, зокрема, значно розширилася, в Україні розташована одна з найбільших у Європі сонячних електростанцій. Проекти вітроенергетики, біомаси та малих гідроелектростанцій також є частиною цієї стратегії диверсифікації. Цей перехід до використання відновлюваних джерел енергії не тільки узгоджується з глобальними екологічними цілями, але й сприяє національній енергетичній безпеці та незалежності [7].

Енергетичний ринок України переживає значні реформи[56], спрямовані на приведення у відповідність зі стандартами Європейського Союзу, зокрема щодо лібералізації ринку та нормативно-правової бази. Запровадження конкурентного ринку електроенергії стало важливим кроком у цьому напрямку, спрямованим на підвищення ефективності, прозорості та вибору споживачів [59]. Однак ці реформи також спричинили проблеми, зокрема нестабільність цін і необхідність балансу між інтересами ринку та міркуваннями соціального добробуту. Енергоефективність та енергозбереження набувають все більшого значення в енергетичній стратегії України. Країна має значний потенціал для енергозбереження, особливо в житловому та промисловому секторах, що може призвести до зниження споживання енергії та витрат. Інвестиції в енергоефективність, підтримані міжнародною допомогою та партнерствами, мають вирішальне значення для довгострокової енергетичної стабільності та економічної стабільності України, особливо з огляду на поточні виклики в енергетичному секторі та ширшому економічному ландшафті [4].

Попит на електроенергію в Україні формується різними факторами, включаючи промислове виробництво, побутове споживання та технологічний прогрес. Промислові сектори, особливо важка промисловість, як-от металургія та хімічна промисловість, є основними споживачами електроенергії. Енергетичні потреби цих галузей істотно впливають на загальну структуру споживання електроенергії в країні. Побутове використання електроенергії, обумовлене потребами побутової техніки, опалення та охолодження, також становить значну частину загального попиту. Сезонні коливання з більшим споживанням взимку через потреби в опаленні є помітною характеристикою профілю попиту на електроенергію. В останні роки спостерігаються поступові зміни попиту на електроенергію через технологічні зміни та заходи з енергоефективності. Запровадження енергозберігаючих технологій як у промисловому, так і в житловому

секторах почало впливати на загальне споживання електроенергії. Наприклад, збільшення використання енергоефективних приладів і освітлювальних рішень у будинках і на підприємствах сприяло більш ефективному використанню електроенергії. Однак повний потенціал цих енергозберігаючих заходів ще не реалізований по всій країні.

Інтеграція відновлюваних джерел енергії в національну мережу також змінює ландшафт попиту на електроенергію. Оскільки все більше проектів з відновлюваної енергетики з'являється в мережі, динаміка пропозиції та попиту на електроенергію змінюється. Цей перехід створює проблеми для управління енергосистемою та потребує розробки рішень для зберігання та інтелектуальних мережевих технологій для забезпечення стабільного та надійного електропостачання. Зобов'язання України узгодити європейські енергетичні стандарти та скоротити викиди вуглекислого газу впливають на структуру попиту на електроенергію. Політика, спрямована на просування чистіших джерел енергії та зменшення залежності від викопного палива, поступово змінює енергетичний баланс. Ця зміна не тільки впливає на джерела виробництва електроенергії, але й сприяє інноваціям у використанні та управлінні енергією [5].

Очікується, що майбутній попит на електроенергію в Україні залежатиме від економічного зростання, динаміки населення та подальших зусиль у сфері енергоефективності та відновлюваних джерел енергії. У той час як промисловий і житловий сектори, ймовірно, залишаться ключовими споживачами, енергетичний ландшафт, що розвивається, характеризується підвищеною стійкістю та ефективністю, сформує характер і масштаб цього попиту. Ця еволюція створює як виклики, так і можливості для енергетичного сектору країни, вимагаючи стратегічного планування та інвестицій для ефективного задоволення майбутніх потреб в електроенергії.

Таблиця 1.1.

Попит на електроенергію (ТВт/год) за реалізації
базового сценарію розвитку ВВП

	2010	2015	2020	2025	2030
Промисловість	94	107	116	127	134
Сільське господарство	4	4	4	5	5
Комерційне та побутове споживання	65	76	88	101	115
Втрати	22	22	22	22	23
Експорт	6	6	6	6	6
Разом	191	215	236	259	282

Джерело: складено на основі стратегії розвитку електроенергії 2030[25]

Надані дані таблиці 1.1. окреслюють споживання електроенергії в Україні в різних секторах з 2010 по прогнозований 2030 рік. Аналіз тенденцій і наслідків можна відобразити наступним чином:

1. Промисловий сектор: споживання електроенергії в промисловому секторі постійно зростає з 94 у 2010 році до прогнозованих 134 у 2030 році. Це поступове зростання свідчить про постійне розширення промислової діяльності, що, можливо, відображає економічне зростання та збільшення промислового виробництва. Темпи зростання, однак, не є різкими, що вказує або на покращення енергоефективності в промисловому секторі, або на перехід до менш енергоємних галузей.

2. Сільське господарство: Споживання електроенергії в сільськогосподарському секторі залишається відносно стабільним, з невеликим зростанням з 4 у 2010 році до прогнозованих 5 у 2030 році. Цю стабільність можна пояснити або балансом між підвищенням продуктивності сільського господарства та підвищенням енергоефективності, або відносно

статичним станом сільськогосподарського виробництва. розвитку з точки зору споживання енергії.

3. Комерційне та домашнє споживання: Споживання електроенергії в комерційному та домашньому секторах значно та стабільно зростає, з 65 у 2010 році до прогнозованих 115 у 2030 році. Це значне зростання може бути зумовлено декількома факторами, включаючи зростання населення, урбанізацію, зростання користування електроприладами та вищий рівень життя. Збільшення також свідчить про те, що підвищення енергоефективності побутових і комерційних приладів може не повністю компенсувати зростаючий попит.

4. Втрати: Втрати електроенергії залишаються незмінними на рівні 22 з 2010 по 2025 роки з невеликим зростанням до 23 у 2030 році. Постійність втрат свідчить про ефективне управління передачею та розподілом. Однак незначне зростання у 2030 році може свідчити про застарілу інфраструктуру або розширення мереж передачі, що потребує більшої уваги до стратегій зменшення втрат.

5. Експорт: Експорт електроенергії є постійним і становить 6 протягом усього періоду. Така стабільність вказує на постійний зовнішній попит на українську електроенергію або може відображати стратегічне рішення підтримувати певний рівень експорту незалежно від змін внутрішнього виробництва.

6. Загальне споживання: прогнозується, що загальне споживання електроенергії в Україні зросте зі 191 у 2010 році до 282 у 2030 році. Це загальне зростання вказує на зростаючі потреби в енергії, що підкреслює важливість розширення потужностей з виробництва електроенергії, диверсифікації джерел енергії та продовження підвищення енергоефективності в усіх країнах.

Дані свідчать про те, що в той час як промисловий і комерційний/побутовий сектори будуть стимулювати попит на

електроенергію, існує потреба в стратегічному плануванні виробництва енергії, розвитку інфраструктури та підвищення ефективності, щоб стабільно задовольнити ці зростаючі потреби[12].

Структура генеруючих потужностей в Україні є різноманітною, охоплюючи низку джерел енергії від традиційного викопного палива до ядерної та відновлюваної енергії. Це розмаїття відображає енергетичну політику України, геополітичні міркування та зміну глобального енергетичного ландшафту. Атомна енергетика відіграє ключову роль в енергетичній матриці України, виробляючи значну частину електроенергії в країні. Атомний сектор складається переважно з реакторів ВВЕР радянської епохи. Запорізька атомна електростанція, одна з найбільших у Європі, є ключовим активом у цьому секторі. Однак залежність від ядерної енергії вимагає дотримання суворих стандартів безпеки, постійного технічного обслуговування та інвестицій у модернізацію для забезпечення безпечної та сталої роботи. Вугільні електростанції, незважаючи на занепокоєння екологією та ефективністю, становлять значну частину потужностей України з виробництва електроенергії. Історично склалося так, що ці станції відігравали вирішальну роль у забезпеченні енергетичних потреб країни, особливо в регіонах, багатих вугільними ресурсами. Однак старіння інфраструктури в поєднанні з міркуваннями впливу на навколишнє середовище призвело до дискусій щодо поступового виведення з експлуатації старих, менш ефективних вугільних електростанцій і потенційної заміни їх більш чистими та стійкими джерелами енергії.

Структура виробництва електроенергії в Україні відзначається поєднанням старого та нового, традиційного та сучасного, що відображає як історичну спадщину країни, так і її прагнення до більш диверсифікованого та сталого енергетичного майбутнього. Ця різноманітність є важливою для забезпечення енергетичної безпеки, задоволення внутрішнього попиту та переходу до більш екологічно стійкої енергетичної системи[11]. Структура

потужностей в умовах війни зображена в таблиці 1.2. за декількома сценаріями.

Таблиця 1.2.

Структура потужностей і виробітку за сценаріями (І - песимістичний, ІІ - базовий, ІІІ - оптимістичний)

	2012	2015			2020			2025			2030		
		І	ІІ	ІІІ	І	ІІ	ІІІ	І	ІІ	ІІІ	І	ІІ	ІІІ
Встановлена потужність, ГВт, у тому числі	53,8	51,0	51,5	51,5	53,9	59,4	61,5	54,7	63,8	72,6	56,8	66,5	77,6
АЕС	13,8	13,8	13,8	13,8	13,8	13,8	13,8	15,8	15,8	18,8	15,8	17,8	20,8
ГЕС	4,5	4,8	4,8	4,8	5,2	5,2	5,2	5,8	5,8	5,8	5,8	5,8	5,8
ГАЕС	0,9	2,2	2,2	2,2	4,7	4,7	4,7	4,7	4,7	4,7	4,7	4,7	4,7
ТЕС – вугілля	22,0	18,7	18,7	18,7	18,7	18,7	18,7	16,0	19,8	23,3	14,4	19,7	25,5
ТЕС – газ	5,4	3,8	3,8	3,8	3,8	3,8	3,8	3,8	3,8	3,8	3,8	3,8	3,8
ТЕЦ і блок-станції	6,6	6,3	6,3	6,3	6,3	6,3	6,3	6,3	6,3	6,3	6,3	6,3	6,3
ВДЕ	0,6	1,4	1,9	1,9	1,4	6,9	9,0	2,3	7,3	9,9	6,0	8,4	10,7
Виробіток, ТВт•год, у тому числі	198	205	215	215	220	236	243	234	259	278	244	282	315
АЕС	90	87	91	91	96	96	96	107	115	115	115	133	138
ГЕС	10	12	12	12	13	13	13	14	14	14	14	14	14
ГАЕС	1	3	3	3	7	7	7	7	7	7	7	7	7
ТЕС – вугілля ¹⁰	79	81	85	85	80	86	88	81	87	102	76	91	114
ТЕС – газ	-	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
ТЕЦ і блок-станції	18	18	19	19	19	20	20	19	21	21	20	21	22
ВДЕ	1	3	3	3	3	12	16	4	13	17	10	14	18

Джерело: складено на основі стратегії розвитку електроенергії 2030 [25]

На основі таблиці 1.2., можна зробити аналіз ключових тенденцій відповідно сценаріям:

1. Тенденції встановленої потужності (2012-2030):

– Атомна енергетика (АЕС): потужність залишається стабільною в песимістичному та базовому сценаріях, але демонструє значне зростання в оптимістичному сценарії, що передбачає потенційні інвестиції в атомну енергетику за сприятливих умов.

– Гідроелектроенергетика (ГЕС) і гідроакмулювання (ГАЕС): спостерігається помірне зростання цих відновлюваних джерел енергії за

всіма сценаріями, що відображає постійний перехід до більш стійких джерел енергії.

– Теплові електростанції (Вугілля - ТЕС – вугілля; Газ - ТЕС – газ): Вугільна енергетика бачить зниження в песимістичному сценарії, стабільність у базовому сценарії та зростання в оптимістичному сценарії. Енергія газу залишається стабільною, що вказує на постійну роль в енергобалансі України.

– Теплоцентралі та блок-станції (ТЕЦ і блок-станції): ці потужності залишаються в основному незмінними, що свідчить про постійну роль в енергетичному балансі.

– Відновлювані джерела енергії (ВДЕ): у всіх сценаріях спостерігається значне зростання, особливо в оптимістичному, що підкреслює значну увагу до розвитку відновлюваної енергетики.

2. Тенденції виробництва електроенергії (2012-2030):

– Атомна енергетика: виробництво дещо зростає за всіма сценаріями, зберігаючи вирішальну роль в енергопостачанні України.

– Гідроакumuлюючі та гідроакumuлюючі установки: виробництво залишається відносно стабільним, забезпечуючи постійний внесок відновлюваної енергії.

– Енергія вугілля: Виробництво суттєво різниться залежно від сценарію, зменшуючись у песимістичному сценарії та зростаючи в оптимістичному сценарії, що відображає різні погляди на майбутню роль вугілля.

– Енергія газу: незначна роль у загальному виробництві, незмінна в усіх сценаріях.

– Теплоцентралі та блочні станції: Спостерігається невелике зростання, що вказує на їхню постійну важливість у місцевому енергопостачанні.

– Відновлювані джерела енергії: помітне зростання виробництва за всіма сценаріями, з найвищим у оптимістичному сценарії, що підкреслює зростаючу важливість відновлюваних джерел енергії в енергетичній стратегії України.

Загальна інформація:

– Майбутнє вугільної енергетики невизначене, про що свідчить її різна роль у різних сценаріях.

– Існує чітка тенденція до збільшення потужностей та виробництва відновлюваної енергії, що відображає глобальні тенденції до більш стійких джерел енергії.

– Ядерна енергетика зберігає значну роль, особливо за оптимістичним сценарієм, що передбачає потенціал для зростання за сприятливих умов.

– Відносна стабільність гідроелектростанцій, гідроакумулюючих і газових потужностей свідчить про те, що ці джерела й надалі будуть важливими компонентами енергетичного балансу України.

Ці тенденції підкреслюють стратегічний зсув до диверсифікації та стійкості в енергетичному секторі України, збалансовуючи традиційні джерела енергії з новими відновлюваними джерелами енергії та враховуючи як внутрішні потреби, так і глобальні екологічні зобов'язання[14].

Ринок електроенергії в Україні переживає значні зміни, що відзначаються зусиллями щодо диверсифікації та модернізації, спрямованих на підвищення енергетичної безпеки та стійкості. Ця трансформація зумовлена поєднанням внутрішніх потреб, екологічних зобов'язань і геополітичних факторів. Очевидним є поступовий перехід від традиційного викопного палива до більш збалансованої енергетичної суміші, включаючи атомну енергію, відновлювані джерела та екологічно чистіші джерела[8]. Ця зміна відображає стратегічні цілі України щодо скорочення викидів вуглекислого газу, дотримання міжнародних екологічних стандартів та

забезпечення довгострокової енергетичної незалежності. Атомна енергетика продовжує відігравати ключову роль на ринку електроенергії України, забезпечуючи стабільну та значну частку виробництва електроенергії. Потенційне розширення ядерних потужностей за оптимістичними сценаріями свідчить про прагнення використовувати це джерело для отримання надійної та низьковуглецевої енергії. Однак ця довіра також вимагає постійної уваги до ядерної безпеки та поводження з відходами, узгоджуючи їх з найкращими міжнародними практиками для забезпечення стійкої та безпечної роботи. Основні учасники ринку електроенергії зображено в таблиці 1.3.

Таблиця 1.3.

Сегментація ринку електроенергії

Назва компанії	Тип компанії	Основна діяльність
НЕК "Укренерго"	Державна компанія	Оператор системи передачі
"Енергоатом"	Державна компанія	Виробництво атомної енергії
ДТЕК	Приватна компанія	Виробництво та розподіл електроенергії
"Центренерго"	Змішана власність	Виробництво теплової енергії
"Укргідроенерго"	Державна компанія	Виробництво гідроелектроенергії
"Гарантований покупець"	Державна компанія	Закупівля електроенергії за "зеленими" тарифами
Регіональні енергорозподільчі компанії (РЕКи)	Змішана власність	Розподіл електроенергії на місцях
Постачальники та трейдери	Переважно приватна власність	Торгівля електроенергією

Джерело: складено автором

Значне зростання відновлюваної енергії, зокрема вітрової та сонячної, є ключовою рисою еволюції електроенергетики України. Це зростання, підтримане державною політикою та міжнародними інвестиціями, демонструє зусилля України відповідати світовим тенденціям відновлюваної енергетики. Зростаючий внесок відновлюваних джерел енергії не тільки сприяє зменшенню викидів парникових газів, але й відіграє вирішальну роль

у підвищенні енергетичної незалежності, зменшуючи залежність від імпортованого палива. Роль вугілля та природного газу на ринку електроенергії України змінюється. У той час як вугільна енергетика стикається з проблемами через проблеми з навколишнім середовищем і старіння інфраструктури, природний газ продовжує залишатися критичним компонентом для забезпечення гнучкості та надійності виробництва електроенергії [3]. Майбутня траєкторія цих традиційних джерел, ймовірно, залежатиме від технологічного прогресу, світових цін на енергоносії та зобов'язань України щодо екологічної та енергетичної політики.

Підсумовуючи, український ринок електроенергії характеризується динамічним енергетичним балансом, який розвивається, врівноважуючи традиційні джерела енергії з новими стійкими альтернативами. Цей баланс має вирішальне значення для задоволення енергетичних потреб країни, забезпечення енергетичної безпеки та узгодження з екологічними та економічними цілями. Реформи та інвестиції, що тривають в енергетичному секторі, спрямовані на підвищення ефективності, диверсифікації та стійкості, мають сформувати майбутній ландшафт ринку електроенергії України.

1.2. Існуючі моделі ціноутворення та проблема несправедливості цінової політики на енергетичному ринку

Метод ціноутворення - це стратегія чи спосіб визначення ціни товари чи послуги, який застосовується підприємствами та організаціями у процесі комерційної діяльності. Методи ціноутворення можуть відрізнятися залежно від цілей, конкурентного середовища, характеристик продукції та інших факторів[35]. Класифікація цих методів на групи є досить умовною і залежить від того, який чинник визначає ціну і, відповідно, з якого чинника починається її обґрунтування. Ціна, отримана застосуванням будь-якого методу, не завжди є кінцевою; у багатьох випадках вона потребує

додаткового коригування, іноді до неї застосовують інші методи ціноутворення. Іншими словами, така ціна є базовою або початковою. Дуже часто ціну визначають, використовуючи декілька методів одночасно, а потім обирають кінцеву ціну[35].

Розрізняють дві форми ціноутворення для виробників електричної енергії в оптовому пулі: пул на основі собівартості та пул на основі ціни. Обидві форми ціноутворення стосуються правил визначення ціни у заявках на продаж електричної енергії, які генеруючі компанії подають на аукціон в оптовому пулі. Пул на основі собівартості розглядається як перший крок лібералізації ринку електричної енергії. За цієї форми ціноутворення для окремих генераторів електростанцій визначаються тарифи на відпуск електричної енергії виходячи із витрат на виробничу діяльність. За цієї форми ціноутворення генеруючі компанії отримують право самостійно визначати вартість пропонованої в оптовому пулі електричної енергії. Порівняння особливостей наведених форм ціноутворення зведено до табл. 1.4.

Таблиця 1.4

Порівняння основних форм ціноутворення в єдиному оптовому пулі.

Пул на основі собівартості	Пул на основі ціни
Прив'язка цін до економічних характеристик окремого генератора	Активна цінова політика виробника
Низька реакція на зміну попиту	Значна реакція на зміну попиту
Несуттєві коливання вартості електроенергії в оптовому пулі	Суттєві коливання вартості електроенергії в оптовому пулі
Широкі можливості держави вирівнювати коливання цін для всіх споживачів	
Слабкі стимули для виробника до підвищення ефективності	Сильні стимули для виробника до підвищення ефективності
Низька дохідність інвестицій	Висока дохідність інвестицій
Низькі економічні ризики для інвестицій	Високі економічні ризики для інвестицій
Слабка зацікавленість у задоволенні попиту Системного оператора на ресурси регулювання режиму	Висока зацікавленість у задоволенні попиту Системного оператора на ресурси регулювання режиму
Низька вартість послуг регулювання режиму	Висока вартість послуг регулювання режиму
Потреба в аудиті розрахункових чи фактичних витрат	Потреба в активному контролі цін з боку національного регулятора

Джерело: складено автором

В єдиному оптовому пулі для ринків електроенергії зазвичай використовуються кілька основних форм ціноутворення, кожна з яких має різні характеристики та наслідки для учасників ринку. Уніфіковане ціноутворення, також відоме як єдина клірингова ціна, є широко використовуваним методом, коли всі постачальники отримують однакову ціну за електроенергію протягом певного періоду часу, що визначається найвищою прийнятою ставкою на ринку. Цей метод забезпечує простоту та передбачуваність, оскільки всі учасники заздалегідь знають ціну. Однак інколи це може призвести до неефективності, оскільки може неточно відображати різні витрати на виробництво в різних постачальників.

Ціноутворення за принципом оплати за пропозицією, інша поширена модель, передбачає оплату постачальникам на основі їхніх власних пропозицій, а не єдиної ринкової ціни. За цією моделлю дохід кожного постачальника безпосередньо пов'язаний із його пропозицією, що спонукає їх виставляти свої справжні витрати на виробництво. Це може призвести до більш ефективного розподілу ресурсів, оскільки постачальники мають стимули до зниження витрат. Однак ця модель також може внести складність і невизначеність, оскільки постачальники повинні передбачати ринкові умови та інші пропозиції, щоб оптимізувати свої прибутки. Іншим поширеним підходом є граничне ціноутворення, коли ціна електроенергії встановлюється на основі вартості найдорожчої одиниці електроенергії, необхідної для задоволення попиту. Цей метод гарантує, що всі дешевші джерела електроенергії використовуються першими, що потенційно призводить до економічно ефективної диспетчеризації. Однак це може призвести до підвищення цін у періоди пікового попиту, коли потрібні дорогі джерела виробництва, що вплине як на постачальників, так і на споживачів [28].

Двоскладові тарифи, що складаються з оплати потужності та плати за енергію, застосовуються для забезпечення відповідної оцінки як доступності

постачання, так і фактично використаної енергії. Ця модель може забезпечити стабільність для постачальників, оскільки вони отримують компенсацію за збереження потужностей, а також стимулюють ефективне виробництво енергії. Однак це вимагає ретельного проектування, щоб ефективно збалансувати компоненти потужності та енергії та забезпечити справедливую ціну. Вузлове ціноутворення, яке використовується на більш складних ринках, передбачає встановлення цін у різних місцях або вузлах у межах мережі на основі місцевих умов попиту та пропозиції. Цей метод може призвести до більш ефективного використання мережі передачі та краще відображає справжню вартість доставки електроенергії в різні місця. Однак це складно впровадити і вимагає передових систем управління ринком і мережею[68].

Кожна з цих форм ціноутворення в єдиному оптовому пулі має свої переваги та проблеми, впливаючи на ефективність ринку, поведінку постачальника та, зрештою, на вартість електроенергії кінцевого споживача. Вибір моделі ціноутворення залежить від конкретних цілей, структури ринку та регуляторного середовища даного ринку електроенергії.

Моделі ціноутворення на енергетичному ринку мають вирішальне значення для визначення того, як енергоресурси оцінюються, торгуються та споживаються. Модель ціноутворення «витрати плюс», поширена на багатьох регульованих ринках, встановлює ціни на основі витрат виробництва плюс регульованої норми прибутку. Ця модель забезпечує стабільні ціни та передбачувану віддачу для постачальників енергії, але вона може не стимулювати ефективність чи інновації. І навпаки, ринкове ціноутворення, домінуюче на дерегульованих ринках, регулюється динамікою попиту та пропозиції. Ціни коливаються відповідно до ринкових умов, що сприяє конкуренції між постачальниками та потенційно призводить до більш інноваційних та ефективних енергетичних рішень. Динамічні моделі ціноутворення, які стають все більш важливими з появою технології

розумних мереж, пропонують гнучкість, змінюючи ціни в різний час доби або відповідно до рівня попиту. Ці моделі заохочують споживачів коригувати свої схеми споживання енергії, потенційно знижуючи піковий попит і підвищуючи стабільність мережі. Ставки часу використання, тарифи критичного попиту та ціноутворення в режимі реального часу – це всі аспекти динамічного ціноутворення, кожен з яких розроблений для збалансування вимог до мережі та поведінки споживачів. Однак ця модель вимагає розвиненої інфраструктури вимірювання та високого рівня залучення споживачів [61].

Зелені тарифи (FiTs) спеціально розроблені для підтримки впровадження відновлюваної енергії. Гарантуючи фіксовану ціну на енергію, вироблену з відновлюваних джерел, FiTs знижують інвестиційні ризики та заохочують розвиток сонячних, вітрових та інших проектів з відновлюваних джерел[32]. Незважаючи на те, що FiT ефективні для просування зеленої енергії, вони можуть призвести до підвищення витрат для споживачів і можуть вимагати коригування, щоб запобігти надмірному субсидіюванню, оскільки витрати на технології зменшуються.

Моделі ціноутворення потужності впроваджуються для забезпечення належних інвестицій в енергетичну інфраструктуру, зокрема для забезпечення надійності в періоди пікового попиту. Ці моделі компенсують постачальникам енергії збереження генеруючих потужностей, незалежно від того, скільки електроенергії фактично вироблено. Хоча ця модель може гарантувати надійність мережі, вона може призвести до вищих витрат для споживачів і безпосередньо не стимулює зниження споживання енергії [13].

Ціноутворення на викиди вуглецю, включаючи податки на викиди вуглецю та системи обмеження та торгівлі, спрямоване на інтерналізацію екологічних витрат від викидів парникових газів. Додаючи грошову оцінку викидам вуглецю, ця модель стимулює виробництво та споживання чистішої енергії, сприяючи переходу до більш сталого енергетичного майбутнього.

Однак ефективність ціноутворення на викиди вуглецю залежить від належної оцінки викидів вуглецю та політичного та економічного контексту, в якому воно впроваджується. Енергетичний ринок використовує різноманітні моделі ціноутворення, кожна з яких має різні механізми та наслідки для виробництва, розподілу та споживання енергії. Ці моделі відображають складний баланс між економічною ефективністю, енергетичною безпекою, екологічною стійкістю та захистом споживачів і часто пристосовані до конкретних характеристик і цілей політики кожного енергетичного ринку. В багатьох національних ринках електричної енергії розвиток ринкових відносин супроводжувався появою окремого ринкового сегмента – ринку допоміжних послуг. На цій торгівельній платформі Системний оператор закуповує у виробників електричної енергії послуги регулювання режимів [30].

Витратні методи ціноутворення - методи, при якому підприємства додає до собівартості продукту або послуги певний відсоток прибутку. Цей метод забезпечує передбачуваність прибутку, але може завжди відповідати реальним умовам ринку.

При методах ціноутворення, що ґрунтуються на попиті, ціни встановлюються залежно від рівня попиту. У разі збільшення попиту ціни можуть підвищуватися, а при зниженні - знижуватися.

Методи ціноутворення з орієнтацією на конкуренцією - ціни встановлюються на основі цін конкурентів, можуть бути дещо вище або нижче. Цей метод допомагає залучити клієнтів, але може призвести до низької маржі.

Ціноутворення з орієнтацією на максимальний прибуток - це стратегія, при якій ціни на товари або послуги встановлюються з метою максимізації прибутку компанії. У цьому випадку підприємство може встановлювати ціни на максимально прийнятному для ринку рівні, які дозволяють отримати найбільший прибуток від реалізації своїх товарів або послуг.

Параметричні методи ціноутворення - це методи, які базуються на врахуванні конкретних параметрів, характеристик і витрат, пов'язаних з виробництвом товарів або послуг, при встановленні цін. Вони можуть використовуватися для обґрунтування цін на основі аналізу конкретних даних та факторів, таких як витрати на виробництво, маржа прибутку, конкурентні фактори тощо [35].

Ціноутворення в умовах ризику та невизначеності - це стратегія встановлення цін, яка враховує можливість виникнення ризиків та невизначеності на ринку або в умовах діяльності компанії. В таких умовах підприємство може розглядати різні сценарії та фактори ризику при встановленні цін, щоб забезпечити стійкість бізнесу та зменшити можливі втрати в умовах невизначеності [35].

Кожен метод має свої переваги та недоліки і повинен вибиратися з урахуванням конкретних цілей підприємства, конкурентного оточення та споживчих переваг.

Таблиця 1.5.

Моделі ціноутворення та проблеми несправедливості

Модель ціноутворення	Опис	Проблеми несправедливості
Кост-плюс (Cost-Plus)	Ціни базуються на витратах плюс фіксована маржа прибутку	Може сприяти неефективності, оскільки компанії не мають стимулів до зниження витрат
Ринкове ціноутворення	Ціни формуються на основі попиту та пропозиції	Високий ризик монополізації та маніпулювання ринком
Двосторонні контракти	Ціни визначаються через договори між виробниками та споживачами	Може виключати малі компанії, сприяючи олігополії
Тарифне регулювання	Держава встановлює фіксовані тарифи на енергію	Ризик політично мотивованих рішень, що ігнорують реальні витрати
Пікове ціноутворення	Вищі ціни в періоди пікового споживання	Може створити бар'єри для вразливих груп споживачів
Зелені тарифи	Спеціальні тарифи для підтримки відновлювальної енергії	Можуть підвищити загальні витрати на енергетику

Джерело: складено автором на основі [58, 64]

Питання несправедливої цінової політики на енергетичному ринку України є серйозним викликом, який впливає як на економіку, так і на споживачів. Однією з основних проблем є відсутність прозорості в механізмах ціноутворення, що часто призводить до того, що ціни не точно відображають витрати на виробництво та постачання. Ця розбіжність може бути наслідком різних факторів, включаючи політичний вплив, неефективність регулювання та маніпулювання ринком. Такі викривлення в ціновій політиці можуть перешкоджати інвестиціям в енергетичний сектор, особливо в нові й ефективніші технології, оскільки вони схиляють ринок на користь усталених, часто менш ефективних джерел енергії.

Іншим аспектом проблеми є перехресне субсидування цін на енергоносії, коли промислові споживачі можуть стягувати вищі ставки, щоб субсидувати нижчі ставки для побутових споживачів[57]. Хоча цей підхід має на меті зробити енергію доступною для домогосподарств, він може стати надмірним фінансовим тягарем для промислових споживачів, потенційно вплинувши на конкурентоспроможність української промисловості. Крім того, така практика може призвести до неефективного споживання енергії, оскільки штучно занижені ціни для деяких споживачів не стимулюють енергозберігаючу поведінку чи інвестиції в енергоефективність [58].

Вплив несправедливої цінової політики поширюється на сектор відновлюваної енергетики в Україні. Непослідовні політичні та регуляторні зміни, включно з різкими коригуваннями пільгових тарифів та інших механізмів підтримки, створюють невизначений інвестиційний клімат. Така непередбачуваність може перешкоджати як внутрішнім, так і іноземним інвестиціям у проекти відновлюваної енергетики, перешкоджаючи просуванню України до більш сталого та різноманітного енергетичного портфеля.

Крім того, проблема енергетичної бідності загострюється несправедливою ціновою політикою. Коли ціни на енергію не відображають

справжню вартість постачання, це може призвести до недостатніх інвестицій в енергетичну інфраструктуру та технічне обслуговування, що призведе до частих відключень електроенергії та низької якості послуг. Ця ситуація непропорційно впливає на домогосподарства з низькими доходами, які можуть опинитися без надійного доступу до енергії або зіткнутися з високими витратами порівняно зі своїм доходом. Питання несправедливої цінової політики на енергетичному ринку України створює значні виклики, що впливають на все: від інвестицій та конкурентоспроможності до добробуту споживачів та енергетичної безпеки. Вирішення цих проблем вимагає комплексного підходу, включаючи підвищення прозорості, забезпечення стабільності регулювання, сприяння чесній ринковій конкуренції та врахування соціального впливу ціноутворення на енергоносії. Такі реформи необхідні для розвитку міцного, ефективного та справедливого енергетичного ринку в Україні [59].

26 серпня 2020 року Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг, затвердила нову методику щодо стимулюючого тарифоутворення для операторів систем розподілу (РАВ-регулювання)[32] на зміну старої "витрати плюс". Цілями запровадження реформи є: 1) стимулювання ОСР до інвестування в модернізацію електричних мереж; 2) покращення показників якості електричних мереж; 3) зробити приватизацію Обленерго більш привабливою для іноземних та вітчизняних інвесторів; 4) допомога стимулюванню залучення інвестицій та покращення показників якості електричних мереж.

Відповідна Методика передбачає ставку доходності 16,74% на нову базу активів та ставку доходності 3% на стару базу активів. Проте, згідно із затвердженою Методикою, 50% коштів, які є доходами на стару базу активів, обов'язково мають бути реінвестовані у модернізацію мереж операторів систем розподілу [32].

Ринкова ставка доходності на нову базу активів створює нові можливості операторам систем розподілу для залучення інвестицій через нові інструменти на ринках капіталу (як акціонерного, так і боргового). Таким чином, з'являються нові джерела фінансування модернізації та розвитку електричних мереж [32].

Метод «витрати плюс»- це один із витратних методів формування цін, який визначається на основі задекларованих та запланованих витрат енергокомпаній. Тариф формувався на основі витрат, що понесе підприємство, та додаванням норми прибутку, яке встановлювалося регулятором.

Недоліками методу «витрати плюс»: 1) відсутність стимулу до ефективності, оскільки тарифи базуються на витратах, ОСР не мали стимулу до оптимізації витрат або до впровадження ефективних управлінських рішень; 2) витрати не завжди підкріплені результатами, бо метод «витрати плюс» не завжди враховує результати діяльності ОСР та якість надання послуг, що може призводити до недостатньої уваги до покращення обслуговування споживачів; 3) викликає нерівновагу між витратами і доходами, якщо витрати ОСР зростають швидше, ніж можуть бути покриті за допомогою тарифів. Це може призвести до фінансової нерівноваги та потреби в підтримці з боку держави або інших джерел фінансування.

Наслідками застосування такого методу формування тарифу є відсутність достатніх стимулів для впровадження у електричні мережі новітніх технологій, що призвело до високого рівня зношеності мереж (60-80%) по всій Україні.

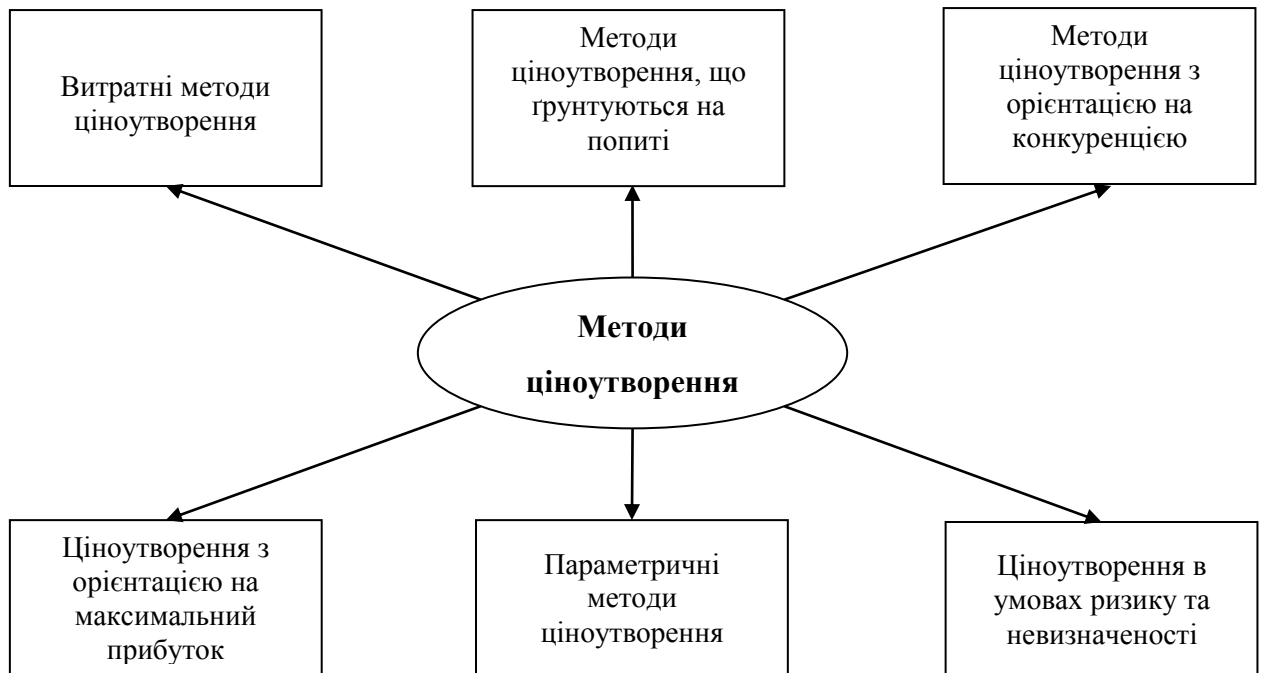

Рис. 1.1. Основні методи ціноутворення

Джерело: складено автором на основі [35]

Ринок електроенергії України використовує різні методи ціноутворення, щоб збалансувати інтереси виробників, споживачів та енергетичного сектору в цілому. Одним із поширених методів є ціноутворення за принципом «витрати плюс», коли ціна електроенергії визначається на основі витрат виробництва плюс фіксована норма прибутку. Цей метод традиційно використовується в регульованих сегментах ринку, забезпечуючи стабільність і передбачуваність ціноутворення. Однак це може не стимулювати ефективність виробництва електроенергії, оскільки витрати, а не ринкова динаміка, головним чином визначають ціни. Іншим важливим методом ціноутворення на ринку електроенергії України є ринкове ціноутворення, особливо після останніх реформ, спрямованих на лібералізацію ринку. Цей метод дозволяє визначати ціни на електроенергію на основі динаміки попиту та пропозиції, сприяючи конкуренції між виробниками. Ринкове ціноутворення може призвести до більш ефективного виробництва енергії та потенційно нижчих цін для споживачів. Однак це також може призвести до коливання цін під впливом таких факторів, як

вартість палива, сезонний попит і наявність відновлюваних джерел енергії [15].

Зелені тарифи (FiTs) відіграли важливу роль у просуванні відновлюваної енергетики в Україні. За цією системою виробникам відновлюваної енергії гарантується фіксована ціна за електроенергію, яку вони виробляють протягом певного періоду. Цей метод заохочує інвестиції в технології відновлюваної енергетики, забезпечуючи визначеність ціноутворення та прийнятну віддачу від інвестицій. Однак стійкість FiTs залежить від державної політики та загального фінансового стану енергетичного сектору [47].

Динамічне ціноутворення є ще одним методом, який набирає популярності, особливо завдяки зростаючій інтеграції технологій розумних мереж. Цей підхід передбачає зміну цін на електроенергію залежно від часу використання або ринкових умов у реальному часі. Він заохочує споживачів регулювати споживання електроенергії відповідно до цінових сигналів, допомагаючи збалансувати попит і зменшити навантаження на мережу в години пік. Хоча динамічне ціноутворення сприяє ефективному використанню енергії, воно вимагає розвиненої інфраструктури вимірювання та високого рівня залучення споживачів [61].

Отже, ринок електроенергії в Україні використовує різні методи ціноутворення, кожен з яких відповідає різним сегментам і цілям в енергетичному секторі. Ці методи разом спрямовані на забезпечення стабільного, ефективного та сталого постачання електроенергії, починаючи від принципу «витрати плюс» і ринкового ціноутворення до «зелених» тарифів і динамічного ціноутворення. Збалансування цих різноманітних цінових стратегій є ключовим для вирішення проблем енергетичної безпеки, ефективності ринку та переходу на відновлювані джерела енергії в Україні.

1.3. Гіпотеза справедливого ціноутворення у контексті забезпечення національної безпеки України

Гіпотеза справедливого ціноутворення на українському ринку електроенергії передбачає, що встановлення справедливих і прозорих механізмів ціноутворення може значно зміцнити національну безпеку. Справедливе ціноутворення гарантує відповідне покриття витрат на виробництво, розподіл та обслуговування електроенергії, а також забезпечує прийнятні прибутки для енергетичних компаній. Цей баланс має вирішальне значення для постійного інвестування та підтримки енергетичної інфраструктури, яка є наріжним каменем національної безпеки. Справедливе ціноутворення також заохочує ефективне використання ресурсів та інвестиції в стійкі джерела енергії, сприяючи енергетичній незалежності та стійкості до зовнішніх шоків [64].

Ключовим аспектом справедливого ціноутворення є його здатність сприяти стабільності в енергетичному секторі. Стабільні та передбачувані ціни на енергію можуть залучити як внутрішні, так і міжнародні інвестиції, життєво важливі для модернізації енергетичної інфраструктури. Ці інвестиції мають вирішальне значення не тільки для підтримки надійного постачання електроенергії, але й для інтеграції передових технологій, таких як розумні мережі та відновлювані джерела енергії. Добре інвестований і технологічно передовий енергетичний сектор підвищує здатність країни реагувати на збої та відновлюватися після них, зміцнюючи таким чином національну безпеку.

Іншим аспектом є роль справедливого ціноутворення в просуванні енергоефективності та сталого розвитку. Відображаючи справжні витрати на виробництво енергії, включаючи вплив на навколишнє середовище, справедливе ціноутворення може сприяти переходу до більш чистих і ефективних джерел енергії [31]. Цей перехід зменшує залежність від імпортного палива та пом'якшує ризики, пов'язані з геополітичною

напругою та нестабільністю цін на міжнародних ринках[23]. Таким чином, справедливе ціноутворення безпосередньо сприяє енергетичній незалежності, важливому компоненту національної безпеки.

Справедливе ціноутворення також має значні соціальні наслідки. Це гарантує, що електроенергія залишається доступною для більшості населення, запобігаючи енергетичній бідності та соціальним заворушенням, які можуть становити загрозу національній стабільності. Політика справедливого ціноутворення може збалансувати потребу в доступній енергії з необхідністю стимулювати інвестиції та підтримувати надійну енергетичну інфраструктуру, таким чином підтримуючи соціальну стабільність і підтримку реформ в енергетичному секторі.

Гіпотеза справедливого ціноутворення на українському ринку електроенергії підкреслює, що справедливе, прозоре та стійке ціноутворення є не просто економічним інструментом, а стратегічним імперативом національної безпеки. Справедливе ціноутворення підтримує стабільний, ефективний і стійкий енергетичний сектор, сприяє енергетичній незалежності, сприяє соціальній стабільності та заохочує інвестиції в готову до майбутнього енергетичну інфраструктуру. Ці фактори разом зміцнюють здатність країни долати та пом'якшувати різноманітні виклики, починаючи від економічних потрясінь і закінчуючи геополітичними конфліктами, зміцнюючи таким чином загальну національну безпеку [10].

Війна в Україні у 2022 та 2023 роках суттєво вплинула на енергетичний ринок країни, зокрема в частині ціноутворення. Конфлікт порушив енергетичну інфраструктуру, що призвело до проблем у виробництві та розподілі електроенергії. Це порушення призвело до зміни балансу попиту та пропозиції, що часто призводило до підвищення цін на енергоносії. Війна також призвела до руйнування критично важливої інфраструктури, включно з електростанціями та лініями електропередачі, посиливши нестабільність енергопостачання та ще більше вплинувши на структури ціноутворення.

Крім того, конфлікт посилив залежність країни від імпорتنих джерел енергії, які зазвичай дорожчі через транспортні витрати та коливання валют.

В національній економіці справедливе ціноутворення інтерпретується як ціни на товари і послуги, встановлені на основі об'єктивних і справедливих принципів, які враховують різні інтереси і дозволяють забезпечити раціональний розподіл ресурсів та доходів на рівні країни. Справедливість є однією з засад сталого розвитку, тому неможна розглядати сприяння сталості розвитку у відволіканні від забезпечення справедливості головних економічних процесів та явищ, до яких без сумніву слід віднести й ціноутворення також. Але таку концепцію справедливого ціноутворення неможна вважати поширеною фактивно та поки що неможна вважати її навіть ґрунтовною, оскільки зазвичай концепт справедливості використовують у різних значеннях, а принципи, які мають забезпечувати справедливість, стають лише деклараціями інтенцій, а не саме принципами, тобто не є правилами дії.

За такими положеннями справедливе ціноутворення має відповідати двом концепціям справедливості – егалітарній та утилітарній[24]. Завданням дослідження є розгляд проблеми несправедливості ціноутворення, зміст концепції справедливого ціноутворення, що враховує пропорції в структурі доданої вартості за різними кроками додавання вартості у структурі господарських зв'язків у національній економіці. Методика проведення та розкриття науково-практичної значущості отриманих результатів базується на дослідженні ролі неегалітарного розподілу часток доданої вартості та ролі великих часток прибутку у доданій вартості, які не мають обмежувати регулятори якщо вони відповідають утилітарній справедливості навіть за умов егалітарності, та мають обмежувати якщо вони не є не тільки егалітарними, а й призводять до деградації національної економіки через прискорене виведення з країни інвестиційних ресурсів. В таблиці 1.6 описані

аспекти, які впливають на встановлення справедливої ціни на енергетичному ринку, та їх вплив на національну безпеку країни.

Таблиця 1.6.

Аспекти справедливого ціноутворення та їх вплив на національну безпеку

Аспект	Опис	Вплив на національну безпеку
Енергетична незалежність	Стратегія ціноутворення, яка зменшує залежність від імпортованої енергії	Знижує зовнішній вплив та забезпечує стабільність поставок
Розумні тарифи	Впровадження гнучких тарифів, що відображають реальні витрати та попит	Забезпечує ефективне використання ресурсів і запобігає марнотратству
Підтримка відновлювальної енергетики	Справедливі ціни для стимулювання розвитку "зеленої" енергетики	Зменшує залежність від фосильних ресурсів і підвищує екологічну безпеку
Прозорість ціноутворення	Відкриті механізми встановлення цін, що унеможливають маніпуляції	Підвищує довіру громадян та захищає від корупції
Диверсифікація джерел енергії	Зменшення залежності від одного джерела чи постачальника енергії	Знижує ризики від втрати одного джерела енергії
Енергоефективність	Стимулювання заходів щодо підвищення енергоефективності	Зменшує загальний попит на енергію та сприяє сталому розвитку

Джерело: складено автором на основі [68]

У відповідь на ці виклики український уряд запровадив екстрені заходи для стабілізації ринку електроенергії. Ці заходи включали контроль цін, щоб запобігти надмірному зростанню, яке могло б обтяжити споживачів і бізнес під час національної кризи[6]. Однак ці засоби контролю можуть мати непередбачені наслідки, наприклад, перешкоджати інвестиціям в енергетичний сектор, коли вони найбільше потрібні. Підтримання балансу між забезпеченням доступності для споживачів та стимулюванням інвестицій в енергетичну інфраструктуру стало критичним питанням у цей період [69].

Війна також прискорила перехід до альтернативних джерел енергії, вплинувши на ціноутворення на енергетичному ринку. З огляду на традиційну енергетичну інфраструктуру, було зосереджено увагу на

розподілених і відновлюваних джерелах енергії, таких як сонячна та вітрова енергія. Цей зсув може призвести до довгострокових змін на енергетичному ринку, потенційно призводячи до більш стабільних і сталих моделей ціноутворення. Однак безпосередні витрати на перехід до цих джерел у поєднанні з невідкладністю ситуації створили додаткові проблеми.

Крім того, конфлікт гостро підкреслив необхідність енергетичної безпеки та незалежності України. Ціни на енергоносії стали питанням не лише економічної політики, а й національної безпеки. Забезпечення стабільних і доступних цін на енергоносії мало важливе значення для підтримки економічної стійкості та соціальної стабільності країни серед лихоліття війни. Ця ситуація вимагала ретельного балансування між негайною реакцією на кризу та довгостроковим стратегічним плануванням в енергетичному секторі. Війна в Україні у 2022 та 2023 роках суттєво вплинула на динаміку ціноутворення на енергетичному ринку. Конфлікт призвів до зростання цін через збої в інфраструктурі та посилення залежності від імпорту. У відповідь уряд запровадив контроль над цінами та прискорив впровадження альтернативних джерел енергії. Ці заходи були спрямовані на те, щоб збалансувати нагальні потреби в доступності енергії та стабільності з довгостроковою метою енергетичної безпеки та незалежності. Ця ситуація підкреслила складний взаємозв'язок між енергетичною політикою, економічною стійкістю та національною безпекою під час конфлікту [6].

Егалітаризм прагне до створення більшої рівності у розподілі ресурсів, доходів та можливостей для всього суспільства. Утилітаризм же базується на ідеї максимізації користі усіх членів суспільства[39, с. 264]. Якщо казати про справедливе ціноутворення в контексті егалітаризму, то це ті ціни, що допомагають досягти більшої рівності в розподілі благ у суспільстві, а за утилітаризмом - ціни, які максимізують корисність та задоволення індивідів як спільноти.

Проблему несправедливості у ціноутворенні неможна вважати загальноекономічною, її можна вважати ситуаційною, оскільки ціноутворення й є механізмом розподілу шляхом встановлення пропорцій обміну, але саме зараз в Україні ця проблема загострена через неможливість функціонування ціноутворення за суто ринковими умовами: країна за умов війни апіорі несе втрати у економіці та не є інвестиційно привабливою. Тому роль регуляторів стає більшою, а механізми утворення справедливих розподілів неможна вважати автоматичними.

Для аргументації такої тези щодо сучасної ситуації в Україні можна розглядати процес накопичення доданої вартості у цінах товарів як зміну вартості у кругообігу грошових коштів між суб'єктами економіки (схематично надано на рис. 1). Ланцюг виробництва – це фактично не «лінія», а зациклений ланцюжок трансакцій, який представляє собою послідовні стадії перетворення первинних ресурсів на готові товари та послуги з додаванням доданої вартості та рух коштів та прав власності паралельно руху матеріальних потоків. Додана вартість розподіляється між працівниками у вигляді заробітної плати та між власниками капіталу у вигляді прибутку. Власники підприємств отримують прибуток, який одержано від продажу товарів і послуг, та частина грошових коштів яких стає доходом підприємців, а інша частина має стати інвестиційними ресурсами для розвитку бізнесу. Заробітна плата формує платоспроможний попит, тобто суму грошей, яку готові витратити споживачі на товари та послуги за певних умов для власного споживання. Рівень заробітної плати може впливати на здатність населення накопичувати заощадження, тобто також слугувати джерелом оновлення капіталу, для інвестицій у різні сектори економіки. В Україні досі існує проблема нерівності доходів, а на фоні війни наразі в країні більша частина населення не має вільних коштів для заощаджень, оскільки все витрачають на базові потреби. Тому саме прибуток великих підприємств стає головним джерелом інвестицій, які не можуть бути орієнтованими на апіорі

непривабливі та ризиковані об'єкти інвестування. Власники деяких підприємств отримують вагомі прибутки, які зазвичай не повертаються в економіку в виді інвестицій, що призвело б до збільшення обсягу кругообігу грошових коштів, а навпаки, з різних об'єктивних причин, виводяться з країни. Як результат, відбувається ситуація, в якій будь-яка нерівномірність у доходах закінчується тим, що гроші не йдуть на інвестиції і спричиняє негативний вплив на національну економіку, тому егалітарність можна вважати тією основою справедливості за таких умов, яка буде зменшувати темпи деградації національної економіки.

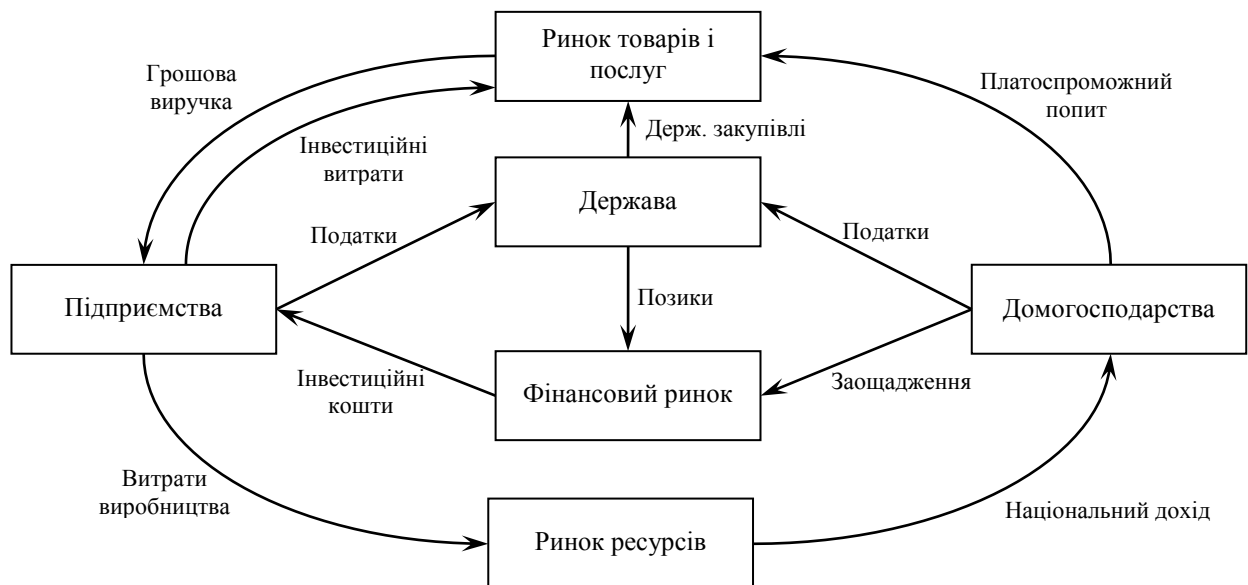

Рис. 1.2. Грошовий кругообіг в національній економіці

Джерело: складено на основі [27]

Зараз наша економіка дуже залежить від зовнішнього фінансування. Як повідомила голова комітету з питань бюджету Верховної Ради, зовнішня допомога станом на 15 лютого 2023 року становила 68,8% джерел фінансування дефіциту коштів державного бюджету з початку року[9]. Також існує проблема виведення значних обсягів валюти фізичними особами порівняно з довоєнним часом, які перевищують обсяги надходжень приватних переказів заробітчачан в Україну, що погіршує сальдо платіжного балансу[16]. Тобто, спостерігається негативна тенденція, при якій

національний борг зростає, в той же час власний продукт купується за "чужі" кошти, а та додана вартість, яка виникла в країні, може бути виведена з національної економічної системи тими підприємствами, які отримують найбільшу частку у структурі доданої вартості.

Припустимо, якщо одне підприємство в ланцюзі трансакцій має велику ефективність і значна частка прибутку накопичується в нього, а всі інші недоотримують, то це можна розцінювати як ознаки утилітарної справедливості, бо власники та менеджери такого підприємства інвестували в ефективні проекти, та й накопичені інвестиційні ресурси будуть інвестовані також у найбільш ефективні проекти (хоча питання виміру ефективності саме по відношенню до кластерів та регіонів не є повністю аналогічним виміру ефективності підприємств, що показано у [45], але вважаємо, що така теза про ефективність як право на вплив на напрямки розвитку усього кластеру є хоча б якоюсь мірою правдоподібною), що дає розвиток національній економіці, хоча й формується концентрація ринкової влади (та капіталу) у меншій кількості суб'єктів господарювання. Якщо такий неегалітарний (егалітарно несправедливий) розподіл стимулює зростання, то він є утилітарно справедливим. Але якщо зростання не є задовільним, то за такої умови необхідний контроль та регулювання ринку державою. Але якщо немає жодних шансів очікувати, що суб'єкт буде раціонально інвестувати кошти, то тоді питання справедливості загострюється, а забезпечення егалітарності розподілу дає можливість знизити темпи деградації економіки, бо якщо великі за часткою доданої вартості економічні актори акумулюють кошти та можуть тільки виводити кошти з кругообігу, то це прискорює деградацію економіки. В Україні же виходить, що всі гроші, які утворюються на рахунках як та частка доданої вартості, яка не йде на заробітну платню, тими чи іншими шляхами буду виведеними, оскільки інвестувати сенсу немає, що не є справедливим ані егалітарно, ані утилітарно.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1

Ціноутворення на ринку електроенергії є багатоаспектним питанням, яке врівноважує взаємодію ринкової динаміки, нормативної бази та ширших соціально-економічних цілей. Воно відбиває витрати на виробництво, розподіл і обслуговування електроенергії, а також враховує доступність для споживача та фінансовий стан постачальників енергії. Ефективні моделі ціноутворення на ринку електроенергії мають вирішальне значення для забезпечення стабільного та надійного постачання, заохочення інвестицій в інфраструктуру та нові технології, а також сприяння сталим енергетичним практикам. Однак досягти цього є складним завданням, особливо за умов коливань вартості палива, змін технологій і політичного ландшафту.

На ринку електроенергії України часто використовується комбінація моделей ціноутворення, включаючи ціноутворення на основі витрат плюс, ринкове та динамічне ціноутворення, кожна з яких стосується різних аспектів ланцюга постачання енергії. Ціноутворення за принципом «витрати плюс» забезпечує стабільність і передбачуваність, необхідні для довгострокового планування та інвестицій. Ринкове ціноутворення створює конкуренцію та ефективність, потенційно призводячи до зниження цін та інновацій. Динамічне ціноутворення, яке стає дедалі актуальнішим із розвитком технологій розумних мереж, заохочує енергозбереження та допомагає керувати піковим попитом.

Регуляторні органи відіграють ключову роль у формуванні цінової політики, забезпечуючи справедливість цін і відображення фактичних витрат на виробництво та постачання електроенергії. Вони повинні збалансувати потребу в доступній для споживачів електроенергії з необхідністю підтримувати фінансово життєздатний енергетичний сектор. Цей акт врівноваження має вирішальне значення для довгострокової стабільності енергетичного ринку та вимагає постійних коригувань і політичних втручань.

Зовнішні фактори, – геополітичні події, екологічна політика та технологічний прогрес, – також значно впливають на ціноутворення електроенергії. Наприклад, перехід до відновлюваних джерел енергії може призвести до початкового зростання витрат, але вподальшому – більш стабільні та нижчі ціни в довгостроковій перспективі. Так само геополітична напруженість, яка впливає на постачання палива, може призвести до нестабільності цін, що вимагає гнучких і чутливих стратегій ціноутворення.

Ціноутворення на ринку електроенергії є динамічним і складним питанням, яке потребує ретельного розгляду різних факторів і зацікавлених сторін. Воно повинна адаптуватися до мінливих ринкових умов, технологічного прогресу та змін у політиці, одночасно забезпечуючи надійне, доступне та стійке постачання електроенергії. Ефективні стратегії ціноутворення є невід’ємною частиною здоров’я та стабільності ринку електроенергії, впливаючи на національну безпеку України в цілому.

Очікується, що електрифікація таких секторів України в 2024 та 2025 році як транспорт і опалення також спричинить значні зміни на ринку електроенергії. Оскільки електричні транспортні засоби (EV) стають більш поширеними, то попит на електроенергію зростатиме, створюючи нові виклики та можливості для ринку електроенергії. Ця тенденція вимагає розвитку нової інфраструктури, – такої як зарядні станції для електромобілів, – і відкриває можливість для зменшення навантаження завдяки зберіганню за допомогою акумуляторів електромобілів. Однак це також вимагає ретельного планування задля сталого та ефективного задоволення підвищеного попиту.

Енергоефективність залишається критичною сферою розвитку. Підвищення енергоефективності будівель, промислових процесів і приладів може значно знизити загальний попит на енергію. Це не тільки допомагає в управлінні витратами на електроенергію, але й сприяє екологічній стійкості.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ ЕНЕРГОРОЗПОДІЛЬЧОГО ПІДПРИЄМСТВА АТ "ПОЛТАВАОБЛЕНЕРГО" ТА ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СПРАВЕДЛИВОГО ЦІНОУТВОРЕННЯ

2.1. Загальна характеристика діяльності АТ "Полтаваобленерго"

Економіка Полтавської області характеризується значною роллю аграрного сектору, промисловості та розвитку природних ресурсів, зокрема нафти та газу. Цей регіон також відомий великими запасами калійних солей, що сприяє розвитку хімічної промисловості. Енергетичний сектор області, особливо розвиток електромереж, є ключовим для забезпечення потреб промисловості та населення. Історія створення Полтавського обленерго, як основного оператора в області, відзначається поступовим розвитком і модернізацією інфраструктури, спрямованою на підвищення ефективності та надійності постачання електроенергії. З моменту створення Полтавського обленерго компанія постійно працювала над розширенням мережі, покращенням якості послуг та впровадженням новітніх технологій. Значні інвестиції були спрямовані на модернізацію обладнання та розвиток розподільчих мереж, що дозволило підвищити надійність електропостачання та знизити втрати енергії під час її транспортування. Важливим етапом для енергетичної системи області стала реформа енергоринку України, яка запровадила нові принципи функціонування ринку та конкуренцію.

Реформа енергоринку мала на меті лібералізацію та демонополізацію, внаслідок чого з'явилася можливість для споживачів вибирати постачальників електроенергії. Для Полтавського обленерго це стало викликом адаптуватися до нових умов роботи, що вимагало значної реорганізації внутрішніх процесів. Компанія активно працювала над

поліпшенням якості обслуговування клієнтів, оптимізацією тарифів та впровадженням сучасних систем управління енергоресурсами.

Незважаючи на виклики, пов'язані з реформою, Полтавське облэнерго продемонструвало здатність ефективно адаптуватися до нових реалій ринку, забезпечуючи стабільне електропостачання та впроваджуючи інноваційні рішення для задоволення потреб споживачів. Це підтверджує важливу роль компанії в енергетичній інфраструктурі області та її здатність до ефективного управління у складних умовах ринкової економіки.

Для більш ефективної експлуатації високовольтного обладнання та організації роботи міських електромереж, 27 лютого 1968 року на базі «Полтавського підприємства електромереж» створено Полтавські високовольтні електромережі та Підприємство міських електромереж, що об'єднали електромережі Полтави, Миргорода, Лубен. 1970 року Підприємство міських електромереж було ліквідоване і на його базі створене підприємство Полтавські електромережі. Цей рік вважається роком завершення електрифікації Полтавщини.

З розвитком електрифікації сільського господарства було створене Полтавське відділення «Сільенерго», а у 1978 році на його базі було створено три підприємства електромереж: Східне, Південне і Лубенське.

Наступний етап розвитку енергетики Полтавщини відбувався уже за часів незалежності України. Згідно з Указом Президента України, наказом Міністерства енергетики й електрифікації України, у травні 1995 року було створено Державну енергопостачальну компанію (ДАЕК) «Полтаваобленерго». Саме 26 травня вважається датою створення підприємства. З того часу минуло 28 років, АТ «ПОЛТАВАОБЛЕНЕРГО» пройшло складний шлях розвитку і попри труднощі та виклики часу виростало у стабільну, надійну і професійну компанію [1].

Але в 2022 році, після повномасштабного вторгнення Росії на території України, підприємство зазнало нових викликів. Масовані обстріли

крилатимиворожими ракетами по об'єктах критичної інфраструктури країни та області призвели до негативних наслідків в діяльності підприємства.

На цей момент АТ "Полтаваобленерго" надає послуги з розподілу електричної енергії, що підтверджено ліцензією НКРЕКП (Постанова НКРЕКП від 16.11.2018 р. № 1442). Товариство відповідає за безпечну, надійну та ефективну експлуатацію, технічне обслуговування та розвиток системи розподілу[26]. Загальну інформацію про юридичну особу надано в табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Загальні відомості про АТ "Полтаваобленерго"[63]

Повне найменування юридичної особи	АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "ПОЛТАВАОБЛЕНЕРГО"
Скорочена назва	АТ "ПОЛТАВАОБЛЕНЕРГО"
Код ЄДРПОУ	00131819
Уповноважена особа	Стройний Руслан Вікторович
Організаційно-правова форма	Акціонерне товариство
Форма власності	Недержавна власність
Основний вид діяльності	35.13 Розподілення електроенергії
Інші види діяльності	46.90 Неспеціалізована оптова торгівля 33.14 Ремонт і технічне обслуговування електричного устаткування 35.12 Передача електроенергії
Місцезнаходження юридичної особи	Україна, 36022, Полтавська обл., місто Полтава, вул. Старий Поділ, будинок 5
Телефон, факс	516359

Джерело: складено на основі даних АТ «Полтаваобленерго»

Електрична мережа складається з комплексу обладнання та інфраструктури, призначених для передачі та розподілу електроенергії від місця її виробництва до кінцевих споживачів. Основними компонентами електричної мережі є: 1) повітряні лінії електропередач, 2) кабельні лінії електропередач, 3) підстанції, 4) трансформаторні підстанції, 5) розподільчі пристрої, 6) лічильники.

Повітряною лінією (ПЛ) чи кабельною лінією (КЛ) електропередачі називається електроустановка, що призначена для передавання електричної

енергії на відстань і складається із струмовідних частин, ізоляції та необхідних механічних конструкцій[33].

Електричною підстанцією (ПС) називають електроустановку, призначену для приймання, перетворення та розподілу електричної енергії, яка складається із трансформаторів, розподільчих пристроїв, пристроїв управління та інших допоміжних пристроїв[29].

АТ "Полтаваобленерго" обслуговує 39 051,12 км повітряних ліній електропередач напругою 0,4-150 кВ, 1 996,88 км кабельних ліній 0,4-110 кВ, 207 підстанцій напругою 35-154 кВ, 10 082 шт. трансформаторних підстанцій і розподільчих пристроїв[26].

До складу компанії входять 4 об'єднані філії та 24 дільниці з центральним офісом у місті Полтава (рис. 2.1).

Рис. 2.1. Підрозділи АТ «Полтаваобленерго»

Джерело: складено на основі даних АТ «Полтаваобленерго»

Територія діяльності кожної філії приблизно поділена за адміністративно-територіальним устроєм Полтавщини (рис. 2.2). Філією є відокремлений підрозділ юридичної особи, що розташований поза її місцезнаходженням та здійснює всі або частину її функцій[25]. Дільниця — адміністративно-територіальна або виробнича одиниця.

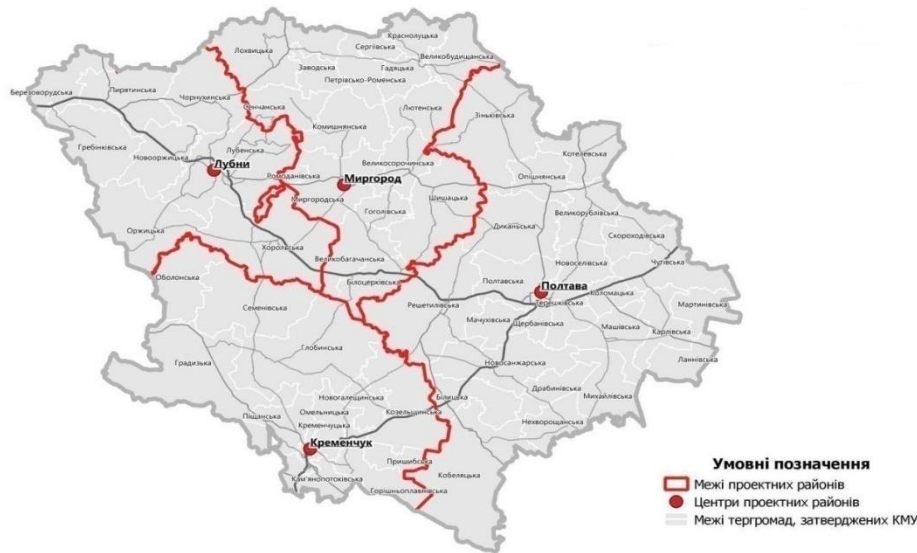

Рис. 2.2. Адміністративно-територіальний устрій Полтавської області

Джерело: складено на основі даних АТ «Полтаваобленерго»

За інформацією зі звіту про управління АТ «Полтаваобленерго» за 2022 рік, виробничі служби, цехи та відділи функціонують за напрямками діяльності та підпорядковані відповідним підрозділам: 1) підрозділи з розподілу електроенергії; 2) підрозділи з дистрибуції; 3) підрозділи з капітального будівництва та інвестицій; 4) підрозділи з забезпечення діяльності; 5) фінансові підрозділи; 6) підрозділи з захисту активів; 7) підрозділи по роботі з персоналом; 8) підрозділи з охорони праці; 9) підрозділи з правової роботи; 10) підрозділи з інформаційних технологій; 11) сервісний центр обслуговування клієнтів[26].

Вищим виконавчим органом акціонерного товариства «Полтаваобленерго» є Загальні збори акціонерів (рис. 2.3). До органів управління та контролю належать Наглядова рада, яка контролює і регулює діяльність Правління, та Ревізійна комісія - орган Товариства, який здійснює

перевірку фінансово-господарської діяльності АТ «Полтаваобленерго». Правління - колегіальний виконавчий орган Товариства, який здійснює управління поточною діяльністю Товариства[63].

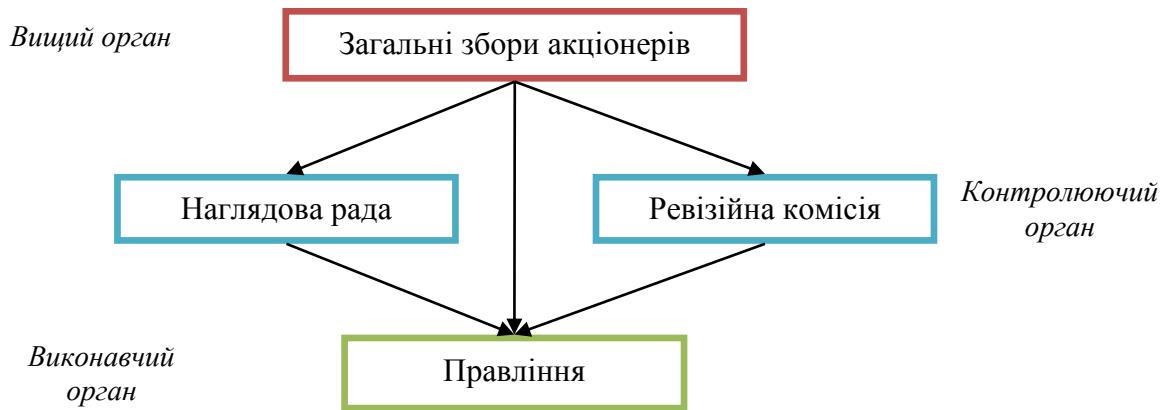

Рис. 2.3. Структура управління АТ «Полтаваобленерго»

Джерело: складено на основі даних АТ «Полтаваобленерго»

Для здійснення господарської діяльності з розподілу електричної енергії підприємство зобов'язане отримати ліцензію. Ліцензію видає Національна комісія, що здійснює державне регулювання в галузі енергетики та комунальних послуг (НКРЕКП). АТ "Полтаваобленерго" діє на підставі ліцензії на право провадження господарської діяльності з розподілу електричної енергії, виданої постановою НКРЕКП від 16.11.2018 р. № 1442.

Стандарти якості діяльності Оператором системи розподілу (ОСР) затверджено постановою НКРЕКП від 12 червня 2018 року № 375 про "Порядок забезпечення стандартів якості електропостачання та надання компенсацій споживачам за їх недотримання"[52].

До гарантованих стандартів якості надання послуг ОСР належать, зокрема: 1) дотримання встановлених показників змінення напруги; 2) відновлення електропостачання після початку перерви в електропостачанні протягом 24 годин; 3) видача паперового примірника підписаного договору про надання послуг з розподілу у строк 3 робочі дні від дати отримання відповідного звернення споживача.

У разі недотримання таких стандартів передбачено виплату компенсації споживачам у затверджених розмірах (наприклад, за недотримання показників змінення напруги передбачена компенсація в розмірі 25 % плати за надання послуг з розподілу). За домовленістю із споживачем електропостачальник може надавати компенсацію іншим способом, у тому числі шляхом прямого платежу.

Компенсацію можна не виплачувати, зокрема: 1) якщо недотримання гарантованих стандартів було спричинено доведеними форс-мажорними обставинами; 2) у разі запланованих перерв в електропостачанні тривалістю до 48 годин; 3) у разі відмови споживача у письмовому вигляді від отримання компенсації. Також затверджено механізм надання компенсації.

У разі неотримання компенсації споживач може самостійно звернутися до електропостачальника або ОСР із заявою затвердженої форми. У разі необґрунтованої відмови у наданні компенсації або залишення заяви без розгляду можна звернутись до НКРЕКП та її територіальних органів. НКРЕКП з урахуванням даних звітності та за результатами планових або позапланових перевірок у разі невиплати компенсації накладає на постачальника штраф[70].

Відповідно до Закону України «Про природні монополії», АТ «Полтаваобленерго» належить до суб'єктів природних монополій[55]. Відповідно до ст. 5 цього Закону державне регулювання діяльності суб'єктів природних монополій відбувається у низках сфер, в переліку яких є розподіл електричної енергії (передачі електричної енергії місцевими (локальними) електромережами), що є основним видом діяльністю АТ «Полтаваобленерго».

До конкурента АТ «Полтаваобленерго» можна віднести АТ «Укрзалізниця», яке має право на впровадження господарської діяльності з розподілу електричної енергії. АТ «Укрзалізниця» також вважається природною монополією, яку контролює НКРЕКП.

У 2022 році АТ «Полтаваобленерго» надало послуги з розподілу електричної енергії 703 507 споживачам. Споживачі поділені на такі групи, як: 1) малі побутові; 2) з договірною потужністю більше 50 кВт; 3) бюджетні установи та організації; 4) побутові (індивідуальні, колективні).

Як видно з табл. 2.2 в АТ «Полтаваобленерго» найбільшу кількість споживачів займає група "побутові", які в структурі займають 97%. Спостерігається зменшення кількості малих побутових споживачів на 3,17% у 2021 році, порівняно з 2020 роком, і на 6,33% у 2022 році, порівняно з 2021 роком, незначне зменшення побутових споживачів на 0,19% і 0,63% у 2021 і 2022 році відповідно. Проте помітне збільшення споживачів з договірною потужністю більше 50 кВт на 614 осіб або 26,5% в 2021 році, порівняно з минулим роком, та на 642 осіб або 21,9% в 2022 році, порівняно з минулим роком. Таку динаміку в споживачах можна пояснити переходом від однієї групи до іншої, зміною чисельності населення в області, відтік споживачів до конкурента, вплив війни в Україні.

Помітна відмінність фіксується на тариф з розподілу електричної енергії у ціні на універсальну послугу - 132,79 грн. для напруги 1 класу та 1058,27 грн. для 2 класу, що в структурі займає 2,95% та 19,51% відповідно. Така різниця обумовлена відмінностями у витратах на розподіл та передачу електроенергії для цих класів споживачів.

Ціни на електроенергію для побутових споживачів також включають такі складові, як: ціну електричної енергії, послуги постачальника, послуги ОСР, послуги ОСП з підтримкою виробників електроенергії з альтернативних джерел. Проте споживачі сплачують не ринкову ціну, а фіксовану, в яку включається компенсація через механізм покладання спеціальних обов'язків для забезпечення загальносуспільних інтересів у процесі функціонування ринку електричної енергії(PSO)[21]. Регулювання тарифів за допомогою механізму PSO

(PublicServiceObligation) включає заходи, спрямовані на забезпечення доступності

Таблиця 2.2.

Структура груп споживачів АТ «Полтаваобленерго» за 2020-2022 роки, ос.

Групи споживачів	Кількість споживачів, ос.			Відносне відхилення, %		Структура, %			Структурні зрушення, %	
	2020	2021	2022	2021/2020	2022/2021	2020	2021	2022	2021/2020	2022/2021
Малі побутові	14 183	13 733	12 864	-3,17	-6,33	2,00	1,94	1,83	-0,06	-0,11
З договірною потужністю більше 50 кВт	2 317	2 931	3 573	26,50	21,90	0,33	0,41	0,51	0,09	0,09
Бюджетні установи та організації	1 656	1 478	1 728	-10,75	16,91	0,23	0,21	0,25	-0,02	0,04
Побутові, у т. ч.:	691 004	689 677	685 342	-0,19	-0,63	97,44	97,44	97,42	0,00	-0,02
– індивідуальних	689 712	688 335	683 964	-0,20	-0,64	99,81	99,81	99,80	-0,01	-0,01
– колективних	1 292	1 342	1 378	3,87	2,68	0,19	0,19	0,20	0,01	0,01
Всього	709 160	707 819	703 507	-0,19	-0,61	100	100	100		

Джерело: складено на основі даних АТ «Полтаваобленерго»

Таблиця 2.3

Ціни на універсальні послуги з 1 грудня 2022 року для споживачів універсальної послуги, розподіл електричної енергії для яких здійснюється мережами АТ «Полтаваобленерго» (крім побутових споживачів) [16]

Складові ціни	грн/МВт*год		Структура, %	
	1 клас	2 клас	1 клас	2 клас
Прогнозована ціна закупівлі електричної енергії на ринках електричної енергії (без ПДВ)	3 897,40		86,65	71,86
Тариф на послуги з передачі електричної енергії (без ПДВ)	345,64		7,68	6,37
Тариф на послуги з розподілу електричної енергії (без ПДВ)	132,79	1 058,27	2,95	19,51
Тариф на послуги постачальника універсальних послуг (без ПДВ)	122,20		2,72	2,25
Всього (без ПДВ)	4 498,03	5 423,51	100	100
ВСЬОГО (з ПДВ)	5 397,64	6 508,21	—	—

Джерело: складено на основі даних ТОВ «Полтаваенергозбут» [67]

та справедливості цін на електроенергію для населення. Суть механізму полягає в тому, що держава покладає на певних виробників електроенергії (НАЕК «Енергоатом», ПрАТ «Укргідроенерго» та НЕК «Укренерго») обов'язок продавати електроенергію для населення за пільговою ціною[51]. В Україні механізм PSO застосовується з 2015 року.

2.2. Аналіз фінансово-економічного стану АТ «Полтаваобленерго»

Проведемо аналіз фінансово-економічного стану АТ «Полтаваобленерго» та охарактеризуємо поточний стан підприємства для відображення проблематики справедливого ціноутворення. Було детально розглянуто фінансову звітність підприємства, а також проведені деякі розрахунки та аналіз цих даних (додатки Д.1, Д.2, Д.3).

Представлені дані в таблиці 2.4 показують, що АТ «Полтаваобленерго» отримувало прибуток протягом 3 років, що свідчить про ефективність управління і операційної діяльності підприємства. У 2020 р. було отримано 264163 тис. грн. прибутку, 403516 тис. грн. і 109854 тис. грн. відповідно за 2021 і 2022 роки. Але проаналізувавши темпи зростання прибутку, спостерігаються значні коливання. У 2021 році прибуток АТ «Полтаваобленерго» збільшився на 52,72% порівняно з 2020 роком, а в 2022 році зменшився на 72,78% порівняно з 2021 роком. Причиною таких зрушень у 2022 році було зменшення чистого доходу на 2,37%, інших операційних доходів на 35,41% та прибутку від операційної діяльності підприємства на 29,45%.

Необоротні активи збільшилися у 2021 році на 4,59%, а в 2022 році - на 2,8%, що свідчить про поступове покращення матеріально-технічного устаткування підприємства. Оборотні активи підприємства мають тенденцію до росту: у 2020 році, порівняно з 2021 роком, збільшилися на 65,14%, у 2022

році порівняно з 2021 роком на 24,35%. Однією з головних причин уповільнення до зростання оборотних активів у 2022 році є збільшення дебіторської заборгованості за виданими авансами на 256535 тис. грн. або на 804,13% (додаток В.1.).

Таблиця 2.4

Основні показники фінансово-господарської діяльності підприємства
за 2020-2022 р., тис. грн.

Показники	2020	2021	2022	Абсолютне відхилення		Відносне відхилення	
				2021/2020	2022/2021	2021/2020	2022/2021
Актив							
Необоротні активи	1597337	1670625	1717436	73288	46811	4,59	2,80
Оборотні активи	555222	916867	1140129	361645	223262	65,14	24,35
Пасив							
Власний капітал	1347718	1756905	2031580	409187	274675	30,36	15,63
Довгострокові зобов'язання	3149	58903	51552	55754	-7351	1770,53	-12,48
Поточні зобов'язання	801692	771684	774433	-30008	2749	-3,74	0,36
Баланс	2152559	2587492	2857565	434933	270073	20,21	10,44
Фінансові результати							
Чистий прибуток	264163	403516	109854	139353	-293662	52,75	-72,78
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2528819	2923593	2854195	394774	-69398	15,61	-2,37
Собівартість реалізованої продукції	2071163	2551017	2566169	479854	15152	23,17	0,59
Валовий прибуток (збиток)	457656	372576	288026	-85080	-84550	-18,59	-22,69
Адміністративні витрати	127682	139286	131273	11604	-8013	9,09	-5,75
Інші операційні доходи	121150	326393	210801	205243	-115592	169,41	-35,41
Прибуток від операційної діяльності	298548	455073	321038	156525	-134035	52,43	-29,45
Інші доходи	13015	6046	15457	-6969	9411	-53,55	155,66
Витрати (дохід) з ПДВ	-38939	-91088	-35218	-52149	55870	133,92	-61,34

Джерело: складено на основі даних АТ «Полтаваобленерго»

При аналізі фінансово-господарської діяльності підприємства важливим інструментом для оцінки фінансової ефективності підприємства є визначення показників рентабельності, які представлені на рис. 2.4. і в табл. 2.5.

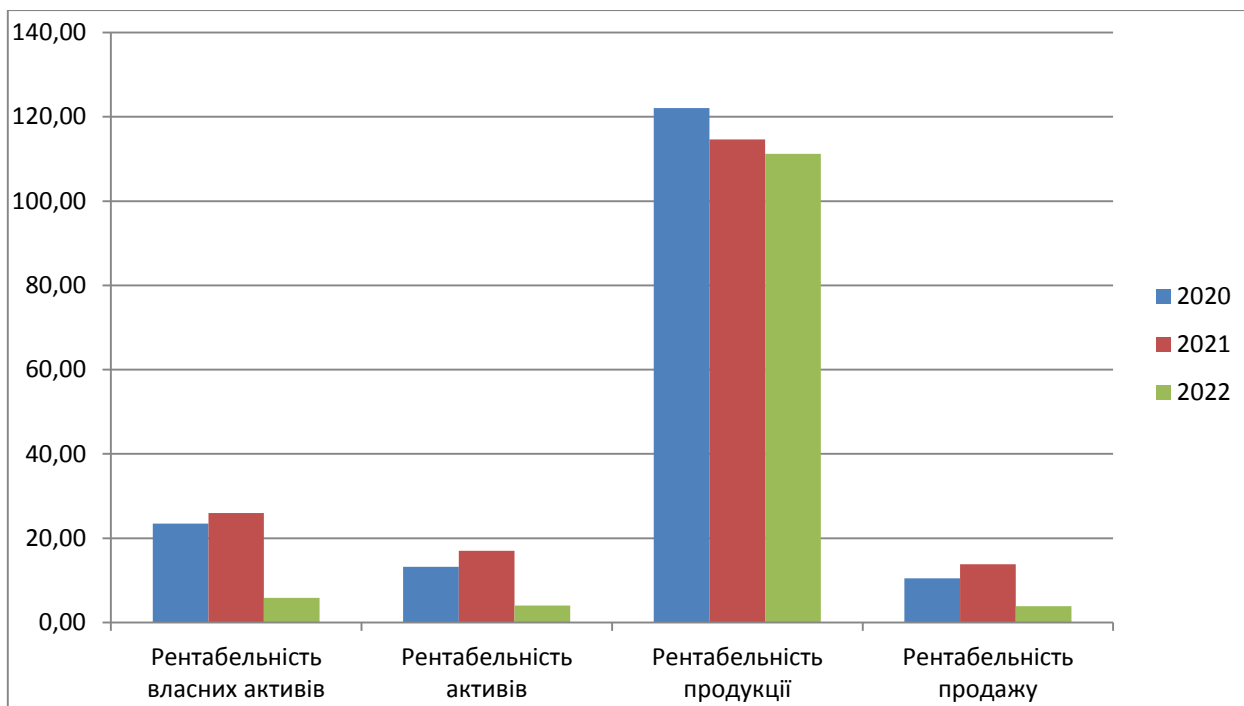

Рис. 2.4. Показники рентабельності АТ «Полтаваобленерго» за 2020-2022 р.

Джерело: складено на основі даних АТ «Полтаваобленерго»

Рентабельність активів є індикатором прибутковості, що показує скільки прибутку приносить кожна гривня активів компанії. Рентабельність активів у 2020 р. становила 13,22%, у 2021 р. – 17,03%, а у 2022 р. – 4,03%. Можна зробити висновок, що в 2020 і 2021 році були тенденції до зростання цього показника, але в 2022 році підприємство стало неефективно використовувати активи (зменшення на 12,99%). Рентабельності власного капіталу також мала тенденцію до зростання у 2020 і 2021 роках, а у 2022 знизилась на 20,2%. Причиною цього стало зниження прибутку на 72,78% (табл. 2.4). Коефіцієнт рентабельності продукції, в даному випадку

наданих

Показники	2020	2021	2022	Абсолютне відхилення		Відносне відхилення	
				2021/2020	2022/2021	2021/2020	2022/2021
Чистий прибуток, тис. грн.	264163	403516	109854	139353	-293662	52,75	-72,78
Середньорічна вартість власних активів, тис. грн.	1124202,5	1552311,5	1894242,5	428109	341931	38,08	22,03
Середньорічна вартість активів, тис. грн.	1998814	2370025,5	2722528,5	371211,5	352503	18,57	14,87
Чистий дохід, тис. грн.	2528819	2923593	2854195	394774	-69398	15,61	-2,37
Собівартість, тис. грн.	2071163	2551017	2566169	479854	15152	23,17	0,59
Коефіцієнт рентабельності власних активів, %	23,50	25,99	5,80	2,50	-20,20	—	—
Коефіцієнт рентабельності активів, %	13,22	17,03	4,03	3,81	-12,99	—	—
Коефіцієнт рентабельності продукції(послуг), %	122,10	114,60	111,22	-7,49	-3,38	—	—
Коефіцієнт рентабельності продажу, %	10,45	13,80	3,85	3,36	-9,95	—	—

Таблиця 2.5.

Показники рентабельності АТ «Полтаваобленерго» за 2020-2022 р.

Джерело: складено на основі даних АТ «Полтаваобленерго»

послуг з розподілу електроенергії, показує, яку суму операційного прибутку одержує підприємство з кожної гривні проданої продукції. Протягом 2020-2022 р. цей показник має тенденції до зниження, оскільки дохід від реалізації послуг має не стабільне зростання, а собівартість постійно збільшувалась протягом 3 років діяльності АТ «Полтаваобленерго».

Коефіцієнт рентабельності продажу показує частку прибутку, яка залишається після врахування всіх витрат, пов'язане виробництвом і продажем товарів/послуг. Цей показник має значення 10,45% і 13,8% у 2020 і 2021 роках відповідно, у 2022 року дорівнював 3,85%, тобто зменшився на 9,95% порівняно з 2021 роком. Це свідчить про те, що у підприємства збільшилися витрати на реалізацію послуг та зменшилась маржа прибутковості.

Аналіз ліквідності підприємства дозволяє визначити спроможність підприємства сплачувати свої поточні зобов'язання. Показники ліквідності (коефіцієнт покриття, коефіцієнт швидкої та абсолютної ліквідності) визначаються для оцінки фінансової стійкості і спроможності підприємства виконувати свої фінансові зобов'язання вчасно і без проблем.

Таблиця 2.6

Показники ліквідності та платоспроможності АТ «Полтаваобленерго»
за 2020-2022 р.

Показники	2020	2021	2022	Абсолютне відхилення	
				2021/2020	2022/2021
Власний оборотний(функціонуючий) капітал	-246470	145183	365696	391653	220513
Коефіцієнт маневреності функціонуючого капіталу	-0,183	0,083	0,180	0,266	0,097
Коефіцієнт оборотності оборотного капіталу	4,887	3,972	2,775	-0,915	-1,197
Коефіцієнт покриття(загальної ліквідності)	0,693	1,188	1,472	0,496	0,284
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,645	1,102	1,323	0,457	0,221
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,256	0,772	0,442	0,516	-0,330
Коефіцієнт автономії	0,626	0,679	0,711	0,053	0,032
Коефіцієнт фінансової стабільності	1,675	2,115	2,460	0,441	0,344
Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами	-0,444	0,158	0,321	0,602	0,162

Джерело: складено на основі даних АТ «Полтаваобленерго»

Отже, з таблиці 2.6 видно, що коефіцієнта покриття в 2020 році дорівнює 0,693, що є нижче нормативного значення (1-3). Але у 2021 і 2022 році цей показник більше 1, з чого можна зробити висновок, що АТ «Полтаваобленерго» є платоспроможним підприємством, оскільки оборотних коштів вистачає для того, щоб відповісти за свої поточні зобов'язання.

Коефіцієнт швидкої ліквідності має нормативне значення 0,5-1 і вище. Значення цього показника у 2020 році - 0,645, у 2021 - 1,102, у 2022 - 1,323, з

чого можна зробити висновок, що підприємство в змозі сплатити свої короткострокові зобов'язання зі свої найбільш ліквідних активів, не використовуючи запаси.

Щодо коефіцієнта абсолютної ліквідності, то з 2020 до 2021 року є тенденція зростання з 0,256 до 0,772, проте в 2022 році значення зменшилося і становило 0,442. Оптимальним значення вважається від 0,1 до 0,3. Тож, можна зробити висновок, що АТ «Полтаваобленерго» використовує кошти неефективно, оскільки значна їх частина утримується в готівці та не приносить доходу. Частину цих коштів, можна вкласти у розвиток підприємства.

Коефіцієнти маневреності функціонуючого капіталу та забезпеченості власними оборотними коштами мають негативні значення в 2020 році, наслідком чого був власний оборотний капітал, який дорівнював -246470 тис. грн. Проте в 2021 і 2021 році ці показники покращились та набули позитивного значення. Це означає, що підприємство має достатньо власних ресурсів для покриття своїх фінансових зобов'язань та операційної діяльності без значного використання залучених коштів або позик.

Коефіцієнт оборотності оборотного капіталу в 2021 році зменшується на -0,915 порівняно з 2020 роком, а в 2022 році, порівняно з 2021, на -1,197, що може свідчити про погіршення політики управління запасами, дебіторською заборгованістю, грошовими коштами та іншими оборотними активами.

Нормативне значення коефіцієнта автономії в межах 0,4-0,6. Як видно з розрахунків в таблиці 2.6, за період, що досліджується, показник трохи вище норми. Можна зробити висновок, що підприємство має знану частку власного капіталу і менше залежить від залучених коштів, а також має потенціал для розвитку.

Коефіцієнт фінансової стабільності має тенденцію зростання (у 2020 році - 1,675, у 2021 році - 2,115, у 2022 році - 2,460) і має високі значення

(нормативне в межах 0,67-1,5). Це вказує на те, що підприємство може бути менш схильне до фінансових криз і більш підготовленим до подолання економічних труднощів. За аналізовані роки, можна стверджувати, що підприємство стабільне, але деякі дані кожного року коливаються, проте в цілому АТ «Полтаваобленерго» є фінансово незалежною від кредиторів.

Важливим є аналіз трудових ресурсів, які впливають на ефективність і успішність підприємства. В АТ «Полтаваобленерго» спискова (облікова) чисельність у 2020 році була найбільшою - 4538 осіб (Додаток В). В 2021 році порівняно з 2020 кількість персоналу зменшилась на 156 осіб або на 3,44%, а в 2022 зросла на 58 осіб або на 1,32%. Якщо досліджувати динаміку кадрового складу, то найбільше змін виникло в категорії "робітники": в 2021 зменшилося на 133 осіб, у 2022 навпаки збільшилося на 93 осіб. Скорочення або зростання працівників може бути пов'язане з структурними перебудовами персоналу.

Щодо структури трудових ресурсів, то найбільшу частку складають робітники - 57-58% за 2020-2022 роки, що є нормальним показником, враховуючи вид діяльності АТ «Полтаваобленерго».

Найменші динаміку змін зазнало керівництво підприємства, за 2020-2021 роки чисельність складала 464 осіб, у 2022 році збільшилось на 1 особу та складає 10,47% від загальної кількості персоналу. Це є виправдано, бо АТ «Полтаваобленерго» має багато підрозділів, відділів, якими необхідно керувати й приймати рішення щодо діяльності підприємства.

Значна кількість працівників була звільнена в 2021 році - 618 осіб (на 40,45% більше, ніж в 2020 році), в 2022 році на 10 осіб менше (табл. 2.8). В 2021 році було прийнято 457 нових працівників, що на 24,21% менше порівняно з 2020 рік, і 666 працівника прийнято в 2022 році, що на 45,73% більше. Таку динаміку можна пояснити тим, що в 2022 році, з початком повномасштабного вторгнення російської федерації в Україну, почалися масовані обстріли критичної інфраструктури, через що було необхідно

залучення більшої кількості працівників для ремонту пошкодженого обладнання (електричних мереж), що також видно в таблиці 2.7 за категорією "робітники". Отже, коефіцієнт обороту з прийому в 2020 році мав значення 13,87%, у 2021 році - 10,5%, у 2022 році - 16,09%.

Таблиця 2.8

Динаміку руху кадрів АТ «Полтаваобленерго» за 2020-2022р.

Показники	2020	2021	2022	Абсолютне відхилення		Відносне відхилення	
				2021/2020	2022/2021	2021/2020	2022/2021
1. Середньоспискова чисельність працівників, ос.	4349	4354	4138	5	-216	0,11	-4,96
3. Прийнято на роботу нових працівників протягом року, ос.	603	457	666	-146	209	-24,21	45,73
3. Звільнено, ос.	440	618	608	178	-10	40,45	-1,62
- з власного бажання	227	231	194	4	-37	1,76	-16,02
- за угодою сторін	109	190	257	81	67	74,31	35,26
- за переведенням на інше підприємство	2	1	0	-1	-1	-50	-100
- порушення трудової дисципліни	1	0	0	-1	0	-100	0
- з інших причин	101	422	215	321	-207	317,82	-49,05
4. Коефіцієнт обороту:						—	—
- з приймання, %	13,87	10,50	16,09	-3,37	5,60	—	—
- звільнення, %	10,12	14,19	14,69	4,08	0,50	—	—
5. Коефіцієнт плинності кадрів, %	5,24	5,31	4,69	0,06	-0,62	—	—
6. Коефіцієнт загального обороту, %	23,98	24,69	30,79	0,71	6,10	—	—

Джерело: складено на основі даних АТ «Полтаваобленерго»

Значна кількість працівників була звільнена в 2021 році - 618 осіб (на 40,45% більше, ніж в 2020 році), в 2022 році на 10 осіб менше (табл. 2.5). Коефіцієнт обороту з звільнень має тенденції до росту, хоча темпи у 2022 році зменшились (на 0,5% більше порівняно з 2021 роком), що свідчить про можливу реструктуризацію, зміну політики щодо трудових ресурсів

Коефіцієнт плинності кадрів складає в середньому за три роки 5%, що говорить про природне оновлення персоналу, а коефіцієнт загального обороту має найбільше значення в 2022 році - 30,79%. Це може говорити про нестабільність і не постійний склад персоналу підприємства.

Таблиця 2.9

Аналіз технічного стану основних виробничих засобів
АТ«Полтаваобленерго» за 2020-2022 р., тис. грн.

Показник	2020	2021	2022	Абсолютне відхилення		Відносне відхилення,%	
				2021/2020	2022/2021	2021/2020	2022/2021
Первісна вартість	3981082	4269368	4403872	288286	134504	7,24	3,15
Знос	2552874	2703435	2856671	150561	153236	5,90	5,67
Залишкова вартість	1428208	1565933	1547201	137725	-18732	9,64	-1,20
Коефіцієнт зношеності	0,641	0,633	0,649	-0,008	0,015	—	—
Коефіцієнт придатності	0,359	0,367	0,351	0,008	-0,015	—	—

Джерело: складено на основі даних АТ «Полтаваобленерго»

Основні засоби АТ «Полтаваобленерго» зношені в середньому на 64% (табл. 2.9), тобто знос становить 3/5 загальної вартості, що є дуже високим показником, відповідно коефіцієнт придатності дорівнює 36%. В Україні приблизно в такому стані знаходяться всі системи розподілу електричної енергії, що тягне за собою великі втрати електроенергії.

Коефіцієнт вибуття та коефіцієнт оновлення є важливими показниками, які є взаємозалежними, дозволяють оцінити стан основних фондів підприємства. Якщо коефіцієнт вибуття більше коефіцієнта оновлення, це означає, що відбувається звужене відтворення основних фондів, тобто вартість основних фондів зменшується. Якщо коефіцієнт вибуття менше коефіцієнта оновлення, то відбувається розширене відтворення основних фондів, тобто вартість основних фондів збільшується.

Щодо показників руху основних засобів, то коефіцієнт оновлення перевищує коефіцієнт вибуття (табл. 2.10). Перший показник поступово

зростає з 5,97% у 2020 році до 11,15% у 2022 році, що говорить про збільшення інтенсивності оновлення. Другий показник має незначні значення в 2020 і 2021 році (0,4% і 0,44% відповідно), тоді як в 2022 році спостерігається різке зростання до 8,35%, що на 7,91% більше за минулий рік.

Таблиця 2.10

Показники руху основних засобів АТ "Полтаваобленерго"
за 2020-2022 р., тис. грн.

Показник	2020	2021	2022	Абсолютне відхилення		Відносне відхилення,%	
				2021/2020	2022/2021	2021/2020	2022/2021
Вартість ОЗ на початок року	3659495	3981082	4269368	321587	288286	8,79	7,24
Вартість ОЗ, які надійшли	237796	305829	491119	68033	185290	28,61	60,59
Вартість ОЗ, які вибули	14639	17543	356615	2904	339072	19,84	1932,81
Вартість ОЗ на кінець року	3981082	4269368	4403872	288286	134504	7,24	3,15
Коефіцієнт оновлення ОЗ	0,0597	0,0716	0,1115	0,0119	0,0399	—	—
Коефіцієнт вибуття ОЗ	0,0040	0,0044	0,0835	0,0004	0,0791	—	—
Коефіцієнт приросту ОЗ	0,0610	0,0724	0,0315	0,0114	-0,0409	—	—
Коефіцієнт компенсації вибуття ОЗ	0,0616	0,0574	0,7261	-0,0042	0,6688	—	—

Джерело: складено на основі даних АТ «Полтаваобленерго»

Коефіцієнт компенсації вибуття ОЗ поступово зменшується, але на кінець періоду спостерігається різке зростання до 72,61%, що на 66,88% більше, ніж в минулому році. Такі результати можна пояснити тим, що в 2022 році багато виробничого обладнання підприємства було пошкоджено в результаті масованих обстрілів, що призвело до значного вибуття основних засобів в цьому році. Коефіцієнт приросту також мав зростання за перші роки, що досліджуються, але в 2022 році зменшився на 4,09% порівняно з 2021 роком. На це вплинуло значне вибуття основних засобів.

Таблиця 2.11

Структура основних засобів по групам за первісною вартістю
на кінець року, тис. грн.

Група ОЗ	2020	2021	2022	Структура,%			Структурні зрушення,%	
				2020	2020	2020	2021 / 2020	2021 / 2020
1. Земля	1	1	1	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
2. Будівлі	285335	293980	246350	7,17	6,89	5,59	-0,28	-1,29
3. Інженерні споруди, обладнання підстанцій	3143006	3379312	3512343	78,95	79,15	79,76	0,20	0,60
4. Машини, обладнання та інвентар	245498	252584	238679	6,17	5,92	5,42	-0,25 %	-0,50
5. Транспортні засоби, робочі машини	107431	115670	121111	2,70	2,71	2,75	0,01	0,04
6. Багаторічні насадження	10	10	6	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
7. Інші	199801	227811	285382	5,02	5,34	6,48	0,32	1,14
Всього	3981082	4269368	4403872	100	100	100	—	—

Джерело: складено на основі даних АТ «Полтаваобленерго»

АТ «Полтаваобленерго» проводить облік таких груп основних засобів: 1) земля; 2) будівлі; 3) Інженерні споруди, обладнання підстанцій; 4) машини, обладнання та інвентар; 5) транспортні засоби, робочі машини; 6) багаторічні насадження; 7) інші.

На основі даних з Додатку А розрахована частка кожної групи основних засобів в загальній їх вартості (табл. 2.11). Найбільшу частку займають інженерні споруди, обладнання підстанцій - 79%, найменшу - земля та багаторічні насадження (рис. 2.5), що є характерним для діяльності даного підприємства. Щодо структурних зрушень, то спостерігаються незначні коливання за досліджуваний період, зменшення за групами "будівлі" та "машини, обладнання та інвентар".

Для аналізу використання основних виробничих засобів АТ «Полтаваобленерго» необхідно розрахувати показники фондоддачі, фондоємності, фондоозброєності. Середньорічна вартість виробничих

основних засобів розрахована на основі даних із Додатку А за залишковою вартістю групи "інженерні споруди, обладнання підстанцій".

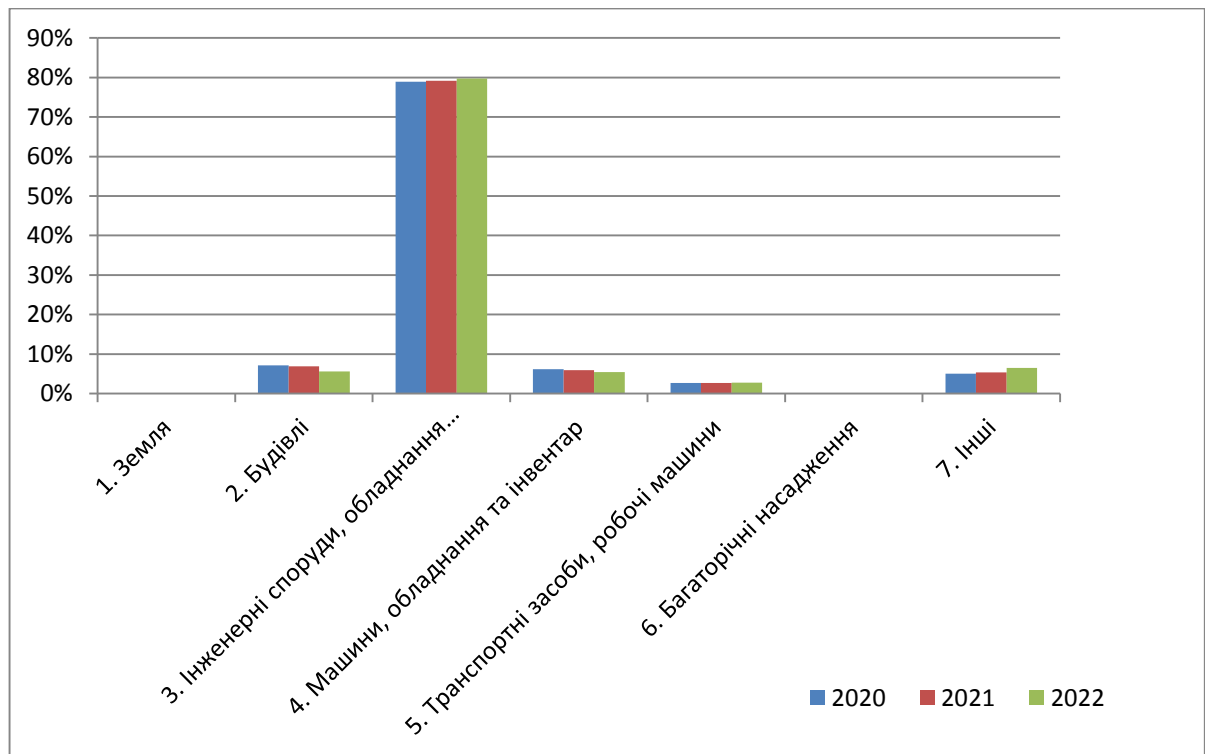

Рис. 2.5. Структура основних засобів по групам за первісною вартістю на кінець року, тис. грн.

Джерело: складено на основі даних АТ «Полтаваобленерго»

У 2020 році фондovіддача активної частини основних засобів становила 2,32 грн. на 1 грн. обсягу основних виробничих фондів(табл. 2.12). У 2021 році фондovіддача зросла і становила 2,35 грн., що свідчить про незначне, але покращення ефективності використання активів у цьому році, однак у 2022 році показник знову знизився на 8,23% і становив 2,16 грн. Це може говорити про меншу ефективність використання активів у порівнянні з попереднім роком. Причиною цього стало зменшення доходу, в той час як середньорічна вартість основних виробничих засобів збільшилась.

Фондоємність є показником обернено пропорційним до першого і показує скільки потрібно витратити основних виробних засобів для

розподілу електроенергії. В 2022 році є помітне збільшення показник на 6,5%, що говорить про негативні тенденції.

Таблиця 2.12

Аналіз використання основних виробничих засобів
АТ«Полтаваобленерго»за 2020-2022 роки

Показник	2020	2021	2022	Абсолютне відхилення		Відносне відхилення,%	
				2021/2020	2022/2021	2021/2020	2022/2021
Дохід від реалізації, тис. грн.	2528819	2923593	2854195	394774	-69398	15,61	-2,37
Середньорічна вартість ОЗ, тис. грн.	1296752,5	1497070,5	1556567	200318	59496,5	15,45	3,97
Середньорічна вартість активної частини ОЗ, тис. грн.	1088699	1245288,5	1324696	156589,5	79407,5	14,38	6,38
Середньоспискова чисельність працівників, ос.	4349	4354	4138	5	-216	0,11	-4,96
Фондовіддача, грн.	1,950	1,953	1,834	0,003	-0,119	0,14	-6,11
Фондовіддача активної частини ОЗ, грн.	2,323	2,348	2,155	0,025	-0,193	1,07	-8,23
Фондоємність, грн.	0,513	0,512	0,545	-0,001	0,033	-0,14	6,50
Фондоозброєність, грн.	298,173	343,838	376,164	45,665	32,326	15,32	9,40

Джерело: складено на основі даних АТ «Полтаваобленерго»

Фондоозброєність АТ «Полтаваобленерго» зростала на 15,32% у 2021 році порівняно з 2020 роком, та на 9,4% в 2022 році порівняно з 2021 роком. Це може означати, що підприємство інвестує у засоби виробництва для підвищення своєї продуктивності, проте спостерігається зниження темпу в останньому році, що досліджується.

Аналізуючи склад операційних витрат АТ «Полтаваобленерго», можна побачити, що найбільшу питому вагу займають матеріальні затрати та витрати на оплату праці (Додаток Б, рис. 2.6). Причому матеріальні затрати мають тенденцію до збільшення у 2021 році на 275192 тис. грн. або 43,99% і на 26300 тис. грн. або 2,92% у 2022 році. В останньому році, що досліджується, відбувається економія витрат, пов'язані з оплатою праці та

відрахуваннями на соціальні заходи на 13,03% і 12,79% відповідно, а також зменшилися інші операційні витрати на 2,71%. Це дало змогу зменшити операційні витрати на 98427 тис. грн. або на 3,52% у 2022 році.

У 2020 році найбільші витрати були на оплату праці з нарахуванням на фонд оплати праці - 871248 тис. грн., у 2021 році збільшилися на 67533 тис. грн. або 7,57%, в 2022 році зменшилися на 161074 тис. грн. або 17,16%.

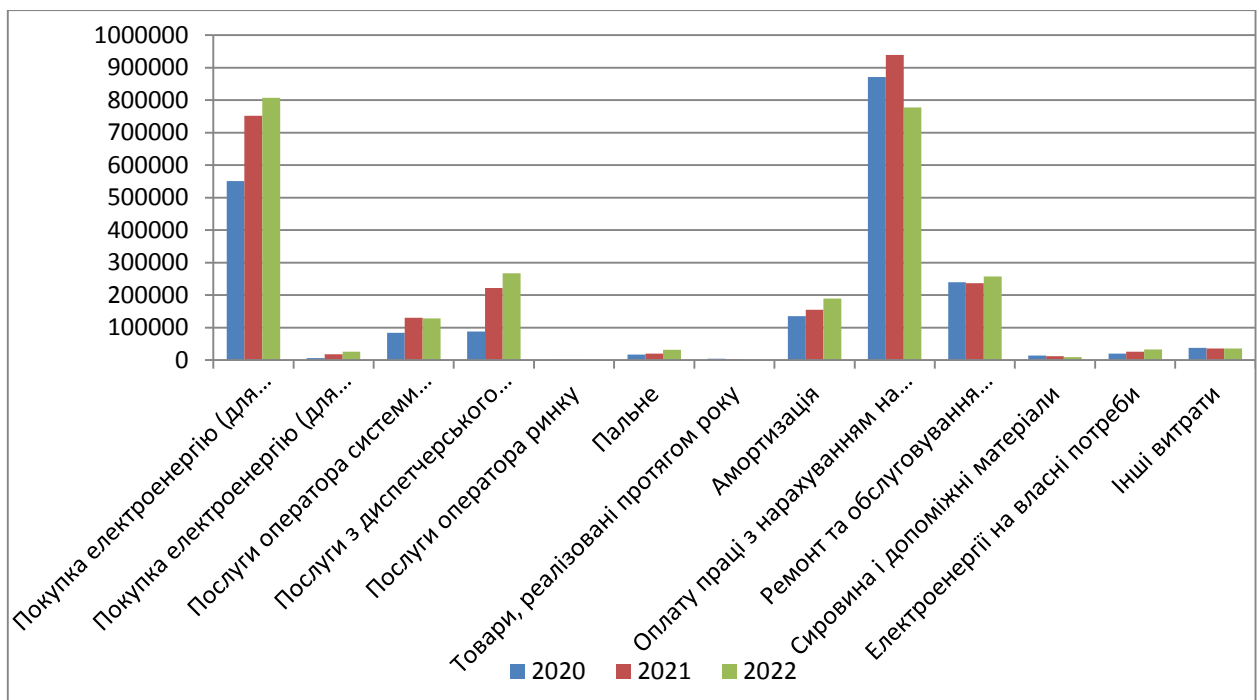

Рис. 2.6 Структура собівартості реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) за 2020-2022 р., тис. грн.

Джерело: складено на основі даних АТ «Полтаваобленерго»

Друге місце за значними витратами на собівартість займає покупка електроенергії для компенсації технологічних втрат і мають тенденції до росту. У 2021 році, порівнюючи з 2020 роком, збільшилися на 201307 тис. грн. (36,54%), у 2022 році, порівнюючи з минулим, збільшилися на 54738 тис. грн. (7,27%) і переважають над витратами з оплати праці на 29500 тис. грн. Витрати на послуги оператора системи передачі зросли на 155% у 2021 році і на 20,55% у 2022 році, амортизація також має поступове зростання на 14% і 22,76% відповідно у 2021 і 2022 році.

Питома вага на покупку електроенергії для компенсації технологічних втрат має тенденції до збільшення з 26,61% до 31,46 за 3 роки, тоді як витрати на оплату праці з нарахуванням на фонд оплати праці поступово зменшуються з 42,07% до 30,31% в загальній структурі собівартості(рис. 2.7).

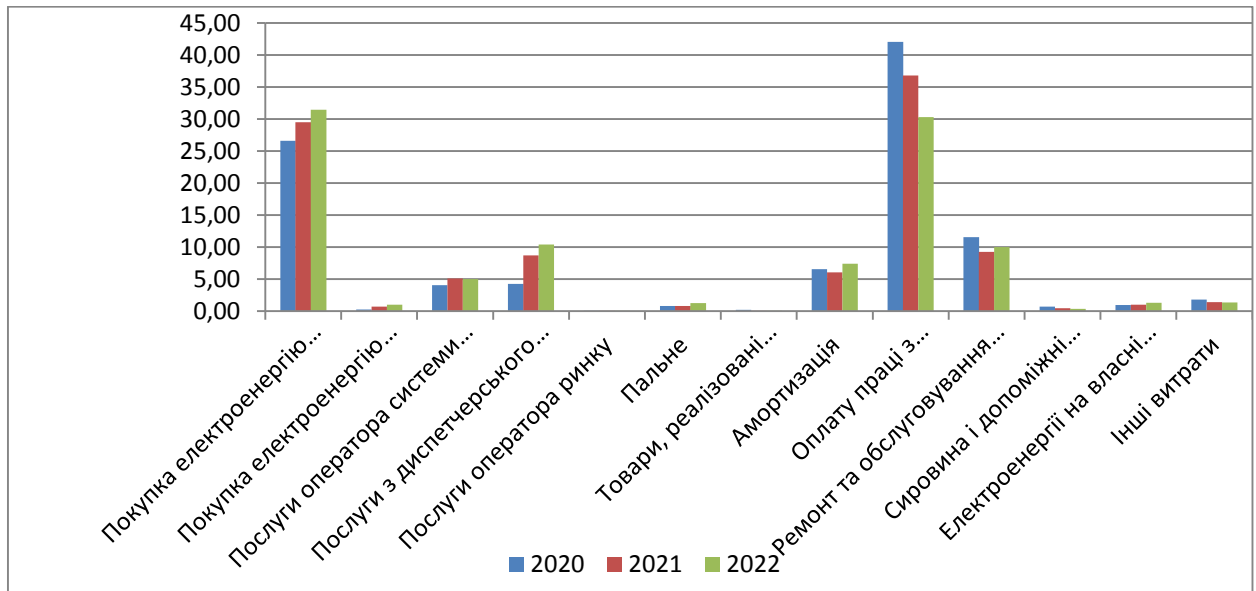

Рис. 2.7. Структура собівартості реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) за 2020-2022 р., %

Джерело: складено на основі даних АТ «Полтаваобленерго»

Структура споживання електричної енергії в розрізі груп споживачів за 2020-2022 роки представлена в додатку Г. Загальне споживання зросло в перші роки, але у 2022 році зменшилося на 24,16% і становило 1880080 тис. кВт·год. В структурі споживання найбільшу частку займають споживачі з договірною потужністю більше 50 кВт - 68,8 % у 2020 році, 71,4% у 2021 році, 65,4% у 2022 році. Питома вага більше 20% займають побутові споживачі, що мають тенденцію до зростання.

Спостерігається стабільне зменшення на 40,68% і 46,47% споживання електроенергії малими побутовими споживачами (суб'єкти малого підприємництва) у 2021 і 2022 році відповідно. Це обумовлено зменшенням кількості споживачів цієї групи (табл. 2.2).

Інші категорії споживачів збільшували споживання електроенергії до 2021 року, але в 2022 році спостерігається різке зменшення. Побутові споживачі скоротили споживання на 1,12%, малі побутові - на 46,47%, бюджетні установи та організації - на 13,03%, споживачі з договірною потужністю більше 50 кВт - на 30,5%. Такий характерний спад обумовлений дефіцитом електроенергії через постійній обстріли енергосистеми України, тому НЕК «Укренерго» визначав ліміти споживання, а оператори системи розподілу(у тому числі АТ «Полтаваобленерго») застосовували графіки стабілізаційних відключень.

2.3. Сучасне загострення проблеми несправедливого ціноутворення на ринку розподілу електроенергії

Проблематика несправедливого ціноутворення охоплює три ключових напрями: корупція, проблемна тарифного утворення та зношеність основних засобів. Корупція в українських обленерго є складною проблемою, яка має глибокі корені та варіюється від регіону до регіону. Це явище часто пов'язане з непрозорістю корпоративного управління та слабкою регуляторною політикою[17]. Проблема корупції загострюється через відсутність ефективних механізмів контролю та відповідальності, особливо в контексті розподілу та постачання енергоресурсів. В таких умовах створюється сприятливе середовище для зловживань, включаючи маніпуляції з тарифами, незаконне використання коштів та корупційні схеми при закупівлях.

Інституційні слабкості в системі обленерго сприяють виникненню корупційних ризиків. Відсутність прозорих процедур призначення керівництва обленерго та вплив політичних факторів на їх діяльність створюють умови для корупційних дій. Це, в свою чергу, підриває довіру громадськості та інвесторів до енергетичного сектору, а також ускладнює процес реформування та модернізації галузі.

Проблема корупції в обленерго також впливає на економічну ефективність. Непрозорість фінансових потоків та корупційні схеми призводять до збільшення витрат, зниження якості послуг та втрати потенційних інвестицій. Крім того, корупція сприяє втратам електроенергії та неефективному її використанню, що негативно впливає на стабільність енергопостачання та екологічну безпеку.

Реформа енергоринку, запроваджена в Україні, мала на меті вирішити деякі з цих проблем, забезпечивши більшу прозорість та конкуренцію в галузі. Однак, попри позитивні зміни, виклики, пов'язані з корупцією в обленерго, залишаються актуальними. Вирішення цієї проблеми вимагає комплексного підходу, включаючи посилення законодавчої бази, розбудову інституційних механізмів контролю та підвищення рівня прозорості в управлінні та розподілі енергоресурсів[20].

В контексті подолання корупції, особливо важливою є активізація ролі громадськості та засобів масової інформації у виявленні та викритті корупційних дій. Забезпечення відкритості інформації про діяльність обленерго, залучення незалежних експертів та міжнародних організацій до процесів аудиту та контролю може стати ключовим кроком у боротьбі з корупцією в енергетичному секторі України[18].

Мова про кримінальне провадження за фактом так званих енергетичних схем “Крючкова-Суркіса”, які реалізовувалися через компанію ПрАТ “ХК “Енергомережа”. Відомості про початок розслідування детективи Національного бюро внесли до Єдиного реєстру досудових розслідувань 4 грудня 2015 року. За пів року потому, у червні 2016 року, НАБУ зібрало достатньо доказів для повідомлення голові правління ПрАТ “ХК “Енергомережа” про підозру у вчиненні злочинів, передбачених ч. 5 ст. 191, ч. 3 ст. 27 ч. 2 ст. 364 КК України. Мова про ексдепутата від “Батьківщини” Дмитра Крючкова. На той момент йому інкримінували заволодіння 196 млн грн, та зловживання владою або службовим становищем, що спричинило

шкоду державі у 346 млн грн. “Енергомережу” Крючков очолив у 2014 році. Та всього за рік компанії вдалося “взяти в обіг” ПАТ “Запоріжжяобленерго”, АТ “Харківобленерго”, ПАТ “Черкасиобленерго” і не тільки. Корупційна схема очима НАБУ. Суть роботи “Енергомережі” полягала у тому, що компанія отримувала кошти від споживачів електроенергії. І згодом, нібито, мала розраховуватися із самими постачальниками — обленерго. Але замість 346 млн грн, як у випадку із “Запоріжжяобленерго”, сплатила лише 1,7 млн грн. В юридичному сенсі, обленерго саме переуступало “Енергомережі” право вимоги стягнути борги з таких споживачів як ДП “ЗТМК”, ТОВ “ЗТМК” та ПАТ “Дніпроспецсталь”.

Схема діяла впродовж 2014-2015 рр, але вона — поза законом”, — неодноразово наголошували в НАБУ. Офіційне слідство встановило, що частина одержаних “Енергомережею” коштів від підприємствспоживачів електроенергії переводилася у готівку та розподілялася між різними учасниками корупційної схеми. Учасники схеми та їх голоси. Журналісти програми “Схеми” отримали записи телефонних розмов Крючкова, які свідчать про вірогідну причетність до вказаних подій братів Суркісів та соратника експрезидента Петра Порошенка Ігоря Кононенка [41].

У програмі “Схем” йдеться про те, що згаданий вище Дмитро Крючков ще у 2015 році почав працювати на Суркісів, які через кіпрські KERELIO COMMERCIAL LIMITED та LEX PERFECTA LIMITED контролювали “Запоріжжяобленерго” (хоча контрольний пакет акцій компанії належить державі в особі Фонду держмайна). Так, під час розмови, датованої 19 квітня 2015 року, Крючков звітував Кононенку, що вже приготував схему, як зірвати збори акціонерів “Запоріжжяобленерго”, призначені на 21 квітня, щоб на засіданні не змінили його керівника, йдеться у розслідуванні. За інформацією “Схем”, порядок денний тих зборів підприємства передбачав припинення повноваження керівника “Запоріжжяобленерго” Ігоря Корніленкова. Саме цьому намагалися запобігти Крючков, брати Суркіси та

Кононенко. Адже Корніленков був їхнім ставлеником, наголошували розслідувачі. Після сумнівних з точки зору легітимності зборів акціонерів, “Запоріжжяобленерго” отримало двох керівників із правом підпису. Один із них був креатурою братів Суркісів, інший — “людиною з конкуруючого табору українського олігарха Костянтина Григоришина, якому через ВІКОНТІА ЕНТЕПРИСЕС ЛІМІТЕД належало 12,3% обленерго”. Далі, як з’ясували журналісти, наприкінці того ж дня Григорій Суркіс телефонував Крючкову, який мав не допустити такого двовладдя. Співрозмовники обговорили, як попри все не втратити контроль над обленерго, а забезпечити це мав уже Кононенко... В сюжеті зазначається, що Корніленков сприяв реалізації корупційної схеми, яку на той час вже розслідувало НАБУ, а суди вже визнали незаконною. Вона принесла до півмільярда гривень збитків напівдержавному “Запоріжжяобленерго”[43].

Загалом збитки держави від схем “Енергомережі” в НАБУ оцінювали на рівні 1,4 млрд грн. Видання “Новоевремя”, у свою чергу, інформувало про те, що дані НАБУ вказували на отримання Григорієм Суркісом від “Енергомережі” 3 млн грн в якості фінансової допомоги. А протягом січня-травня 2015-го компанія ще й переправила 49 млн грн фірмам: Київський центр фондових послуг, Фондовий форекс і Елара Груп — з рахунками в згодом ліквідованому “Класикбанку”. Більше того, Елара Груп, як показують документи НАБУ, перерахувала 193 млн грн, отримані з різних джерел, на рахунок фізичної особи — Наталії Кришталь. А та згодом перенаправила цей “фінансовий потік”, знову ж таки, Суркісам. Тільки цього разу — на рахунки не Григорія, а Ігоря. Загалом, судячи з оприлюднених розмов, Крючков регулярно давав вказівки відвозити різні суми грошей в офіс братам Суркісам на стадіон “Динамо”. І вже наприкінці 2019 року в цій частині з’явилися красномовні ухвали Вищого антикорупційного суду. Вони, зокрема, засвідчили той факт, що вилучені НАБУ під час обшуків в приміщеннях

“Динамо” (вул. Грушевського, 3) документи мають безпосереднє відношення до кримінального провадження за фактом схем “Енергомережі” [42].

Податковий борг ПАТ "Запоріжжяобленерго" становить 864,9 млн грн. Про це свідчать дані аналітичного порталу Youcontrol, передає служба новин порталу unp.com.ua “Платник податків („Запоріжжяобленерго“ — ред.) має податковий борг 864 946 005 грн станом на 01.03.2020”, — йдеться у повідомленні. Крім того, аналітична система підрахувала, що протягом останніх трьох років “Запоріжжяобленерго” фігурувало у 55 кримінальних судових справах. Також, станом на 3 квітня поточного року, проти “Запоріжжяобленерго” відрито 6 виконавчих проваджень. Зауважимо, що “Запоріжжяобленерго” фігурує у кримінальному провадженні НАБУ про так звані енергетичні схеми “Крючкова-Суркісів” через компанію “Енергомережа”[43].

Такий же висновок можна зробити по показникам розподілу електроенергії електромережами АТ "Полтаваобленерго". За перші два роки обсяг надходження і розподілу електроенергії зріс в середньому на 4,4%, проте в 2022 зменшився на 23,4%. Загальна вартість за розподіл електроенергії у 2020 році становила 2 млрд. 754 млн. грн., в 2021 році збільшилась на 17,94% і дорівнювала 3 млрд. 248 млн. грн., а у 2022 зменшилась на 0,28% і склала 3 млрд. 239 млн. грн. Незначне зменшення вартості при значному зменшені обсягу розподіленої енергії пояснюється ростом тарифів на електроенергію(табл. 2.14).

Технологічні втрати прямо пропорційно залежать від обсягу електроенергії, що надійшла. Середнє питома вага складає 7,7-8,62%, що є в межах норми згідно економічних коефіцієнтів прогнозованих технологічних витрат електричної енергії електричними мережами (ЕКПТВЕ), затверджені НКРЕКП для АТ "Полтаваобленерго".

Таблиця 2.14

Показники розподілу електроенергії електромережами АТ
"Полтаваобленерго" за 2020-2022 р.

Показник	2020	2021	2022	Абсолютне відхилення		Відносне відхилення,%	
				2021/2020	2022/2021	2021/2020	2022/2021
Надійшло е/е, млн. кВт·год	5387	5632	4305	245	-1327	4,55	-23,56
Обсяг розподілу е/е, млн. кВт·год	4960	5172	3923	212	-1249	4,27	-24,15
Загальна вартість, млн. грн.	2754	3248	3239	494	-9	17,94	-0,28
Технологічні втрати е/е, млн. кВт·год	415	448	371	33	-77	7,95	-17,19
Недообліковано е/е, млн. кВт·год	11,7	12,5	7,7	0,8	-4,8	6,84	-38,40
Вартість недооблікованої е/е, млн. грн.	9,1	11,2	13,8	2,1	2,6	23,08	23,21

Джерело: складено на основі даних АТ «Полтаваобленерго»

Спостерігається недооблікована електроенергія внаслідок порушення споживачами Правил роздрібного ринку електричної енергії (ПРРЕЕ). Найменше недооблікованої електроенергії було у 2022 році - 7,7 млн. кВт·год., хоча сплачено більше на 23,31%, ніж в 2021 році, при більших обсягах (12,5 млн. кВт·год.). Причиною цього, можливо, були збільшення тарифу та штрафів.

В залежності від класу напруги, який поділяють на 1 клас (від 27,5 кВ та вище) та 2 клас (нижче 27,5 кВ), регулятор (НКРЕКП) встановлює тарифи для операторів систем розподілу електроенергії[60]. В табл. 2.15 подані тарифи станом на 1 січня кожного року. Ціни для споживачів з кожним роком зростають: на 1 клас напруги у 2021 році на 4,27%, порівняно з 2020 роком, а в 2022 році спостерігається значне зростання на 19,97%, порівняно з 2021 роком. Тарифи на 2 клас напруги в середньому зростали на 13%.

Таблиця 2.15

Тарифи на послуги з розподілу електроенергії АТ "Полтаваобленерго"
за 2020-2022 р.

01.01.2020		01.01.2021		01.01.2022		Відносне відхилення,%			
						2021/2020		2022/2021	
1 клас	2 клас	1 клас	2 клас	1 клас	2 клас	1 клас	2 клас	1 клас	2 клас
106,16	825,4	110,69	932,73	132,79	1058,27	4,27	13,00	19,97	13,46

Джерело: складено на основі даних АТ «Полтаваобленерго»

АТ "Полтаваобленерго" надає інформацію щодо середніх цін, за якими підприємство закупляло електричної енергії на балансуєчому ринку. Як видно з табл. 2.11 та рис. 2.5 ціни мають поступове зростання з кінця літа та восени-взимку кожного року мають найбільше значення. Значне підвищення цін спостерігається протягом 2022 року порівняно з 2021 роком: найбільші відхилення були в січні та травні на 132,9% і 124,4% відповідно.

Таблиця 2.12

Середня ціна купівлі електричної енергії на балансуєчому ринку,
грн/МВт·год. (без ПДВ) за 2020-2022 р.

Місяць	2020	2021	2022	Абсолютне відхилення		Відносне відхилення,%	
				2021/2020	2022/2021	2021/2020	2022/2021
січень	1282,77	1440,14	3353,52	157,37	1913,38	12,26798	132,8607
лютий	1097,29	1769,71	2989,46	672,42	1219,75	61,28006	68,92372
березень	1683,42	1696,61	2686,77	13,19	990,16	0,783524	58,36108
квітень	1765,43	1869,79	2429,44	104,36	559,65	5,911308	29,93117
травень	1365,68	1107,29	2485,20	-258,39	1377,91	-18,9202	124,4398
червень	1522,08	1538,67	2334,24	16,59	795,57	1,089956	51,70504
липень	1429,80	2732,11	2774,81	1302,31	42,7	91,08337	1,562895
серпень	1614,77	3876,15	3219,98	2261,38	-656,17	140,0435	-16,9284
вересень	1811,94	3591,16	3781,97	1779,22	190,81	98,1942	5,313325
жовтень	1700,75	3965,31	3336,21	2264,56	-629,1	133,1507	-15,8651
листопад	1784,75	2541,96	4366,56	757,21	1824,6	42,42667	71,77926
грудень	2468,40	3128,63	2566,82	660,23	-561,81	26,74729	-17,9571

Джерело: складено на основі даних АТ «Полтаваобленерго»

Ціни на балансуєчому ринку залежать від різниці відпуску електроенергії та споживання. Існує позитивний небаланс, коли є надлишок виробленої та не спожитої електроенергії, і негативний небаланс, коли

потрібно додатково закупити електроенергію. При позитивному небалансі електроенергія має значно нижчу ціну, ніж на інших сегментах ринку, і навпаки, при негативному ціни більш високі. Регулятор встановлює граничні ціни на балансуєчому ринку для кожної торгової зони з відповідним обґрунтуванням. Рівень граничних цін має впливати на формування вільної (ринкової) ціни у мінімальний спосіб[15].

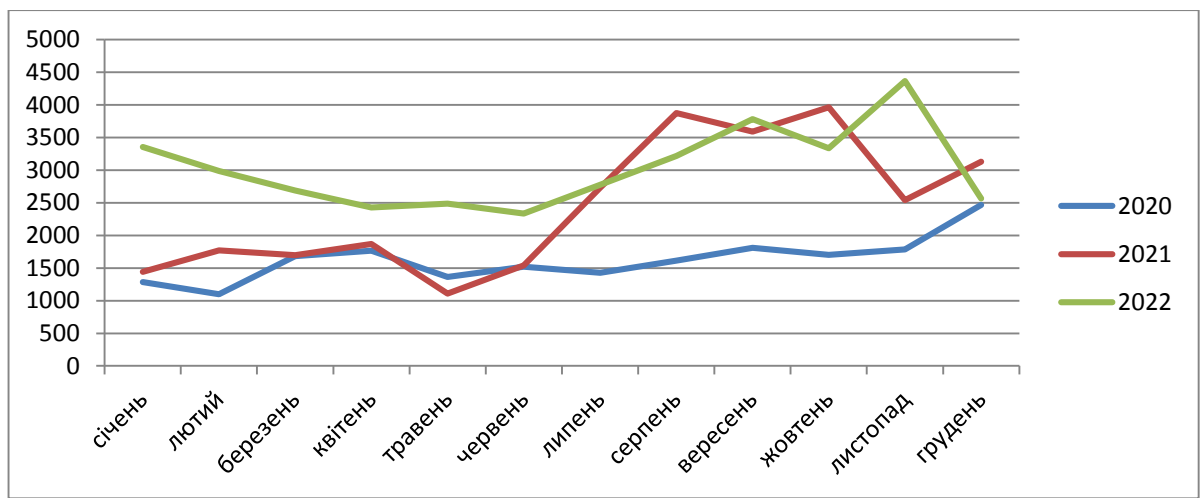

Рис. 2.8. Середня ціна купівлі електричної енергії на балансуєчому ринку, грн/МВт·год. (без ПДВ)

Джерело: складено на основі даних АТ «Полтаваобленерго»

Зношеність основних засобів у АТ «Полтаваобленерго» становить серйозну проблему, яка безпосередньо впливає на енергетичну безпеку регіону. Довготривале використання обладнання без належного технічного оновлення та модернізації призводить до збільшення ризиків аварій та зниження надійності електропостачання. Ця зношеність не лише загрожує стабільності енергосистеми, але й обмежує можливості компанії щодо впровадження новітніх технологій та ефективного реагування на зростаючі потреби споживачів.

Недостатнє інвестування в оновлення та розвиток основних засобів обленерго є однією з ключових причин цієї проблеми. Обмежені фінансові ресурси та відсутність стратегічного планування інвестицій значно

ускладнюють процес модернізації мереж та обладнання. Це призводить до зростання витрат на ремонт та обслуговування застарілих систем, а також знижує загальну ефективність роботи компанії.

Забезпечення енергетичної безпеки в умовах зношеності обладнання вимагає комплексного підходу, який включає не лише фінансові інвестиції, але й розробку довгострокових стратегій оновлення мереж. Це потребує взаємодії з державними структурами, приватним сектором та міжнародними інвесторами для залучення необхідних інвестицій та технологій. Такий підхід може сприяти створенню більш надійної та ефективної інфраструктури електропостачання[62].

Реалізація таких стратегій зустрічається з рядом викликів, серед яких бюрократичні бар'єри, непрозорість ринкових механізмів та відсутність стабільного регуляторного середовища. Ефективне вирішення цих проблем потребує скоординованих дій на всіх рівнях управління та залучення широкого кола зацікавлених сторін. Забезпечення прозорості інвестиційних процесів та створення сприятливих умов для інвесторів може значно підвищити ефективність інвестиційних програм та сприяти модернізації обленерго [44].

Вирішення проблеми зношеності основних засобів Полтаваобленерго в контексті воєнних дій в Україні у 2022-2023 роках та з урахуванням перспектив на 2024 рік вимагає комплексного підходу, що включає низку стратегічних кроків. Першочергово необхідно здійснити оцінку реального стану основних фондів, ідентифікувати найбільш критичні області, що потребують негайного втручання. Це включає оцінку ступеню зношеності та потенційних ризиків для енергетичної безпеки, особливо у районах, найбільш вразливих до воєнних дій.

На основі цієї оцінки, компанії необхідно розробити план модернізації та оновлення обладнання, враховуючи не тільки поточні потреби, але й довгострокові перспективи розвитку енергетичної інфраструктури.

Важливим елементом цього плану є залучення інвестицій, які можуть бути як внутрішніми, так і зовнішніми, включаючи фінансування від урядових програм, приватних інвесторів та міжнародних організацій. З огляду на воєнний стан, особливу увагу слід приділити пошуку інвестицій для відновлення та модернізації інфраструктури в постконфліктний період.

АТ «Полтаваобленерго» також потребує впровадження новітніх технологій та інноваційних рішень, що дозволять підвищити ефективність та надійність енергетичного постачання. Це може включати впровадження систем дистанційного моніторингу, використання передових матеріалів та технік управління мережами[19]. Такі інновації не тільки покращать якість послуг, але й сприятимуть зниженню витрат на обслуговування та ремонт.

Ключовим аспектом ефективного вирішення проблеми зношеності обладнання є впровадження прозорих та ефективних процесів управління. Це вимагає зміцнення корпоративного управління, підвищення рівня відповідальності та забезпечення прозорості у фінансових та оперативних аспектах діяльності компанії. За умови воєнного стану, особливу увагу слід звернути на запобігання корупції та зловживань, а також на забезпечення безперебійного енергопостачання в умовах можливих воєнних загроз.

Таким чином, важливою складовою вирішення цієї проблеми є активна взаємодія з громадськістю та стейкхолдерами. Це дозволить забезпечити підтримку та розуміння важливості інвестицій та модернізації серед населення, а також сприятиме формуванню позитивного іміджу компанії. У перспективі 2024 року та далі, така взаємодія стане ключовим фактором успішного впровадження стратегії відновлення та модернізації АТ «Полтаваобленерго». Загалом, для подолання проблеми зношеності основних засобів ОСР та забезпечення енергетичної безпеки регіону потрібна комплексна стратегія, яка включатиме як залучення інвестицій, так і розвиток інноваційних та ефективних рішень управління енергетичними ресурсами.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2

Отже, у другому розділі досліджено діяльності АТ «Полтаваобленерго», яке є підприємством, що надає послуги з розподілення електроенергії на території Полтавщини. Було проведено аналіз показників фінансово-господарської діяльності на основі даних з фінансових звітів підприємства, проаналізовано динаміку кадрового складу та зміни в структурі персоналу, розглянуто стан основних засобів, динаміку і структуру витрат, структура собівартості наданих послуг, споживання електроенергії за різними групами споживачів, показники розподілу електроенергії, ціни на закупівлю енергії та тарифи за послугу розподілу електроенергії за період 2020-2022 років.

Аналіз показав, що підприємство працює прибутково, проте кожного року має помітні коливання. Показники рентабельності, ліквідності та платоспроможності мають незначні коливання, особливо помітне зменшення у 2022 році. Аналіз трудових ресурсів в динаміці кадрового складу показав, що підприємство скорочувало персонал, особливо це помітно по даним у 2021 році, але у 2022 році виявлено збільшення кількості найманих робітників, проте стабільне скорочення інженерно-технічного персоналу.

Особливу увагу було приділено дослідженню основних фондів АТ «Полтаваобленерго». Враховуючи специфіку діяльності підприємства, основні фонди мають важливе значення для забезпечення споживачів електроенергії і від їх стану залежить якість наданих послуг. Аналіз показав, що обладнання підприємства маює значний знос (в середньому 64%), що є високим показником. Застарілі, зношені електричні мережі не тільки на Полтавщині, а й по всій Україні, призводять до аварійних відключень, понаднормових втрат електроенергії в системі, недооблік та крадіжки енергії. Важливо сказати про коефіцієнти оновлення та вибуття, які у 2022 році значно зросли, порівняно з іншими роками.

У 2022 році розпочалось повномасштабне вторгнення Росії на територію України, що дестабілізувало економіку країни, а з осені цього року критична інфраструктура, особливо електричні мережі, зазнали масованих обстрілів, що призводило до збоїв у роботі АТ «Полтаваобленерго». Це призвело до негативних змін більшості показників фінансово-господарської діяльності, проте підприємство було в змозі протистояти загрозам. Тож, має велике значення дослідження роботи підприємств ОСР, розгляд напрямів покращення стану обладнання для якіснішого розподілу та передачі електроенергії, їх захисту від обстрілів, а це в свою чергу, потребує дослідження питання формування таких ціни на послуги, які б задовольняли як інтереси ОСР, так і інтереси споживачів та інших учасників ринку. Тобто є необхідність дослідження формування справедливої ціни на послуги ОСР та врахування їх впливу на національну та економічну безпеку України в цілому.

РОЗДІЛ 3

КОНЦЕПТУАЛЬНА РОЗРОБКА ПРОПОЗИЦІЇ ФОРМУВАННЯ СПРАВЕДЛИВИХ ЦІН НА ПОСЛУГИ РОЗПОДІЛУ ЕЛЕКТРОЕНЕРГІЇ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

3.1. Концептуалізація кругообігу грошових коштів на основі моделі міжгалузевого балансу та моделі кругової дороги

В магістерській роботі зосереджена увага на питанні справедливого ціноутворення на енергетичному ринку. Концептуалізація кругообігу грошових коштів на основі моделі міжгалузевого балансу та моделі кругової дороги є ключовим аспектом аналізу та визначення ефективності виробництва та споживання електроенергії в Україні. Ці дві моделі надають інструменти для розуміння та вивчення кількох аспектів економічного процесу.

Модель Міжгалузевого Балансу (МГБ) - це економічна модель, яка використовується для аналізу взаємодії різних секторів економіки в рамках певної країни або регіону (додаток Г). Основною ідеєю МГБ є врахування всіх видів виробництва, споживання і обміну ресурсами між різними галузями економіки. Ця модель дозволяє вивчати, як зміни в одній галузі можуть вплинути на інші галузі та загальний стан економіки [21].

В статті Краснікова Л.І., Останін Д.В. "Оцінка ефективності виробництва та споживання електроенергії в Україні", автори наочно показали теоретичне використання міжгалузевого балансу, відобразили структуру витрат електроенергії на 1 гривню продукції в різних галузях економіки [34]. Використання моделі МГБ в енергосистемі України має декілька важливих переваг. Більш детально, їх можна окреслити наступним чином:

1. Аналіз взаємодії галузей енергетики: МГБ дозволяє розглядати взаємодію між електроенергетичною галуззю та іншими галузями, такими як промисловість, транспорт, торгівля і інші. Це допомагає зрозуміти, як зміни в одній галузі можуть вплинути на інші, наприклад, як збільшення виробництва електроенергії впливає на індустріальну сферу.

2. Оцінка ефективності виробництва та споживання енергії: МГБ дозволяє визначити, як енергія виробляється, розподіляється та споживається в різних секторах економіки. Це дозволяє здійснити оцінку ефективності виробництва та використання електроенергії і знайти шляхи для її оптимізації.

3. Прогнозування потреби в енергії: МГБ може використовуватися для прогнозування змін в споживанні енергії в майбутньому, враховуючи розвиток різних галузей економіки і демографічні тенденції. Це допомагає планувати інфраструктуру енергетичної системи та забезпечувати її сталість.

4. Оцінка впливу політики та регулювання: МГБ може служити інструментом для аналізу впливу різних політичних та регуляторних рішень на енергетичну систему. Це дозволяє уряду приймати більш обґрунтовані рішення щодо енергетичної політики.

Модель міжгалузевого балансу (МГБ) є аналітичним інструментом, який дозволяє вивчати взаємодію різних секторів економіки. Вона ґрунтується на ідеї того, що економіка складається з різних галузей та секторів, і всі вони пов'язані між собою через потік товарів і послуг. МГБ дозволяє аналізувати, як зміни в одній галузі можуть вплинути на інші галузі та загальну економічну ситуацію. В контексті статті про оцінку ефективності виробництва та споживання електроенергії, МГБ може бути використана для аналізу взаємодії електроенергетичної галузі з іншими секторами економіки, їх впливу на один одного і загальну ефективність системи. Мета магістерської роботи передбачає пропозицію щодо використання моделі для

визначення такої справедливої ціни, яка б враховувала інтереси всіх учасників енергетичного ринку та забезпечувала національну безпеку країни.

Війна в Україні у 2022 році призвела до нестабільності та змін у багатьох сферах життя країни, у тому числі в енергетичному секторі. Зміни у виробництві та споживанні електроенергії відображають цю складну ситуацію та її вплив на економіку та енергетичну інфраструктуру України[15]. Зміни у виробництві та споживанні електроенергії в Україні з 2020 по 2022 рік були значущими і можуть бути обґрунтовані в контексті подій, які сталися у країні, зокрема війни, яка виникла в 2022 році. Важливо відзначити, що у 2022 році в Україні розпочалася війна, яка суттєво вплинула на економіку країни та її енергетичний сектор. Конфлікт призвів до великих зрушень у виробництві та постачанні енергії, а також до обмежень у торгівлі ресурсами та паливними матеріалами. Зменшення виробництва електроенергії в розділі "Малі побутові" може бути пов'язане зі зменшенням активності населення та малих підприємств у зв'язку з воєнним конфліктом та змінами в умовах життя та бізнесу. Споживачі з договірною потужністю більше 50 кВт також зазнали значних змін. Війна може бути причиною скорочення виробництва та зменшення використання електроенергії в окремих великих підприємствах та інституціях через втрати та обмеження у доступі до енергетичних ресурсів

Складемо таблицю 3.1., на основі моделі міжгалузевого балансу МГБ за даними 2021 року, що є у відкритому доступі.

У 2021 році спостерігається збільшення електроспоживання (брутто), яке склало 154 825,7 млн кВт·год, що на 8 390,9 млн кВт·год, або на 5,7% більше, ніж за минулий рік. Відпуск електроенергії споживачам (нетто) збільшився відносно минулого року на 7 576,2 млн кВт·год, або на 6,4% і склав 125 482,9 млн кВт·год при 117 906,7 млн кВт·год за 2020 рік.

Таблиця 3.1.

Модель МГБ за групами споживачів споживання енергетики до війни

Групи споживачів	Споживання у грудні 2020	Споживання у грудні 2021		Питома вага, %	
	млн кВт·год	млн кВт·год	+/- до 2020	2020 р.	2021 р.
Споживання ел.ен. (брутто)	15083,6	15344,0	260,4		
Споживання ел.ен. (нетто)	11686,0	11890,1	204,1	100,0	100,0
1. Промисловість	4467,3	4516,6	49,4	38,2	38,0
Паливна	297,2	285,7	-11,6	2,5	2,4
Металургійна	2342,9	2450,2	107,3	20,0	20,6
Хімічна та нафтохімічна	375,4	332,9	-42,5	3,2	2,8
Машинобудівна	351,3	323,6	-27,8	3,0	2,7
Будів.матеріалів	209,2	216,8	7,6	1,8	1,8
Харчова та переробна	391,5	409,9	18,4	3,4	3,4
Інша	499,7	497,6	-2,1	4,3	4,2
2. Сільгоспспоживачі	338,4	347,0	8,6	2,9	2,9
3. Транспорт	590,0	615,7	25,6	5,0	5,2
4. Будівництво	115,9	110,4	-5,5	1,0	0,9
5. Ком.-побутові споживачі	1492,0	1523,5	31,5	12,8	12,8
6. Інші непромисл.споживачі	842,8	894,8	51,9	7,2	7,5
7. Населення	3839,6	3882,1	42,6	32,9	32,7

Джерело: складено на основі Всеукраїнської Енергетичної Асамблеї [65]

Протягом періоду війни в Україні, яка розпочалася у 2022 році, енергетичний сектор країни зазнав значних змін і викликів. Ці зміни відобразилися на виробництві, постачанні та споживанні електроенергії. Війна призвела до обмежень у постачанні енергетичних ресурсів. Україна стикнулася з викликами щодо імпорту газу та інших паливних матеріалів з-за конфлікту на кордоні, що призвело до скорочення запасів і підвищення цін на енергоносії. Це, в свою чергу, вплинуло на вартість виробництва електроенергії та збільшило тарифи для споживачів.

Управління країною, особливо в умовах внутрішніх та зовнішніх викликів, включаючи війну, надзвичайно важливе завдання, і енергетичний сектор є однією з ключових складових цього процесу. Оптимізація та сучасна реформа енергетики стають докорінними завданнями для забезпечення стабільності, економічного зростання та національної безпеки країни.

Важливість оптимізації енергетичної системи полягає в тому, щоб забезпечити ефективне використання ресурсів, зменшити витрати на виробництво енергії, підвищити стійкість до внутрішніх та зовнішніх впливів, а також сприяти розвитку альтернативних джерел енергії та зменшенню викидів парникових газів[13]. Оптимізована енергетична система дозволить країні ефективніше використовувати власні ресурси, забезпечити стабільні та доступні тарифи для споживачів, а також забезпечити незалежність у галузі енергетики.

Управління енергетичним сектором повинно включати в себе реформу регуляторної політики, створення стійких та конкурентоспроможних ринків енергії, розвиток інфраструктури для використання відновлюваних джерел енергії, а також впровадження сучасних технологій та кіберзахисту. Ефективне управління енергетичною системою сприятиме сталому розвитку країни та збереженню ресурсів для майбутніх поколінь.

Енергетичний сектор став об'єктом підвищеної уваги з точки зору кібербезпеки та стійкості. Збільшена загроза кібератак та можливий ризик для енергетичної інфраструктури вимагали додаткових заходів забезпечення безпеки системи електропостачання. Війна суттєво вплинула на споживання електроенергії. Зменшена активність певних секторів економіки та обмеження у руху нафти та газу призвели до зменшення виробництва та споживання енергії в цих галузях. З іншого боку, збільшене використання альтернативних джерел енергії та ефективніших технологій стало актуальним для забезпечення енергетичної незалежності. Протягом 2022 та 2023 років, обстріли енергетичного сектору, суттєво вплинули на енергетичний сектор країни, призводячи до викликів у постачанні ресурсів, підвищення кібербезпеки та змін у споживанні електроенергії. Ефективна реакція на ці виклики вимагає комплексних стратегій та інвестицій у сучасні технології та стійкість енергетичної системи України.

Таблиця 3.2.

Особливості розподілу електроенергії під час війни в Україні 2022 року, в порівнянні з 2020 та 2021 роком.

Група споживачів	Тис. кВт * год			Абсолютне відхилення		Відносне відхилення		Структура, %		
	2020	2021	2022	2021/2020	2022/2021	2021/2020	2022/2021	2020	2021	2022
Побутові (індивідуальні, колективні)	1086066	1146760	1133932	60694	-12828	5,59	-1,12	21,9	22,2	28,9
Малі побутові	339918	201653	107953	-138265	-93700	-40,68	-46,47	6,8	3,9	2,8
Бюджетні установи та організації	122494	133376	115992	10882	-17384	8,88	-13,03	2,5	2,6	2,96
З договірною потужністю більше 50 кВт	3411608	3690315	2564745	278707	-1125570	8,17	-30,50	68,8	71,4	65,4
Всього	4960086	5172104	3922622	1880080	-1249482	57,11	-24,16	100	100	100

Джерело: складено на основі Всеукраїнської Енергетичної Асамблеї [65]

За аналізом таблиці видно, що з 2020 по 2022 рік в Україні спостерігалось важливе скорочення загального виробництва електроенергії на 1 880 080 тис. кВт·год, що становить 57,11% відносного відхилення. Основні причини цього зменшення - війна в Україні в 2022 році, яка призвела до значних змін у споживанні та виробництві електроенергії в різних групах споживачів. Зокрема, малі побутові споживачі та споживачі з договірною потужністю більше 50 кВт зазнали найбільших відносних змін у споживанні електроенергії, зменшивши свої обсяги споживання на 40,68% і 30,50% відповідно. У той же час, побутові споживачі зібрали більше обсягу, зростаючи свою частку в структурі споживання на 6,71%. Бюджетні установи та організації також відчували вплив війни, що призвело до зменшення споживання електроенергії на 13,03%. У висновку, війна в Україні суттєво вплинула на енергетичний сектор країни, змінивши структуру споживання та виробництва електроенергії.

В параграфі 1.3 було запропоновано розглядати ланцюг виробництва як зациклений ланцюжок трансакцій. В книзі Е. Мулена "Кооперативне

прийняття рішень: Аксіоми та моделі"[38], зосереджується на ідеї використання моделі "кругової дороги" для вирішення конфліктів інтересів. Для наочності представимо таку ситуації: до підприємства входять п'ять груп товарознавців, що спеціалізуються на різних товарних групах, кожна з яких має дату критично пікових продажів, дати умовно позначимо літерами А, Б, В, Г та Д (конкретні дати зазначені у таблиці 3.3).

Таблиця 3.3.

Дати критично пікових продажів для п'яти груп товарознавців

Група товарознавців	А	Б	В	Г	Д
Дата критично пікових продажів	16 березня	3 червня	1 серпня	5 вересня	30 вересня

Керівництво підприємства вирішило обрати дату проведення головної річної акції-розпродажу, вибір якої неможливий без згоди п'яти основних груп товарознавців, але кожне з яких хоче, щоб ця дата була: або максимально наближеною, або максимально віддаленою від дати їхніх критично пікових продажів (перше створює низку дат, а друге дозволяє проводити сезонні продажі). Корисність дати, що вибирається, таким чином, прямо залежить від тривалості проміжку між датами, причому, чим більша тривалість в рамках кварталу, тим менша корисність, але чим більша тривалість при перевищенні кварталу, тим корисність вище. Необхідно визначити дату, яка б найменшим чином обмежити інтереси груп товарознавців, що до нього входять. За таких умов обґрунтувати вибір можна на основі застосування егалітарних та утилітарних показників теорії колективного вибору.

Таким же чином, модель "кругової дороги" може бути застосована для дослідження та визначення ціни енергорозподільчих підприємств, враховуючі інтереси всіх учасників енергетичного ринку, які включають також виробників електроенергії, постачальників, споживачів та регулюючі органи. Модель кругової дороги може допомогти аналізувати їхні

взаємовідносини, прийняття рішень та спільні зусилля для забезпечення надійного та сталого енергопостачання в умовах змін в економіці та політиці.

У цьому контексті модель кругової дороги допоможе розглянути процеси прийняття рішень, взаємодію між різними суб'єктами, а також ефективний розподіл ресурсів та грошових коштів, оптимізацію ризиків у сфері енергетики. Вона може бути корисною для аналізу ефективності та планування розвитку енергетичного сектору в умовах змін і викликів, таких як війна чи геополітичні фактори.

Таким чином, модель МГБ і модель кругової дороги є інструментами, які сприяють розумінню та аналізу взаємодії різних галузей економіки і процесів циркуляції грошових коштів в національній економіці. Вони можуть бути корисними для вивчення та вдосконалення системи виробництва та споживання електроенергії в Україні, бути методом встановлення справедливої ціни. Виробництво та споживання електроенергії в Україні з 2020 по 2022 рік відображає значний вплив внутрішніх і зовнішніх факторів, зокрема війни, на енергетичний сектор країни. Зменшення виробництва та споживання електроенергії у різних групах споживачів свідчить про складні зміни в структурі та динаміці енергетичного ринку, що вимагають уваги та аналізу для забезпечення стабільності та ефективності енергопостачання в майбутньому.

3.2. Принципові методичні підходи до формування оцінки егалітарної та утилітарної справедливості у ціноутворенні на енергоринку

Формування оцінки егалітарної та утилітарної справедливості у ціноутворенні на енергоринку є складним завданням, і воно може базуватися на різних методичних підходах. Нижче наведено принципові методичні підходи, які можуть бути використані для оцінки справедливості в ціноутворенні на енергоринку:

1. Порівняння з доходами та витратами: Цей підхід передбачає аналіз витрат та доходів споживачів енергії. Порівняння рівня цін на електроенергію та газ з доходами певних груп населення або підприємств може вказати на те, наскільки така цінова політика є справедливою. Якщо ціни на енергію відносно великі в порівнянні із доходами, це може призвести до соціальної нерівності, тоді як збільшення доступності для менш забезпечених верств може сприяти егалітарній справедливості.

2. Порівняння з іншими країнами: Цей методичний підхід включає в себе аналіз цін на енергію в Україні порівняно з іншими країнами або регіонами. Якщо ціни значно відрізняються від середніх цін на світовому ринку, це може вказувати на потенційну справедливість або несправедливість ціноутворення.

3. Методології оцінки бідності та нерівності: Застосування існуючих методологій оцінки бідності та нерівності, таких як індекси Джині або індекси Палма, може допомогти визначити ступінь нерівності у розподілі енергетичних витрат серед населення та підприємств. Високі значення цих індексів можуть свідчити про нерівність та несправедливість в ціноутворенні.

4. Консультації та участь громадськості: Важливим методичним підходом є залучення громадськості, споживачів енергії, експертів та інших зацікавлених сторін до процесу прийняття рішень щодо ціноутворення на енергоринку. Це дозволяє враховувати різноманітні думки та потреби споживачів та забезпечувати більшу легітимність та справедливість цінової політики.

Враховання інтересів різних груп споживачів та забезпечення доступності та справедливості у ціноутворенні є ключовим завданням для створення стабільної та справедливої енергетичної системи.

Таблиця 3.4., з показниками класичного утилітаризму та класичного егалітаризму, надає нам інструменти для оцінки та аналізу справедливості в різних контекстах, включаючи енергетичну систему. Класичний утилітаризм

вказує на важливість максимізації загального благополуччя та корисності у прийнятті рішень в галузі енергетики. Цей підхід може бути використаний для оцінки ефективності та вигідності різних проектів та політик, зокрема тих, що стосуються виробництва та розподілу електроенергії, з метою забезпечення максимальної користі для суспільства.

Таблиця 3.4.

Показники класичного утилітаризму та класичного егалітаризму

Показник	Класичний Утилітаризм	Класичний Егалітаризм
Основний принцип	Максимізація корисності	Рівність розподілу
Критерій справедливості	Загальний приріст корисності	Рівність розподілу
Оцінка рішень	Зважає на загальний приріст корисності для всіх індивідів	Зважає на досягнення максимально можливого рівного розподілу ресурсів
Пріоритет	Максимізація загальної корисності, ігноруючи індивідуальні інтереси	Рівність розподілу незалежно від індивідуальних внесків
Відмінності	Заснований на сумарному прирості корисності для всіх індивідів	Заснований на максимально можливому рівному розподілі ресурсів
Приклад	Рішення, яке призводить до більшого загального щасливого життя	Рішення, яке забезпечує рівний розподіл ресурсів серед всіх
Застосування	Використовується у сферах, де важлива максимізація загальної корисності, наприклад, в економічних та соціальних питаннях	Застосовується в сферах, де акцент робиться на рівності та розподілі ресурсів, наприклад, у справедливій розподілі доходів або доступу до освіти та охорони здоров'я

Джерело: складено автором

З іншого боку, класичний егалітаризм наголошує на рівності та розподілі ресурсів без врахування індивідуальних внесків. Цей підхід може бути важливим при розробці програм соціальної підтримки або політик, спрямованих на зменшення нерівності у доступі до енергетичних ресурсів та послуг.

Оцінка егалітарної та утилітарної справедливості грає важливу роль на енергетичному ринку, навіть у важких умовах війни. В першу чергу, егалітарний підхід, який акцентує на рівності та справедливості в розподілі ресурсів, може бути надзвичайно важливим для забезпечення соціальної стабільності під час війни. У таких умовах, коли ресурси можуть бути

обмежені або вимагати раціоналізації, важливо враховувати потреби та інтереси найбільш вразливих груп населення. Забезпечення доступу до енергії для усіх шарів населення та уникнення енергетичної нерівності може допомогти зміцнити соціальну згуртованість та зменшити конфліктність. Утилітарний підхід, спрямований на максимізацію загальної користі, також є важливим у військових умовах. Війна може призвести до руйнування енергетичних інфраструктур та обмежити доступ до енергії для багатьох громадян. В такому контексті, максимізація використання обмежених ресурсів та забезпечення життєво важливих послуг, таких як електроенергія для медичних установ чи гуманітарних місій, може мати вирішальне значення для збереження життів та допомоги в умовах кризи.

Отже, оцінка егалітарної та утилітарної справедливості на енергетичному ринку України в умовах війни вимагає балансування між потребами індивідів та суспільства в цілому. Важливо враховувати різні аспекти справедливості та забезпечувати розподіл енергетичних ресурсів, який враховує інтереси всіх груп населення та сприяє загальній стабільності та безпеці країни під час війни.

Обидва підходи можуть бути корисними для управління та формування політики в галузі енергетики, адже вони дозволяють враховувати різні аспекти справедливості та користі в контексті виробництва, розподілу та споживання енергії. Остаточний вибір між цими підходами може залежати від конкретних цілей та значень, які керують енергетичною політикою в конкретній країні чи регіоні.

Критерій Лексимакс, заснований на ідеї максимізації мінімального рівня благополуччя та захисту найбільш вразливих членів суспільства, також має важливий застосунок для енергетичного ринку. Враховуючи інтереси споживачів, які можуть бути особливо вразливими перед зростаючими цінами на електроенергію або обмеженнями у доступі до неї, критерій Лексимакс визначає необхідність розробки програм соціальної підтримки та

політик, що спрямовані на забезпечення справедливого розподілу енергетичних ресурсів та послуг. Це допомагає збалансувати економічні та соціальні аспекти енергетичного ринку, забезпечуючи захист найбільш вразливих груп населення.

Таблиця 3.5.

Критерії Неша та критерії Лексимакса, як засіб формування ціни на енергетичному ринку

Показник	Критерій Неша	Критерій Лексимакс
Основний принцип	Максимізація власної користі	Максимізація мінімального рівня благополуччя
Критерій справедливості	Максимізація користі для себе через співпрацю	Забезпечення максимального захисту найбільш вразливих
Оцінка рішень	Зважає на те, як рішення впливає на власну користь	Зважає на те, як рішення впливає на найбільш вразливих індивідів
Пріоритет	Власна користь індивіда в кооперативі	Мінімізація ризику для найбільш вразливих
Відмінності	Індивідуалістичний підхід, акцент на власних інтересах	Акцент на захисті найбільш вразливих членів суспільства
Приклад	Індивід вибирає рішення, яке максимізує його власну користь	Рішення, яке забезпечує захист та допомогу найбільш вразливим індивідам
Застосування	Зазвичай використовується в економічних, особистих та бізнес-ситуаціях для оптимізації індивідуальних рішень	Зазвичай використовується в соціальних та гуманітарних ситуаціях, де захист вразливих є пріоритетом

Джерело: складено автором

Критерій Неша, базуючись на принципі максимізації власної користі, може бути важливим інструментом для оцінки та оптимізації рішень на енергетичному ринку[37]. Цей критерій дозволяє аналізувати, як різні стратегії та політики можуть впливати на інтереси окремих учасників ринку, включаючи виробників, споживачів і розподільників електроенергії. Використання критерію Неша допомагає зорієнтувати ринкові рішення на максимізацію користі для різних гравців, що сприяє створенню більш конкурентоспроможного та ефективного енергетичного сектору.

Критерій Неша та критерій Лексимакс представляють собою два різних підходи до оцінки справедливості та прийняття рішень в різних ситуаціях(табл 3.5).

Критерій Неша заснований на ідеї максимізації власної користі індивіда. Він визначає, що рішення є справедливим, якщо воно сприяє максимізації користі для окремого індивіда або групи осіб. Цей підхід акцентує на індивідуалізмі та інтересах кожного учасника, що допомагає аналізувати вплив різних рішень на їхні благополуччя та користь.

Критерій Лексимакс, натомість, ставить захист найбільш вразливих та мало захищених членів суспільства у центр прийняття рішень. Він визначає справедливість через максимізацію мінімального рівня благополуччя та захист тих, хто знаходиться в найгіршому становищі[2]. Цей підхід акцентує на соціальній справедливості та рівності у доступі до ресурсів та послуг.

Обидва ці критерії можуть бути використані в контексті енергетичного ринку для аналізу та прийняття рішень, забезпечуючи баланс між індивідуальними інтересами та захистом найбільш вразливих груп споживачів. Вибір між ними може залежати від конкретних цілей, цінностей та соціальних аспектів, які важливі у конкретному енергетичному контексті.

Для простого та наочного пояснення застосування показників справедливості за допомогою методу "кругової дороги" у параграфі 3.1 було запропонована умовна задача. На рисунку 3.1 зображені прораховані варіанти вибору дати головної річної акції-розпродажу на підприємстві за допомогою показників класичного утилітаризму, класичному егалітаризму, критерію Неша та критерію Лексимакс. "Корисність" дати за кожним егалітарним і утилітарним показником позначено червоною крапкою на графіку. Червоним пунктиром було виділено два еквівалентних варіанта вибору дати, які б задовольняли, з точки зору справедливості, всі групи товарознавців. За першим варіантом можливо обрати дату навесні в

проміжку 16 березня - 20 квітня, за другим - восени в проміжку 14 вересня - 11 жовтня.

Цей простий приклад з календарем було наведено для того, щоб продемонструвати використання "кругової дороги", яка насправді неочевидна. Оцінка справедливості розподілу доданої вартості у міжгалузевому балансі є по суті кругообігом цінності, у якому є ще багато кругообігів, розгалужень, тому це можна вважати аналогією кругової дороги, хоча також не очевидною.

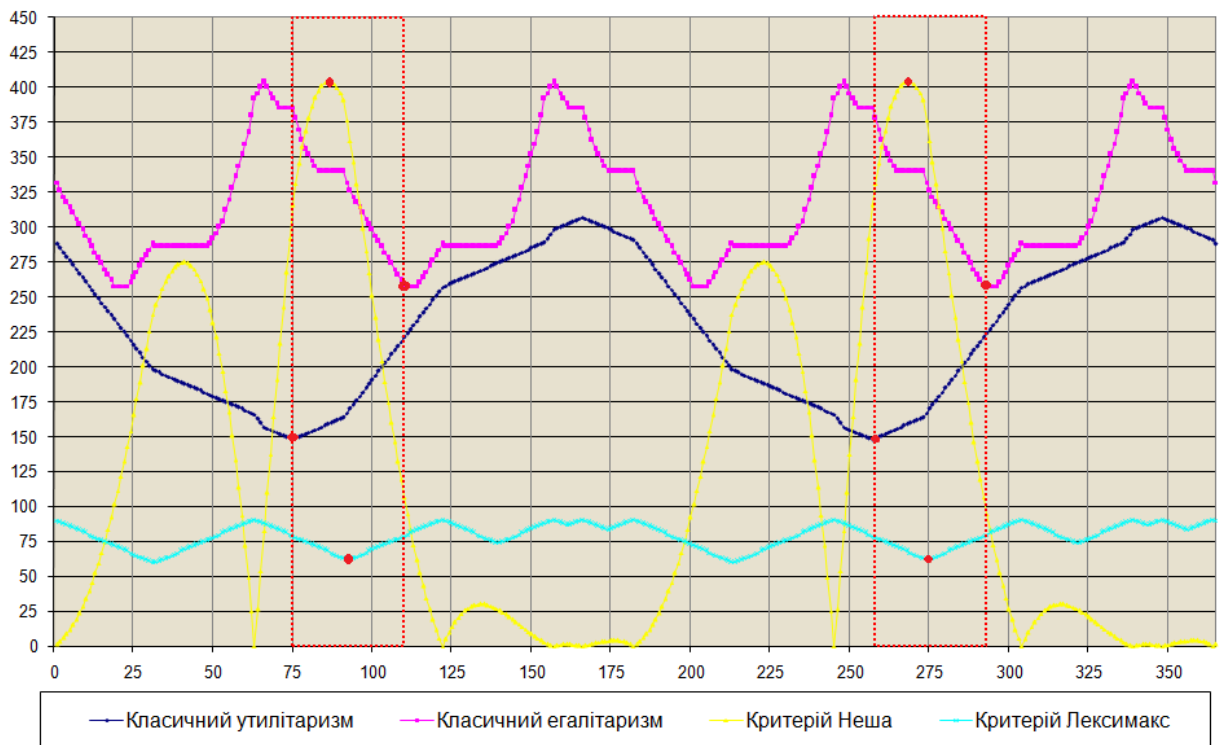

Рис. 3.1. Еквівалентні варіанти вибору дати головної річної акції-розпродажу на основі найбільшої корисності

Для забезпечення об'єктивної оцінки справедливості розподілу енергетичних ресурсів та послуг можна розглянути декілька способів, що включають абсолютні прирощення, відносні прирощення та рівність структури доданої вартості.

1. Абсолютні прирощення: Цей метод полягає у вимірюванні конкретних числових змін у розподілі енергетичних ресурсів та послуг протягом певного періоду часу. Наприклад, аналіз абсолютних змін в обсягах енергопостачання для різних регіонів або категорій споживачів може допомогти виявити, чи відбуваються значущі зміни в розподілі ресурсів, що може бути індикатором справедливості або нерівності.

2. Відносні прирощення: Цей підхід визначає зміни у розподілі ресурсів у відсотковому співвідношенні до попереднього періоду. Аналіз відносних змін дозволяє з'ясувати, чи відбуваються диспропорційні зміни у користуванні енергетичними послугами між різними групами споживачів або регіонами.

3. Рівність структури доданої вартості: Цей метод зосереджується на аналізі структури доданої вартості у виробництві та постачанні енергії. Він дозволяє оцінити, чи рівномірно розподіляються вигоди від енергетичного сектору між різними учасниками, включаючи виробників, постачальників та споживачів. Наприклад, аналіз рівності структури доданої вартості може виявити, чи відбуваються зміни в співвідношенні між витратами на виробництво та прибутками у різних сегментах ринку.

Ці методи можуть допомогти оцінити справедливість розподілу ресурсів та послуг на енергетичному ринку України і визначити, чи необхідні коригування в політиці та регулюванні для забезпечення більш справедливого та ефективного функціонування сектору енергетики. Таким чином, у сучасному світі, енергетичний ринок відіграє важливу роль у забезпеченні життєво важливих потреб суспільства. Правильна оцінка справедливості у розподілі енергетичних ресурсів та послуг є важливою складовою створення справедливого та стійкого енергетичного сектору. В даному контексті, методи оцінки, такі як абсолютні та відносні прирощення, рівність структури доданої вартості, а також критерії Неша та Лексимакс, надають нам інструменти для об'єктивного аналізу та визначення ефективних

стратегій політики ціноутворення в галузі енергетики. Вони дозволяють враховувати як індивідуальні інтереси та користь, так і захист найбільш вразливих груп населення, що є ключовими аспектами справедливості та екітабельності в цьому секторі. Вибір конкретного методу оцінки може залежати від контексту та цілей, але загальна мета залишається незмінною - створити справедливий, ефективний та стійкий енергетичний ринок, який відповідає потребам суспільства і забезпечує доступ до енергії для всіх громадян.

3.3. Виміри впливу впровадження концепції справедливого ціноутворення на національну безпеку України та подальші перспективи дослідження проблеми

Вплив цін на електроенергію необхідно розглядати з позиції забезпечення національної безпеки України. Згідно із Законом України "Про національну безпеку України", національна безпека України - захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних та потенційних загроз[54]. Під національними інтересами мається на увазі такі важливі кожної людини, всього суспільства та держави загалом інтереси, реалізація яких дозволяє Україні зберегти свій суверенітет, розвиватися в демократичному напрямі, забезпечувати безпеку та благополуччя своїх громадян. Національна безпека країни охоплює такі складові (предметні «безпеки»), як: 1) політичну; 2) соціокультурну; 3) інформаційну; 4) екологічну; 5) економічну [46]. Складові національної безпеки країни – це елементи, які взаємопов'язані один з одним та забезпечують її захищеність від внутрішніх та зовнішніх загроз. Національна безпека є складною та багатогранною системою. Вона потребує постійної уваги та зусиль з боку держави та суспільства.

Економічна безпека - це стан, за якого економіка країни здатна протистояти внутрішнім і зовнішнім загрозам, успішно конкурувати на світовому ринку та забезпечувати стійке та збалансоване зростання[50]. Вона є одним із найважливіших складових національної безпеки, оскільки забезпечує стабільність та розвиток суспільства, а також захист інтересів держави від зовнішніх та внутрішніх загроз.

Енергетична безпека є однією із найважливіших аспектів економічної безпеки, оскільки забезпечує стабільне та безперервне забезпечення необхідними енергетичними ресурсами в усі сферах економіки країни[65]. Кабінет Міністрів України затвердив Постанову "Про Концепцію діяльності органів виконавчої влади у забезпеченні енергетичної безпеки України" у якій енергетична безпека інтерпретується як "своєчасне, повне і безперервне забезпечення якісним паливом та енергією матеріального виробництва, невиробничої сфери, населення, комунально-побутових та інших споживачів, запобігання шкідливому впливові на довкілля транспортування, перетворення і споживання паливно-енергетичних ресурсів в умовах сучасних ринкових відносин, тенденцій та показників світового ринку енергоносіїв"[50]. Економічна ефективність енергоспоживання у контексті безпеки передбачає, що країна має прагнути підвищення ефективності використання енергоресурсів, щоб знизити залежність від імпорту і підвищити конкурентоспроможність економіки. Одним із факторів ефективності, в свою чергу, є встановлення та регулювання цін на електричну енергію. У Постанові описані пріоритетні напрями енергетичної безпеки, одним з яких є "удосконалення цінової та тарифної політики в галузі паливно-енергетичних ресурсів"[50].

Таким чином, є очевидним, що національна безпека залежить від економічної та енергетичної безпеки, а ціни на електроенергію мають значний вплив на економічний, енергетичний та соціальний стан України. Тому необхідно знаходження та вставлення такої концепції для

обґрунтованої та справедливої ціни на електроенергію на всіх стадіях тарифоутворення, яке враховує інтереси всіх сторін, залучених до енергетичного ринку. Дослідження та пропозиції щодо вирішення цієї проблеми було зосереджено на діяльності АТ "Полтаваобленерго", яке є одним із ключових гравців регіонального енергоринку та має вплив на ціни для кінцевих споживачів.

Справедливість є важливим поняттям в суспільстві, і вона є фундаментальним принципом в багатьох правових, моральних та етичних системах. У рамках соціально-економічних ідеалів справедливість регулює відносини між членами суспільства, яким надано належне становище, конкретні права, обов'язки та рівні можливості для реалізації свого потенціалу[22]. Ця концепція сприяє створенню справедливих та рівних умов для всіх людей та сприяє забезпеченню гідності та гармонії в суспільстві.

Справедливість у структурі ціноутворення на розподіл електроенергії може мати значний вплив на національну безпеку країни. Ключовим компонентом рівності є забезпечення того, щоб кожен у суспільстві мав доступ до енергії. Певні групи населення можуть бути не в змозі оплачувати використання електроенергії, якщо тарифи надто високі, що може вплинути на їхній рівень життя та економічне зростання. Обґрунтоване ціноутворення має потенціал для підтримки стабільності системи. При цьому виникає конфлікт інтересів, оскільки низька ціна може призвести до недостатнього фінансування енергетичної інфраструктури, що може поставити під загрозу безпеку та надійність системи. Треба враховувати також соціальну справедливість, враховувати інтереси різних соціальних груп, особливо найуразливіших верств населення. При визначенні справедливої ціни, в даному випадку на послуги від ОСР, необхідно приділяти увагу низці соціальних та економічних факторів. Враховуючи, наскільки важлива енергетична система для економіки та соціальної структури нації, це допомагає забезпечити національну безпеку.

Вплив оцінки егалітарної та утилітарної справедливості на енергетичному ринку України в умовах війни може мати значущі наслідки як для національної економіки, так і для населення. Враховуючи егалітарний аспект, можна забезпечити більший соціальний захист для вразливих груп населення. Військові конфлікти можуть супроводжуватися економічними труднощами, що може підвищити рівень бідності та безробіття. Оцінка розподілу енергетичних ресурсів на користь найбільш вразливих може допомогти зменшити соціальну напруженість і зберегти соціальну стабільність в умовах кризи.

Утилітарний підхід може забезпечити ефективне використання обмежених ресурсів. У воєнний період ресурси можуть бути дефіцитними, і важливо максимізувати їхнє використання для забезпечення життєво важливих потреб, таких як живлення медичних закладів, гуманітарних місій та стратегічних об'єктів. Це може вплинути на здатність країни витримувати військовий тиск та забезпечити безпеку національного територіуму.

Проте важливо зауважити, що дана пропозиція в роботі потребує подальших досліджень та аналізу. Враховуючи складність ситуації під час війни, необхідно ретельно вивчити всі аспекти розподілу ресурсів та енергетичних послуг. Дослідження повинні охоплювати аналіз вартості та доступності енергії для різних груп населення, оцінку впливу національної економіки та потенційні наслідки на рівень життя населення. Тільки після детального аналізу можна встановити справедливую ціну та розподіл енергетичних ресурсів, що враховуватиме всі аспекти справедливості та ефективності в умовах війни. Тривалість війни у 2024 та 2025 роках в Україні є ключовим аспектом, який потребує подальшого аналізу у формуванні справедливого ціноутворення на енергетичному ринку. Довготривала війна може мати значний вплив на доступність та розподіл енергетичних ресурсів, зокрема через обмеження виробництва, транспортування та постачання.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3

Таким чином, існують різні методи оцінки, такі як егалітарний та утилітарний підходи, а також критерії Неша та Лексимакс, які допомагають враховувати інтереси різних груп населення та забезпечувати розподіл енергетичних ресурсів, який відповідає потребам суспільства, що потребує здійснення подальших аналізів якості формування ціни на енергетичному ринку. Важливість цього аналізу підкреслюється особливо в умовах війни, коли національна економіка та життя населення піддаються значному стресу. Подальший дослідницький та аналітичний роботи в цьому напрямку є важливим завданням для забезпечення справедливого та стійкого енергетичного сектору, що враховує інтереси всіх громадян та сприяє національній безпеці та економічному розвитку.

Є як прихильники, так і противники обох цих стратегій. Між егалітаризмом і утилітаризмом існують ключові відмінності. Егалітаризм наголошує на правах і можливостях людей, тоді як утилітаризм зосереджується на результатах дій. Однією з переваг утилітаризму є те, що він базується на легко зрозумілій передумові, яку можна використовувати для вирішення різноманітних проблем. Одним із недоліків є те, що це може призвести до нерівного розподілу багатства, якщо це підвищує щастя серед усіх. У егалітаризму є такі переваги, як підкреслення цінності людської рівності та просування соціальної справедливості; тим не менш, він також має недоліки, такі як проблеми практичного впровадження та потенційне зниження економічної ефективності.

ВИСНОВКИ

Таким чином, поставлена мета у кваліфікаційній магістерській роботі була досягнута, що надає змогу зробити ряд наступних висновків, відповідно до поставлених завдань:

1. Енергетичний ринок України переживає значні реформи, спрямовані на приведення у відповідність зі стандартами Європейського Союзу, зокрема щодо лібералізації ринку та нормативно-правової бази. Запровадження конкурентного ринку електроенергії стало важливим кроком у цьому напрямку, спрямованим на підвищення ефективності, прозорості та вибору споживачів. Однак ці реформи також спричинили проблеми, зокрема нестабільність цін і необхідність балансу між інтересами ринку та міркуваннями соціального добробуту. Енергоефективність та енергозбереження набувають все більшого значення в енергетичній стратегії України. Країна має значний потенціал для енергозбереження, особливо в житловому та промисловому секторах, що може призвести до зниження споживання енергії та витрат. Інтеграція відновлюваних джерел енергії в національну мережу також змінює ландшафт попиту на електроенергію. Оскільки все більше проєктів з відновлюваної енергетики з'являється в мережі, динаміка пропозиції та попиту на електроенергію змінюється. Цей перехід створює проблеми для управління енергосистемою та потребує розробки рішень для зберігання та інтелектуальних мережевих технологій для забезпечення стабільного та надійного електропостачання.

2. Ціноутворення за принципом оплати за пропозицією, інша поширена модель, передбачає оплату постачальникам на основі їхніх власних пропозицій, а не єдиної ринкової ціни. За цією моделлю дохід кожного постачальника безпосередньо пов'язаний із його пропозицією, що спонукає їх виставляти свої справжні витрати на виробництво. Це може призвести до більш ефективного розподілу ресурсів, оскільки постачальники мають

стимули до зниження витрат. Однак ця модель також може внести складність і невизначеність, оскільки постачальники повинні передбачати ринкові умови та інші пропозиції, щоб оптимізувати свої прибутки. Іншим поширеним підходом є граничне ціноутворення, коли ціна електроенергії встановлюється на основі вартості найдорожчої одиниці електроенергії, необхідної для задоволення попиту. Цей метод гарантує, що всі дешевші джерела електроенергії використовуються першими, що потенційно призводить до економічно ефективної диспетчеризації. Однак це може призвести до підвищення цін у періоди пікового попиту, коли потрібні дорогі джерела виробництва, що вплине як на постачальників, так і на споживачів.

3. В національній економіці справедливе ціноутворення інтерпретується як ціни на товари і послуги, встановлені на основі об'єктивних і справедливих принципів, які враховують різні інтереси і дозволяють забезпечити раціональний розподіл ресурсів та доходів на рівні країни. Справедливість є однією з засад сталого розвитку, тому неможна розглядати сприяння сталості розвитку у відволіканні від забезпечення справедливості головних економічних процесів та явищ, до яких без сумніву слід віднести й ціноутворення також. Але таку концепцію справедливого ціноутворення неможна вважати поширеною фактивно та поки що неможна вважати її навіть ґрунтовною, оскільки зазвичай концепт справедливості використовують у різних значеннях, а принципи, які мають забезпечувати справедливість, стають лише деклараціями інтенцій, а не саме принципами, тобто не є правилами дії.

4. Об'єктом дослідження питання справедливого ціноутворення на енергетичному ринку було АТ «Полтаваобленерго»— оператор системи розподілу на Полтавщині. Техніко-економічний аналіз показав, що підприємство працює стабільно, отримує прибуток за 3 роки, проте є незначні коливання показників. На підприємстві виявлено низку проблем

такі, як: висока зношеність обладнання (64%), стабільне зростання цін на закупівлю електричної енергії для компенсації втрат в електричних мережах. Загальне погіршення стану ОСР у 2022 році спричинене військовою агресією з боку Російської Федерації. Внаслідок бойових дій було зруйновано або пошкоджено тисячі підприємств, транспортних вузлів, житлових будинків та інших об'єктів інфраструктури. Це в загалом призвело до скорочення виробництва та експорту, відтоку капіталу та кваліфікаційних кадрів, а також зростання інфляції, погіршення інвестиційного клімату економіки країни.

5. Проблема корупції в обленерго також впливає на економічну ефективність. Непрозорість фінансових потоків та корупційні схеми призводять до збільшення витрат, зниження якості послуг та втрати потенційних інвестицій. Крім того, корупція сприяє втратам електроенергії та неефективному її використанню, що негативно впливає на стабільність енергопостачання та екологічну безпеку.

6. Реформа енергоринку, запроваджена в Україні, мала на меті вирішити деякі з цих проблем, забезпечивши більшу прозорість та конкуренцію в галузі. Однак, попри позитивні зміни, виклики, пов'язані з корупцією в обленерго, залишаються актуальними. Вирішення цієї проблеми вимагає комплексного підходу, включаючи посилення законодавчої бази, розбудову інституційних механізмів контролю та підвищення рівня прозорості в управлінні та розподілі енергоресурсів.

7. Зазначені проблеми дають підставу для дослідження питання справедливого тарифоутворення на розподіл електричної енергії та вплив на національну безпеку України. Електрична енергія використовується в усіх галузях економіки, а також побутовими споживачами. Зміна цін на тарифи з електроенергії мають значний вплив на добробут населення, на витрати підприємства, а як наслідок, збільшення цін на кінцеві товари та послуги.

8. У розділі 3 досліджено питання загальних методів ціноутворення та зміни тарифоутворення ОСР, значення та взаємозв'язок між цінами на

електроенергію і забезпеченням національної безпеки України, розкриті поняття економічної і енергетичної безпеки. Для пропозиції концепції справедливого тарифоутворення було розглянуто сутність справедливості, особливу увагу зосереджено на егалітаризмі та утилітаризмі. На прикладі енергорозподільчого підприємства один із підходів може бути використаний для вирішення питання справедливого ціноутворення на українському енергоринку.

Отже, було проведено дослідження енергетичного ринку України та існуючих методів ціноутворення, описано гіпотезу справедливого ціноутворення у контексті забезпечення національної безпеки України, проведено фінансово-економічний аналіз АТ «Полтаваобленерго», приділено увагу сучасному загостренню проблеми несправедливості на ринку розподілу електроенергії, запропонувати концептуальну розробку формування справедливих цін на послуги розподілу електроенергії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. 26 травня АТ «ПОЛТАВАОБЛЕНЕРГО» відзначає День компанії. АТ "ПОЛТАВАОБЛЕНЕРГО". URL: <https://www.poe.pl.ua/26-travnia-at-poltavaoblenerho-vidznachaie-den-kompanii/>
2. Barbarà S., Jackson M. Maximin, leximin, and the protective criterion: Characterizations and comparisons. *Journal of Economic Theory*. 1988. Vol. 46, no. 1. P. 34–44. URL: [https://doi.org/10.1016/0022-0531\(88\)90148-2](https://doi.org/10.1016/0022-0531(88)90148-2) (date of access: 19.11.2023).
3. Coal 2022. Analysis and forecast to 2025. December 2022. IEA. URL: <https://bit.ly/3mW51hb>
4. Digitalising the energy system - EU action plan (COM(2022) 552 final). URL: <https://bit.ly/402aWjG>
5. Energy Technology Perspectives (IEA 2023). URL: <https://www.iea.org/reports/energy-technology-perspectives>
6. Global Energy Crisis. IEA. 2022. URL: <https://www.iea.org/topics/global-energy-crisis>
7. Gonzales D., Patterson M., Richards G. A Conceptual Framework for Energy Security. *Renewable and Sustainable Energy Reviews*. 2020. № 131, pp. 109982.
8. IEA and Ukraine deepen bilateral cooperation with new joint work programme. URL: <https://bit.ly/3FAqlzh>
9. Interfax-Ukraine. Дефіцит держбюджету у 2023 році майже на 70% покривається із зовнішніх джерел - голова бюджетного комітету ВР. Інтерфакс-Україна. URL: <https://interfax.com.ua/news/economic/892023.html> (дата звернення: 12.10.2023).
10. Johnson K. Understanding Energy Security in the 21st Century: A Multidimensional Approach. *Energy Research & Social Science*. 2019. № 49, pp. 88-96.

11. Kim I., Lee S., Im D., Chung H. Evaluating Energy Security Policies: A System Dynamics Approach. *Energy Policy*. 2021. № 153, pp. 112288.
12. Outlook for electricity. IEA. 2022. URL: <https://bit.ly/3n3BulE>
13. Stokes C. Energy Security and Energy Policy: Assessing Interactions. *Energy Policy*. 2019. № 129, pp. 436-443.
14. World Energy Outlook 2022. Key findings. URL: <https://bit.ly/3YTqxAp>
15. World Energy Outlook 2022. The global energy crisis. URL: <https://bit.ly/40mQiul>
16. Банківська система України станом на квітень 2023 року. Досягнення, проблеми, можливості. Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <https://niss.gov.ua/news/novyny-nisd/bankivska-systema-ukrayiny-stanom-na-kviten-2023-roku-dosyahnennya-problemy> (дата звернення: 13.10.2023).
17. Бартош І. Про підстави криміналізації зловживань на оптових енергетичних ринках. Актуальні проблеми кримінального права, процесу, криміналістики та оперативно-розшукової діяльності : тези V Всеукраїнської науково-практичної конференції (Хмельницький, 25 лютого 2022 року). Хмельницький : Вид-во НАДПСУ, 2022. С. 33–36.
18. Бартош І. І. Про суспільну небезпеку як критерій криміналізації зловживань на оптових енергетичних ринках. *Правничий часопис донецького національного університету імені Василя Стуса*. № 2(2021). С. 3–13.
19. Бондаренко В. Інноваційні технології в енергетичному секторі України. *Економіка та держава*. 2023. № 4, С. 5-8.
20. Вознюк А. А. Декларування недостовірної інформації та умисне неподання декларації: нові моделі заборонних кримінально-правових норм. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка*. 2020. Вип. 4 (92). С. 104–120. DOI: <https://doi.org/10.33766/2524-0323.92.104-120>.

21. Вітлінський В. В. Моделювання економіки: Навч. посібник. — К.: КНЕУ, 2003. — 408 с.

22. Герасимова Е.М. Проблема "економічної справедливості" в системі соціально-філософського знання. Е.М. Герасимова // Науковий часопис НПУ ім. Драгоманова. Серія 7. Релігієзнавство. Культурологія. Філософія: зб. наук. пр. К.: НПУ ім. Драгоманова, 2007. — № 16 (29). — С. 94-108. URL:

<https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/3335/Herasymova.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

23. Голубєва О. Є., Солодовнікова О. І. Оцінка ризиків для підприємств енергетичного комплексу України. Економіка промисловості. 2020. №3, С.34-45.

24. Довбенко М. Теорії економічних механізмів колективного вибору. Історія економічної думки. 2008. С. 55–65.

25. Енергетична стратегія України на період до 2030 р. Кабінет Міністрів України від 24.07.2013 № 1071. URL: <https://de.com.ua/uploads/0/1703-EnergyStratagy2030.pdf>

26. Звіт про управління за 2022 рік. Акціонерне товариство "Полтаваобленерго". Полтава. 2022. 17 с. URL: https://www.poe.pl.ua/wp-content/uploads/2023/04/Zv%D1%96t_pro_upravl%D1%96nnja_za_2022_r%D1%96k.pdf

27. Івашко О. А. Теорія фінансів: навч. посіб. / Олена Анатоліївна Івашко. Луцьк : Вежа-Друк, 2014. 404 с. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/153582888.pdf>.

28. К.Маркевич, В.Омельченко. Ціноутворення на енергетичних ринках: досвід ЄС та України. / Аналітична доповідь. — Київ: Заповіт, 2016. — 56с.

29. Кирик. В.В. Електричні мережі та системи. Режими роботи розімкнених мереж: навч. посіб. Київ: НТУУ «КПІ», 2014. 130 с. URL: https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/19121/1/POSS_EMS2014%20-kyryk.pdf
30. І.В. Блінов, Є.В. Парус. Оптовий та роздрібний ринок електричної енергії. навч. пос.: Київ. КПІ ім. Ігоря Сікорського. 2023. 291 с.
31. Ковальчук О. Новітні технології в енергетичному секторі України. Економіка та держава. 2022. № 1, С. 5-8.
32. Комісія затвердила нову методикау щодо стимулюючого тарифоутворення для операторів систем розподілу (РАВ-регулювання). Офіційний сайт Регулятора. URL: <https://www.nerc.gov.ua/news/komisiya-zatverdila-novu-metodiku-shchodo-stimulyuyuchogo-tarifoutvorenniya-dlya-operatoriv-sistem-rozpodilu-rab-regulyuvannya?news=10442>
33. Конспект лекцій з дисципліни "Електропостачання промислових підприємств" для студентів напряму 6.050701 – електротехніка і електротехнології, 6.050702 - електромеханіка (Частина 1). Укладачі Є.Д. Хмельницький, О.О. Крупник. Кам'янське: ДДТУ, 2015. 125 с. URL: https://www.dstu.dp.ua/Portal/Data/6/30/konspekt_ES_part1.pdf
34. Краснікова Л.І., Останін Д.В. Оцінка ефективності виробництва та споживання електроенергії в Україні. Наукові записки. 1999. Т. 15: Економіка. С. 38-46. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/694569f4-35cb-41d6-b6aa-7e550e348901/content>
35. Мазур О. Є. Ринкове ціноутворення: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2012. 480 с. URL: <https://westudents.com.ua/glavy/40840-rozdl-4-metodi-tsnoutvorenniya.html>
36. Мельник І.В. Ризик-менеджмент на підприємствах енергетичного комплексу. Наукові праці Державного університету інфраструктури та технологій. 2019. № 1(36), С.85-89.

37. Мочерний С. В. Економічна теорія : Підручник / С. В. Мочерний, М. В. Довбенко. - К. : Видавничий центр «Академія», 2004. 856 с.

38. Мулен Э. Кооперативное принятие решений: Аксиомы и модели: Пер. с англ. М.: Мир, 1991, 464 с. URL: <https://csc-knu.github.io/tpr/books/mulen-1991.pdf>

39. Мікроекономіка: Навч. посібник / Н. М. Каменева, М. В. Косич, О. Ю. Александрова та ін. Харків: УкрДУЗТ, 2022. 305 с.

40. Міненерго: З 1 жовтня ціна на електроенергію для населення буде знижена. Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/minenergo-z-1-zhovtnya-cina-na-elektroenergiyu-dlya-naselennya-bude-znizhena>

41. Новини У. Н. Найгучніша справа про енергетичну корупцію в Україні: названі імена та – жодного вироку | УНН. Оперативні новини України та Світу | Українські Національні Новини УНН. URL: <https://unn.ua/news/nayguchnisha-sprava-pro-energetichnu-koruptsiyu-v-ukrayini-nazvani-imena-ta-zhodnogo-viroku> (дата звернення: 17.11.2023).

42. Новини У. Н. Найгучніша справа про енергетичну корупцію в Україні: названі імена та – жодного вироку | УНН. Оперативні новини України та Світу | Українські Національні Новини УНН. Київ. URL: <https://unn.ua/news/nayguchnisha-sprava-pro-energetichnu-koruptsiyu-v-ukrayini-nazvani-imena-ta-zhodnogo-viroku> (дата звернення: 17.11.2023).

43. Новини У. Н. Обленерго Суркісів має понад 860 млн грн податкового боргу | УНН. Оперативні новини України та Світу | Українські Національні Новини УНН. URL: <https://unn.ua/news/oblenergo-surkisiv-maye-ponad-860-mln-grn-podatkovogo-borgu> (дата звернення: 17.11.2023). (запоріжжяобленерго)

44. Омельченко В.: Базові причини енергетичної кризи в ОЗП 2021–2022 рр. Разумков Центр. 24.11.2021. Available at: www.cutt.ly/51cRqKY

45. Паничок М. Ю., Кривуля П. В. Пристосовність різних підходів щодо інтерпретування категорій «ефект» та «ефективність» для вирішення завдань оцінювання використання економічного потенціалу регіону. Економічний вісник Донбасу, 2019. № 3 (57). С. 10-20. DOI: 10.12958/1817-3772-2019-3(57)-10-20.

46. Попова С.М. Попова Л.М. Основні складові національної безпеки України. Наше право. № 13. 2013. С. 54-60. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/ec7775b3-0a44-4548-8eda-778aae1de1c4/content>

47. Підтримка ВДЕ в Україні: як це працює. Частина друга. ДІП «Гарантований покупець». URL: https://www.gpee.com.ua/news_item/555 (дата звернення: 21.10.2023).

48. Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 5 червня 2019 р. № 483 : Постанова Каб. Міністрів України від 30.05.2023 р. № 544. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/544-2023-п#Text>

49. Про встановлення граничних цін на ринку «на добу наперед», внутрішньодобовому ринку та балансуєчому ринку від 15.02.2023 № 1902-22.3.1/23. Офіційний сайт Регулятора. Київ. 2023. URL: https://www.nerc.gov.ua/storage/app/sites/1/Docs/Postanova_obgruntuvannya/2023/liutyu/21.02.2023/p45_21-02-23.pdf

50. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України від 29.10.2013 № 1277: Наказ М-ва економ. розвитку і торгівлі України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#Text>

51. Про затвердження Положення про покладення спеціальних обов'язків на учасників ринку електричної енергії для забезпечення загальносуспільних інтересів у процесі функціонування ринку електричної енергії : Постанова Каб. Міністрів України від 05.06.2019 р. № 483 : станом на 1 черв. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/483-2019-п#Text>

52. Про затвердження Порядку забезпечення стандартів якості електропостачання та надання компенсацій споживачам за їх недотримання : Постанова Нац. коміс., що здійснює держ. регулювання у сферах енергетики та комун. послуг від 12.06.2018 р. № 375 : станом на 6 лют. 2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0375874-18#Text>

53. Про затвердження правил ринку: постанова Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг від 14 березня 2018 року № 307. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0307874-18#Text>

54. Про національну безпеку України : Закон України від 21.06.2018 р. № 2469-VIII : станом на 31 березня 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>

55. Про природні монополії : Закон України від 20.04.2000 р. № 1682-III : станом на 31 берез. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1682-14#Text>

56. Про ринок електричної енергії : Закон України від 13.04.2017 р. № 2019-VIII : станом на 3 верес. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2019-19#Text>

57. Про спрощення порядку надання населенню субсидій для відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг, придбання скрапленого газу, твердого та рідкого пічного побутового палива : Постанова Каб. Міністрів України від 21.10.1995 р. № 848 : станом на 21 лип. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-95-п#Text>

58. Проблеми розвитку енергетики України. Вісн. НАН України, 2006. № 2, С. 3-6.

59. Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 1227/2011 щодо доброчесності та прозорості на оптовому та енергетичному ринку від 25 жовтня 2011 р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/55-GOEEI/es-12272011.pdf>.

60. Регулятор встановив тарифи на розподіл е/е та на послуги ПУП на 2022р. EXPRO Consulting. URL: <https://expro.com.ua/novini/regulyator-vstanoviv-tarifi-na-rozpodl-ee-ta-na-poslugi-pup-na-2022r->

61. Ринок без ПСО: якими будуть ціни на електроенергію для населення. ГО «Діксі Груп», 2021 р. URL: https://dixigroup.org/wp-content/uploads/2021/05/pso_final_comments.pdf

62. Сапега В. О., Бережний М. М. Ризик-менеджмент як інструмент управління підприємством енергетичної галузі. Економіка розвитку. 2019. № 2 (86), С.17-21.

63. Статут Акціонерного товариства "Полтаваобленерго" (нова редакція). Полтава. 2019. 33 с. URL: https://www.poe.pl.ua/wp-content/uploads/2019/04/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%83%D1%82_%D0%90%D0%A2-%D0%9F%D0%9E%D0%95.pdf

64. Стогній Б., Кулик М.: Загальні проблеми та довгострокові перспективи розвитку енергетики в Україні. Наука та інновації 2006. Т 2. № 2, С. 5–18.

65. Струк Н. П. Енергетична безпека у системі економічної безпеки країни. Світ економічної науки. Випуск 4 : матеріали міжнар. науковопракт. інтернет-конф. екон. спрямування, м. Тернопіль. 2018. С. 46–47. URL: https://www.economy-confer.com.ua/data/downloads/file_1547380232.pdf#page=46

66. Сьогоднішня ПЕК України. Інфографіка. *Всеукраїнська Енергетична Асамблея*. URL: <https://uaea.com.ua/dysp.html> (дата звернення: 28.10.2023).

67. Ціни на універсальні послуги 2022. Офіційний сайт ТОВ «ПОЛТАВАЕНЕРГОЗБУТ». URL: <https://www.energo.pl.ua/tsiny-na-universalni-posluhy-2022/>

68. Шевчук І. Використання новітніх технологій в енергетичному секторі України. Економіка та держава. 2021. № 2, С. 5-8.

69. Шевчук, І. Диверсифікація енергетичної системи України: стратегічні виклики та можливості. Економіка та держава. 2020. № 4, С. 5-8.

70. ЮрЛіга. Затверджено стандарти якості надання послуг електропостачання. Інформаційне агенство "ЛІГА:ЗАКОН". URL: https://jurliga.ligazakon.net/news/170806_zatverdzheno-standarti-yakost-nadannya-poslug-elektropostachannya

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Рух основних засобів за групами за 2020-2022 р.

Група ОЗ	На початок року			Надійшло за рік			Вибуло за рік			Інші зміни вартості ОЗ	Амортизація	На кінець року		
	Первісна вартість	Накопичена амортизація	Залишкова вартість	Первісна вартість	Накопичена амортизація	Залишкова вартість	Первісна вартість	Накопичена амортизація	Залишкова вартість			Первісна вартість	Накопичена амортизація	Залишкова вартість
2020 р.														
1. Земля	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1
2. Будівлі	237448	170098	67350	11363	295	11067	124	71	53	57290	6117	285335	158172	127163
3. Інженерні споруди, обладнання підстанцій	2914546	1914791	999755	178180	3345	174835	2245	2085	160	96321	98279	3143006	1965363	1177643
4. Машини, обладнання та інвентар	231275	166741	64534	2575	453	7112	783	739	44	24885	12814	245498	160565	84933
5. Транспортні засоби, робочі машини	97605	68220	29385	8633	167	8466	627	627	0	2782	6210	107431	72840	34591
6. Багаторічні насадження	5	0	5	0	0	0	0	0	0	10	0	10	0	10
7. Інші	178615	174343	4272	32046	0	32046	10860	6983	3877	2	28574	199801	195934	3867
Всього	3659495	2494198	1165297	237796	4270	233526	14639	10505	4134	181290	151994	3981082	2552874	1428208
2021 р.														
1. Земля	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1
2. Будівлі	285335	158172	128163	12218	234	11984	0	0	0	-3573	6313	293980	164002	129978
3. Інженерні споруди, обладнання підстанцій	3143006	1965363	1177643	234898	3542	231356	2165	1977	188	3573	102415	3379312	2066378	1312934
4. Машини, обладнання та інвентар	245498	160565	84933	7294	339	6955	208	208	0	0	10707	252584	171079	81505
5. Транспортні засоби, робочі машини	107431	72840	34591	10934	811	10123	2695	2695	0	0	7231	115670	77435	38235
6. Багаторічні насадження	10	0	10	0	0	0	0	0	0	0	0	10	0	10

7. Інші	199801	195934	3867	40485	0	40485	12475	10253	2222	0	38860	227811	224541	3270
Всього	3981082	2552874	1428208	305829	4926		17543	15133	2410	0	165526	4269368	2703435	1565933
2022 р.														
1. Земля	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1
2. Будівлі	293980	164002	129978	18791	1404	17387	65694	7230	58464	-727	6499	246350	164440	81910
3. Інженерні споруди, обладнання підстанцій	3379312	2066378	1312934	279698	28193	251496	147576	39867	107709	918	120745	3512343	2175885	1336458
4. Машини, обладнання та інвентар	252584	171079	81505	117260	42290	74970	130974	76658	54316	-191	13701	238679	150211	88468
5. Транспортні засоби, робочі машини	115670	77435	38235	9477	3280	6197	4036	1040	2996	0	7053	121111	86728	34383
6. Багаторічні насадження	10	0	10	6	6	0	10	0	10	0	0	6	6	0
7. Інші	227811	224541	3270	65896	0	65896	8325	4902	3423	0	59762	285382	279401	5981
Всього	4269368	2703435	1565933	491119	75173	415946	356615	129697	226818	0	207760	4403872	2856671	1547201

ДОДАТОК Б

Розкриття інформації про витрати на собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)

за 2020-2022 р., тис. грн.

Статті витрат	2020	2021	2022	Абсолютне відхилення		Відносне відхилення, %		Структура, %			Структурнізрушення, %	
				2021/2020	2022/2021	2021/2020	2022/2021	2020	2021	2022	2021/2020	2022/2021
Собівартістьреалізованоїпродукції (товарів, робіт, послуг), в т. ч.:	2071163	2551017	2566169	479854	15152	23,17	0,59	100	100	100	—	—
- витрати на покупну електроенергію (для компенсації технологічних втрат електроенергії)	551162	752469	807207	201307	54738	36,52	7,27	26,61	29,50	31,46	2,89	1,96
- витрати на покупну електроенергію (для врегулювання небалансів)	5811	18384	25796	12573	7412	216,37	40,32	0,28	0,72	1,01	0,44	0,28
- витрати на послуги оператора системи передачі	83880	130283	128669	46403	-1614	55,32	-1,24	4,05	5,11	5,01	1,06	-0,09
- витрати на послуги з диспетчерського управління	88383	221907	267519	133524	45612	151,07	20,55	4,27	8,70	10,42	4,43	1,73
- витрати на послуги оператора ринку	965	683	465	-282	-218	-29,22	-31,92	0,05	0,03	0,02	-0,02	-0,01
- витрати пального	17352	20347	31988	2995	11641	17,26	57,21	0,84	0,80	1,25	-0,04	0,45
- витрати товарів, реалізованих протягом року	4104	1988	1793	-2116	-195	-51,56	-9,81	0,20	0,08	0,07	-0,12	-0,01
- амортизація	135652	154774	190004	19122	35230	14,10	22,76	6,55	6,07	7,40	-0,48	1,34
- витрати на оплату праці з нарахуванням на фонд оплати праці	871248	938781	777707	67533	-161074	7,75	-17,16	42,07	36,80	30,31	-5,27	-6,49
- витрати на ремонт та	239779	236781	257264	-2998	20483	-1,25	8,65	11,5	9,28	10,0	-2,30	0,74

обслуговування основних засобів									8		3		
- витрати сировини і допоміжних матеріалів	14537	12528	9012	-2009	-3516	-13,82	-28,07	0,70	0,49	0,35	-0,21	-0,14	
- витрати електроенергії на власні потреби	20136	26290	33336	6154	7046	30,56	26,80	0,97	1,03	1,30	0,06	0,27	
- інші витрати	38154	35802	35409	-2352	-393	-6,16	-1,10	1,84	1,40	1,38	-0,44	-0,02	

ДОДАТОК В

Динаміка зміни кадрового складу АТ «Полтаваобленерго»
за 2020-2022 р., ос.

Категорії персоналу	2020	2021	2022	Абсолютне відхилення		Відносне відхилення, %		Структура, %			Структурні зрушення, %	
				2021/2020	2022/2021	2021/2020	2022/2021	2020	2021	2022	2021/2020	2022/2021
Керівники	464	464	465	0	1	0	0,22	10,22	10,59	10,47	0,36	-0,12
Інженерно-технічні працівники	1459	1436	1400	-23	-36	-1,58	-2,51	32,15	32,77	31,53	0,62	-1,24
Робітники	2615	2482	2575	-133	93	-5,09	3,75	57,62	56,64	58,00	-0,98	1,35
Разом(спискова), з них:	4538	4382	4440	-156	58	-3,44	1,32	100	100	100	—	—
- в об'єднаних філіях і дільницях	3547	3370	3391	-177	21	-4,99	0,62	78,16	76,91	76,37	-1,26	-0,53
- в головному офісі	991	1012	1049	21	37	2,12	3,66	21,84	23,09	23,63	1,26	0,53

ДОДАТОК Г

Структура споживання електричної енергії в розрізі груп споживачів за 2020-2022 р.

Групи споживачів	тис.кВт·год			Абсолютне відхилення		Відносне відхилення,%		Структура,%			Структурні зрушення, %	
	2020	2021	2022	2021/2020	2022/2021	2021/2020	2022/2021	2020	2021	2022	2021/2020	2022/2021
Побутові (індивідуальні, колективні)	1086066	1146760	1133932	60694	-12828	5,59	-1,12	21,9	22,2	28,9	0,3	6,71
Малі побутові	339918	201653	107953	-138265	-93700	-40,68	-46,47	6,8	3,9	2,8	-2,9	-1,15
Бюджетні установи та організації	122494	133376	115992	10882	-17384	8,88	-13,03	2,5	2,6	2,96	0,1	0,36
З договірною потужністю більше 50 кВт	3411608	3690315	2564745	278707	-1125570	8,17	-30,50	68,8	71,4	65,4	2,57	-5,97
Всього	4960086	5172104	3922622	1880080	-1249482	57,11	-24,16	100	100	100	—	—

ДОДАТОК Г

Схема-матриця міжгалузевого балансу

Галузі-виробники	Галузі-споживачі					Кінцевий продукт	Валовий продукт
	1	2	3	...	n		
1	X_{11}	X_{12}	X_{13}	...	X_{1n}	Y_1	X_1
2	X_{21}	X_{22}	X_{23}	...	X_{2n}	Y_2	X_2
3	X_{31}	X_{32}	X_{33}	...	X_{3n}	Y_3	X_3
:	:	:	:	1:	:	II	:
n	X_{n1}	X_{n2}	X_{n3}	...	X_{nn}	Y_n	X_n
Амортизація	C_1	C_2	C_3	...	C_n	IV	
Оплата праці	v_1	v_2	v_3	III	v_n		
Чистий дохід	M_1	M_2	M_3	...	M_n		
Валовий продукт	X_1	X_2	X_3	...	X_n		$\sum_{i=1}^n x_i = \sum_{j=1}^n x_j$

ДОДАТОК Д.1

Фінансова звітність за 2022 рік

Додаток I
до Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку
1 "Загальні вимоги до фінансової звітності"

Підприємство <u>АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "ПОЛТАВОБЛЕНЕРГО"</u>	Дата (рік, місяць, число)	КОДИ		
Територія <u>Полтавська</u>	за ЄДРПОУ	2022	12	31
Організаційно-правова форма господарювання <u>Акціонерне товариство</u>	за КАТОГТГ ¹	00131819		
Вид економічної діяльності <u>розподілення електроенергії</u>	за КОПФГ ²	UA53080370010266780		
Середня кількість працівників ² <u>4 138</u>	за КВЕД	230		
Адреса, телефон <u>вул. Старий Поділ, 5, м. Полтава, Полтавська обл., 36022, тел. 516-267</u>		35.13		

Одиниця виміру: тис. грн. без десяткового знаку (окрім розділу IV Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід) (форма № 2), грошові показники якого наводяться в гривнях з копійками)

Складено (зробити позначку "v" у відповідній клітинці):

за положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку

за міжнародними стандартами фінансової звітності

v

Баланс (Звіт про фінансовий стан)

на 31 грудня 2022 р.

Форма N 1 Код за ДКУД **1801001**

Актив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
I	2	3	4
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи	1000	7 084	4 624
первісна вартість	1001	50 118	46 434
накопичена амортизація	1002	(43 034)	(41 810)
Незавершені капітальні інвестиції	1005	2 427	48 493
Основні засоби	1010	1 565 933	1 547 201
первісна вартість	1011	4 269 368	4 403 872
знос	1012	(2 703 435)	(2 856 671)
Інвестиційна нерухомість	1015		
Довгострокові біологічні активи	1020		
Довгострокові фінансові інвестиції, які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030		
інші фінансові інвестиції	1035		
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	6 595	
Відстрочені податкові активи	1045	88 586	117 118
Інші необоротні активи	1090		
Усього за розділом I	1095	1 670 625	1 717 436
II. Оборотні активи			
Запаси	1100	66 650	115 855
Виробничі запаси	1101	66 551	115 673
Товари	1104	99	182
Поточні біологічні активи	1110		
Векселі одержані	1120	2 000	2 000
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	75 094	65 871
Дебіторська заборгованість за розрахунками:			
за виданими авансами	1130	31 902	288 437
з бюджетом	1135	12 837	13
у тому числі з податку на прибуток	1136	12 824	
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	41 456	241 132
Поточні фінансові інвестиції	1160		800
Гроші та їх еквіваленти	1165	595 754	341 165
Витрати майбутніх періодів	1170	19	111
Інші оборотні активи	1190	91 155	84 745
Усього за розділом II	1195	916 867	1 140 129
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття			
Баланс	1300	2 587 492	2 857 565

Пасив	Код рядка	На початок звітної періоду	На кінець звітної періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал			
Зареєстрований (паітовий) капітал	1400	232 967	232 967
Капітал у дооцінках	1405	282 383	83 185
Додатковий капітал	1410	31 538	196 359
Резервний капітал	1415	28 068	28 068
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	1 182 851	1 491 903
Неоплачений капітал	1425	()	()
Видучений капітал	1430	(902)	(902)
Усього за розділом I	1495	1 756 905	2 031 580
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення			
Відстрочені податкові зобов'язання	1500		
Довгострокові кредити банків	1510		
Інші довгострокові зобов'язання	1515	58 903	48 688
Довгострокові забезпечення	1520		
Цільове фінансування	1525		2 864
благодійна допомога	1526		2 864
Усього за розділом II	1595	58 903	51 552
III. Поточні зобов'язання і забезпечення			
Короткострокові кредити банків	1600		
Векселі видані	1605		
Поточна кредиторська заборгованість за:			
довгостроковими зобов'язаннями:			
товари, роботи, послуги	1610	152	192
товари, роботи, послуги	1615	159 112	97 385
розрахунками з бюджетом	1620	27 134	51 945
у тому числі з податку на прибуток	1621		16 866
розрахунками зі страхування	1625	11 476	7 711
розрахунками з оплати праці	1630	42 632	28 361
Поточна кредиторська заборгованість за одержаними авансами	1635	281 739	324 982
Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з учасниками	1640	3 926	3 926
Поточна кредиторська заборгованість із внутрішніх розрахунків	1645		
Поточні забезпечення	1660	198 113	69 715
Доходи майбутніх періодів	1665		
Інші поточні зобов'язання	1690	47 400	190 216
Усього за розділом III	1695	771 684	774 433
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття			
	1700		
Баланс	1900	2 587 492	2 857 565

Керівник

Руслан СТРОЙНИЙ

Головний бухгалтер

Ірина ДУБІННА

¹ Кодифікатор адміністративно-територіальних одиниць за територією територіальної громади

² Визначається в порядку, встановленому центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері статистики.

Підприємство АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "ПОЛТАВАОБЛЕНЕРГО"Дата (рік, місяць, число)
за СДРПОУ

КОДИ		
2022	12	31
00131819		

**Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)
за рік 2022 р.**

Форма

Код за ДКУД

1801003

I. ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	2 854 195	2 923 593
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(2 566 169)	(2 551 017)
Валовий:			
прибуток	2090	288 026	372 576
збиток	2095	()	()
Інші операційні доходи	2120	210 801	326 393
Адміністративні витрати	2130	(131 273)	(139 286)
Витрати на збут	2150	()	()
Інші операційні витрати	2180	(46 516)	(104 610)
Фінансовий результат від операційної діяльності:			
прибуток	2190	321 038	455 073
збиток	2195	()	()
Дохід від участі в капіталі	2200		
Інші фінансові доходи	2220	40 925	60 770
Інші доходи	2240	15 457	6 046
Фінансові витрати	2250	(8 381)	()
Втрати від участі в капіталі	2255	()	()
Інші витрати	2270	(223 967)	(27 285)
Фінансовий результат до оподаткування:			
прибуток	2290	145 072	494 604
збиток	2295	()	()
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	(35 218)	(91 088)
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305		
Чистий фінансовий результат:			
прибуток	2350	109 854	403 516
збиток	2355	()	()

II. СУКУПНИЙ ДОХІД

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Дооцінка (уцінка) необоротних активів	2400		
Дооцінка (уцінка) фінансових інструментів	2405		
Накопичені курсові різниці	2410		
Частка іншого сукупного доходу асоційованих та спільних підприємств	2415		
Інший сукупний дохід	2445		
Інший сукупний дохід до оподаткування	2450	0	0
Податок на прибуток, пов'язаний з іншим сукупним доходом	2455		
Інший сукупний дохід після оподаткування	2460	0	0
Сукупний дохід (сума рядків 2350, 2355 та 2460)	2465	109 854	403 516

III. ЕЛЕМЕНТИ ОПЕРАЦІЙНИХ ВИТРАТ

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Матеріальні затрати	2500	927 099	900 799
Витрати на оплату праці	2505	840 042	965 872
Відрахування на соціальні заходи	2510	181 357	207 951
Амортизація	2515	211 075	168 431
Інші операційні витрати	2520	536 138	551 085
Разом	2550	2 695 711	2 794 138

IV. РОЗРАХУНОК ПОКАЗНИКІВ ПРИБУТКОВОСТІ АКЦІЙ

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Середньорічна кількість простих акцій	2600	220 822 258	220 822 258
Скоригована середньорічна кількість простих акцій	2605	220 822 258	220 822 258
Чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2610	0,50	1,83
Скоригований чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2615	0,50	1,83
Дивіденди на одну просту акцію	2650		

Керівник

Руслан СТРОЙНИЙ

Головний бухгалтер

Лариса ДУБІНІНА

Підприємство

АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "ПО.ІТАВАОБ.ЕНЕРГО"

за ЄДРПОУ

Дата (рік, місяць, число)

КОД ДІ		
2022	12	31
00131819		

ЗВІТ ПРО РУХ ГРОШОВИХ КОШТІВ (ЗА ПРЯМИМ МЕТОДОМ)

за рік 2022 р.

Форма № 3

код за ДКУД

1801004

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
I. Рух коштів у результаті операційної діяльності			
Надходження від:			
Реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	3000	3 460 600	3 536 201
Повернення податків і зборів у тому числі податку на додану вартість	3005	-	-
Цільового фінансування	3010	-	-
Надходження від повернення авансів	3020	-	-
Надходження від відсотків за залишками коштів на поточних рахунках	3025	10 148	9 849
Надходження від боржників неустойки (штрафів, пені)	3035	982	2 349
Інші надходження	3095	126 952	218 716
Витрачання на оплату:			
Товарів (робіт, послуг)	3100	(2 074 329)	(1 652 717)
Праці	3105	(693 602)	(688 005)
Відрахувань на соціальні заходи	3110	(189 607)	(187 466)
Зобов'язань з податків і зборів	3115	(471 518)	(536 109)
Витрачання на оплату зобов'язань з податку на прибуток	3116	(34 055)	(19 888)
Витрачання на оплату зобов'язань з податку на додану вартість	3117	(239 558)	(321 739)
Витрачання на оплату зобов'язань з інших податків і зборів	3118	(197 905)	(194 482)
Витрачання на оплату авансів	3135	(-)	(-)
Інші витрачання	3190	(141 413)	(154 792)
Чистий рух коштів від операційної діяльності	3195	28 213	548 026
II. Рух коштів у результаті інвестиційної діяльності			
Надходження від реалізації:			
фінансових інвестицій	3200	-	-
необоротних активів	3205	-	-
Надходження від отриманих:			
відсотків	3215	-	-
дивідендів	3220	-	-
Надходження від деривативів	3225	-	-
Інші надходження	3250	-	-
Витрачання на придбання:			
фінансових інвестицій	3255	(800)	(-)
необоротних активів	3260	(263 727)	(185 510)
Виплати за деривативами	3270	(-)	(-)
Інші платежі	3290	(-)	(-)
Чистий рух коштів від інвестиційної діяльності	3295	-264 527	-185 510
III. Рух коштів у результаті фінансової діяльності			
Надходження від:			
Власного капіталу	3300	-	-
Отримання позик	3305	140 800	-
Інші надходження	3340	370 925	28 128
Витрачання на:			
Викуп власних акцій	3345	(-)	(-)
Погашення позик	3350	(-)	(-)
Сплату дивідендів	3355	(-)	(-)
Інші платежі	3390	(530 000)	(-)
Чистий рух коштів від фінансової діяльності	3395	-18 275	28 128
Чистий рух грошових коштів за звітний період	3400	-254 589	390 644
Залишок коштів на початок року	3405	595 754	205 110
Вплив зміни валютних курсів на залишок коштів	3410	-	-
Залишок коштів на кінець року	3415	341 165	595 754

Керівник

Регіна СТРОЙНИЙ

Головний бухгалтер

Наталія ДУБІНІНА

ЗВІТ ПРО ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ
за рік 2022 р.

ФОРМА № 4

Код за ДКУД

1801005

Стаття	Код рядка	Зареєстрований (паівовий) капітал	Капітал у дооцінках	Додатковий капітал	Резервний капітал	Перезоділений прибуток (непокритий збиток)	Неоплачений капітал	Вилучений капітал	Всього
I	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Залишок на початок року	4000	232 967	282 383	31 538	28 068	1 182 851	-	(902)	1 756 905
Коригування:									
Зміна облікової політики	4005	-	-	-	-	-	-	-	-
Виправлення помилок	4010	-	-	-	-	-	-	-	-
Інші зміни	4090	-	-	-	-	-	-	-	-
Скоригований залишок на початок року	4095	232 967	282 383	31 538	28 068	1 182 851	-	(902)	1 756 905
Чистий прибуток (збиток) за звітний період	4100	-	-	-	-	109 854	-	-	109 854
Інший сукупний дохід за звітний період	4110	-	-	-	-	-	-	-	-
Дооцінка (уцінка) необоротних активів	4111	-	-	-	-	-	-	-	-
Розподіл прибутку									
Виплати власникам (дивіденди)	4200	-	-	-	-	-	-	-	-
Спрямування прибутку до зареєстрованого капіталу	4205	-	-	-	-	-	-	-	-
Відрахування до резервного капіталу	4210	-	-	-	-	-	-	-	-
Внески учасників									
Внески до капіталу	4240	-	-	-	-	-	-	-	-
Погашення заборгованості з капіталу	4245	-	-	-	-	-	-	-	-
Вилучення капіталу									
Викуп акцій (часток)	4260	-	-	-	-	-	-	-	-
Перепродаж викуплених акцій (часток)	4265	-	-	-	-	-	-	-	-
Анулювання викуплених акцій (часток)	4270	-	-	-	-	-	-	-	-
Вилучення частки в капіталі	4275	-	-	-	-	-	-	-	-
Інші зміни в капіталі	4290	-	(199 198)	164 821	-	199 198	-	-	164 821
Разом зміни в капіталі	4295	-	(199 198)	164 821	-	309 052	-	-	274 675
Залишок на кінець року	4300	232 967	83 185	196 359	28 068	1 491 903	-	(902)	2 031 580

Керівник

Головний бухгалтер

Руслан СТРОЙНИЙ

Наталія ДУБІШНА

ДОДАТОК Д.2

Фінансова звітність за 2021 рік

Додаток 1
до Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку
1 "Загальні вимоги до фінансової звітності"

		КОДИ		
		2021	12	31
Підприємство	АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "ПОЛТАВАОБЛЕЕНЕРГО"	за ЄДРПОУ		
Територія	Полтавська	за КАТОТТГ ¹		
Організаційно-правова форма господарювання	Акціонерне товариство	за КОПФГ		
Вид економічної діяльності	розподілення електроенергії	за КВЕД		
Середня кількість працівників ²	4 354			
Адреса, телефон	вул. Старий Поділ, 5, м. Полтава, Полтавська обл., 36022, тел. 516-267			
Одиниця виміру: тис. грн. без десяткового знаку (окрім розділу IV Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід) (форма № 2), грошові показники якого наводяться в гривнях з копійками)				
Складено (зробити позначку "v" у відповідній клітинці):				
за національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку				
за міжнародними стандартами фінансової звітності				
v				

Баланс (Звіт про фінансовий стан)

на 31 грудня 2021 р.

Форма N 1 Код за ДКУД

1801001

Актив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи	1000	9 707	7 084
первісна вартість	1001	48 952	50 118
накопичена амортизація	1002	(39 245)	(43 034)
Незавершені капітальні інвестиції	1005	32 107	2 427
Основні засоби	1010	1 428 208	1 565 933
первісна вартість	1011	3 981 082	4 269 368
знос	1012	(2 552 874)	(2 703 435)
Інвестиційна нерухомість	1015		
Довгострокові біологічні активи	1020		
Довгострокові фінансові інвестиції: які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030		
інші фінансові інвестиції	1035		
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	13 840	6 595
Відстрочені податкові активи	1045	113 475	88 586
Інші необоротні активи	1090		
Усього за розділом I	1095	1 597 337	1 670 625
II. Оборотні активи			
Запаси	1100	38 302	66 650
Виробничі запаси	1101	38 010	66 551
Товари	1104	292	99
Поточні біологічні активи	1110		
Векселі отримані	1120	2 000	2 000
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	115 267	75 094
Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами	1130	32 593	31 902
з бюджетом	1135	59 150	12 837
у тому числі з податку на прибуток	1136	59 135	12 824
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	47 712	41 456
Поточні фінансові інвестиції	1160		
Гроші та їх еквіваленти	1165	205 110	595 754
Витрати майбутніх періодів	1170		19
Інші оборотні активи	1190	55 088	91 155
Усього за розділом II	1195	555 222	916 867
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200		
Баланс	1300	2 152 559	2 587 492

Пасив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	232 967	232 967
Капітал у дооцінках	1405	298 524	282 383
Додатковий капітал	1410	28 593	31 538
Резервний капітал	1415	28 068	28 068
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	760 468	1 182 851
Неоплачений капітал	1425	()	()
Вилучений капітал	1430	(902)	(902)
Усього за розділом I	1495	1 347 718	1 756 905
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення			
Відстрочені податкові зобов'язання	1500		
Довгострокові кредити банків	1510		
Інші довгострокові зобов'язання	1515	3 149	58 903
Довгострокові забезпечення	1520		
Цільове фінансування	1525		
Усього за розділом II	1595	3 149	58 903
III. Поточні зобов'язання і забезпечення			
Короткострокові кредити банків	1600		
Векселі видані	1605		
Поточна кредиторська заборгованість за:			
довгостроковими зобов'язаннями	1610	120	152
товари, роботи, послуги	1615	52 413	159 112
розрахунками з бюджетом	1620	41 277	27 134
у тому числі з податку на прибуток	1621		
розрахунками зі страхування	1625	9 566	11 476
розрахунками з оплати праці	1630	36 541	42 632
Поточна кредиторська заборгованість за отриманими авансами	1635	247 948	281 739
Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з учасниками	1640	3 926	3 926
Поточна кредиторська заборгованість із внутрішніх розрахунків	1645		
Поточні забезпечення	1660	244 528	198 113
Доходи майбутніх періодів	1665		
Інші поточні зобов'язання	1690	165 373	47 400
Усього за розділом III	1695	801 692	771 684
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття			
	1700		
Баланс	1900	2 152 559	2 587 492

Керівник

Стройний Руслан Вікторович

Головний бухгалтер

Дубініна Наталя Вікторівна

¹ Кодифікатор адміністративно-територіальних одиниць та територій територіальних громад.

² Визначається в порядку, встановленому центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері статистики.

Підприємство АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "ПОЛТАВАОБЛЕНЕРГО"Дата (рік, місяць, число)
за ЄДРПОУ

КОДИ		
2021	12	31
00131819		

**Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)
за рік 2021 р.**

Форма Код за ДКУД 1801003

I. ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	2 923 593	2 528 819
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(2 551 017)	(2 071 163)
Валовий:			
прибуток	2090	372 576	457 656
збиток	2095	()	()
Інші операційні доходи	2120	326 393	121 150
Адміністративні витрати	2130	(139 286)	(127 682)
Витрати на збут	2150	()	()
Інші операційні витрати	2180	(104 610)	(152 576)
Фінансовий результат від операційної діяльності:			
прибуток	2190	455 073	298 548
збиток	2195	()	()
Дохід від участі в капіталі	2200		
Інші фінансові доходи	2220	60 770	3
Інші доходи	2240	6 046	13 015
Фінансові витрати	2250	()	()
Втрати від участі в капіталі	2255	()	()
Інші витрати	2270	(27 285)	(8 464)
Фінансовий результат до оподаткування:			
прибуток	2290	494 604	303 102
збиток	2295	()	()
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	(91 088)	(38 939)
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305		
Чистий фінансовий результат:			
прибуток	2350	403 516	264 163
збиток	2355	()	()

II. СУКУПНИЙ ДОХІД

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Дооцінка (уцінка) необоротних активів	2400		181 290
Дооцінка (уцінка) фінансових інструментів	2405		
Накопичені курсові різниці	2410		
Частка іншого сукупного доходу асоційованих та спільних підприємств	2415		
Інший сукупний дохід	2445		
Інший сукупний дохід до оподаткування	2450	0	181 290
Податок на прибуток, пов'язаний з іншим сукупним доходом	2455		
Інший сукупний дохід після оподаткування	2460	0	181 290
Сукупний дохід (сума рядків 2350, 2355 та 2460)	2465	403 516	445 453

III. ЕЛЕМЕНТИ ОПЕРАЦІЙНИХ ВИТРАТ

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Матеріальні затрати	2500	900 799	625 607
Витрати на оплату праці	2505	965 872	894 789
Відрахування на соціальні заходи	2510	207 951	193 078
Амортизація	2515	168 431	155 963
Інші операційні витрати	2520	551 085	416 824
Разом	2550	2 794 138	2 286 261

IV. РОЗРАХУНОК ПОКАЗНИКІВ ПРИБУТКОВОСТІ АКЦІЙ

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Середньорічна кількість простих акцій	2600	220 822 258	220 822 258
Скоригована середньорічна кількість простих акцій	2605	220 822 258	220 822 258
Чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2610	1,83	1,20
Скоригований чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2615	1,83	1,20
Дивіденди на одну просту акцію	2650		

Керівник

Головний бухгалтер

Стройний Руслан Вікторович

Дубініна Наталя Вікторівна

Підприємство

АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "ПОЛТАВАОБЛЕНЕРГО"

Дата (рік, місяць, число)

КОДИ		
2021	12	31
00131819		

за ЄДРПОУ

ЗВІТ ПРО РУХ ГРОШОВИХ КОШТІВ (ЗА ПРЯМИМ МЕТОДОМ)

за рік 2021 р.

Форма N 3

код за ДКУД

1801004

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
I. Рух коштів у результаті операційної діяльності			
Надходження від:			
Реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	3000	3 536 201	2 683 885
Повернення податків і зборів	3005	-	-
у тому числі податку на додану вартість	3006	-	-
Цільового фінансування	3010	-	-
Надходження від повернення авансів	3020	-	-
Надходження від відсотків за залишками коштів на поточних рахунках	3025	9 849	5 490
Надходження від боржників неустойки (штрафів, пені)	3035	2 349	5 274
Інші надходження	3095	218 716	187 526
Витрачання на оплату:			
Товарів (робіт, послуг)	3100	(1 652 717)	(1 253 885)
Праці	3105	(688 005)	(616 525)
Відрахувань на соціальні заходи	3110	(187 466)	(168 215)
Зобов'язань з податків і зборів	3115	(536 109)	(398 069)
Зобов'язань з податку на прибуток	3116	(19 888)	(-)
Зобов'язань з податку на додану вартість	3117	(321 739)	(225 645)
Зобов'язань з інших податків і зборів	3118	(194 482)	(172 424)
Витрачання на оплату авансів	3135	(-)	(-)
Інші витрачання	3190	(154 792)	(111 804)
Чистий рух коштів від операційної діяльності	3195	548 026	333 677
II. Рух коштів у результаті інвестиційної діяльності			
Надходження від реалізації:			
фінансових інвестицій	3200	-	-
необоротних активів	3205	-	-
Надходження від отриманих:			
відсотків	3215	-	-
дивідендів	3220	-	-
Надходження від деривативів	3225	-	-
Інші надходження	3250	-	-
Витрачання на придбання:			
фінансових інвестицій	3255	(-)	(-)
необоротних активів	3260	(185 510)	(188 717)
Виплати за деривативами	3270	(-)	(-)
Інші платежі	3290	(-)	(-)
Чистий рух коштів від інвестиційної діяльності	3295	-185 510	-188 717
III. Рух коштів у результаті фінансової діяльності			
Надходження від:			
Власного капіталу	3300	-	-
Отримання позик	3305	-	-
Інші надходження	3340	28 128	3
Витрачання на:			
Викуп власних акцій	3345	(-)	(-)
Погашення позик	3350	(-)	(-)
Сплату дивідендів	3355	(-)	(5)
Інші платежі	3390	(-)	(-)
Чистий рух коштів від фінансової діяльності	3395	28 128	-2
Чистий рух грошових коштів за звітний період	3400	390 644	144 958
Залишок коштів на початок року	3405	205 110	60 152
Вплив зміни валютних курсів на залишок коштів	3410	-	-
Залишок коштів на кінець року	3415	595 754	205 110

Керівник

Стройний Руслан Вікторович

Головний бухгалтер

Дубініна Наталя Вікторівна

Підприємство

АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "ПОЛТАВАОБЛЕНЕРГО"

Дата (рік, місяць, число)
за ЄДРПОУ

КОДИ

2021 | 12 | 31

131819

ЗВІТ ПРО ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ
за рік 2021 р.

ФОРМА № 4

Код за ДКУД

1801005

Стаття	Код рядка	Зареєстрований (пайовий) капітал	Капітал у дооцінках	Додатковий капітал	Резервний капітал	Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	Неоплачений капітал	Вилучений капітал	Всього
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Залишок на початок року	4000	232 967	298 524	28 593	28 068	760 468	-	(902)	1 347 718
Коригування:									
Зміна облікової політики	4005	-	-	-	-	-	-	-	-
Виправлення помилок	4010	-	-	-	-	-	-	-	-
Інші зміни	4090	-	-	-	-	-	-	-	-
Скоригований залишок на початок року	4095	232 967	298 524	28 593	28 068	760 468	-	(902)	1 347 718
Чистий прибуток (збиток) за звітний період	4100	-	-	-	-	403 516	-	-	403 516
Інший сукупний дохід за звітний період	4110	-	-	-	-	-	-	-	-
Дооцінка (уцінка) необоротних активів	4111	-	-	-	-	-	-	-	-
Розподіл прибутку									
Виплати власникам (дивіденди)	4200	-	-	-	-	-	-	-	-
Спрямування прибутку до зареєстрованого капіталу	4205	-	-	-	-	-	-	-	-
Відрахування до резервного капіталу	4210	-	-	-	-	-	-	-	-
Внески учасників									
Внески до капіталу	4240	-	-	-	-	-	-	-	-
Погашення заборгованості з капіталу	4245	-	-	-	-	-	-	-	-
Вилучення капіталу									
Викуп акцій (часток)	4260	-	-	-	-	-	-	-	-
Перепродаж викуплених акцій (часток)	4265	-	-	-	-	-	-	-	-
Анулювання викуплених акцій (часток)	4270	-	-	-	-	-	-	-	-
Вилучення частки в капіталі	4275	-	-	-	-	-	-	-	-
Інші зміни в капіталі	4290	-	(16 141)	2 945	-	18 867	-	-	5 671
Разом змін в капіталі	4295	-	(16 141)	2 945	-	422 383	-	-	409 187
Залишок на кінець року	4300	232 967	282 383	31 538	28 068	1 182 851	-	(902)	1 756 905

Керівник

Стройний Руслан Вікторович

Головний бухгалтер

Дубинна Наталя Вікторівна

ДОДАТОК Д.3

Фінансова звітність за 2020 рік

Додаток 1
до Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку
1 "Загальні вимоги до фінансової звітності"

	Дата (рік, місяць, число)	КОДИ		
		2020	12	31
Підприємство <u>АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "ПОЛТАВАОБЛЕНЕРГО"</u>	за ЄДРПОУ	00131819		
Територія <u>Полтавська</u>	за КОАТУУ	5310136700		
Організаційно-правова форма господарювання <u>Акціонерне товариство</u>	за КОПФГ	230		
Вид економічної діяльності <u>розподілення електроенергії</u>	за КВЕД	35.13		
Середня кількість працівників ¹ <u>4 349</u>				
Адреса, телефон <u>вул. Старий Поділ, 5, м. Полтава, Полтавська обл., 36022, тел. 516-267</u>				
Одиниця виміру: тис. грн. без десяткового знаку (окрім розділу IV Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід) (форма № 2), грошові показники якого наводяться в гривнях з копійками)				
Складено (зробити позначку "v" у відповідній клітинці):				
за положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку				
за міжнародними стандартами фінансової звітності				
v				

**Баланс (Звіт про фінансовий стан)
на 31 грудня 2020 р.**

Форма N 1 Код за ДКУД **1801001**

Актив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи	1000	12 519	9 707
первісна вартість	1001	47 393	48 952
накопичена амортизація	1002	(34 874)	(39 245)
Незавершені капітальні інвестиції	1005	43 856	32 107
Основні засоби	1010	1 165 297	1 428 208
первісна вартість	1011	3 659 495	3 981 082
знос	1012	(2 494 198)	(2 552 874)
Інвестиційна нерухомість	1015		
Довгострокові біологічні активи	1020		
Довгострокові фінансові інвестиції: які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030		
інші фінансові інвестиції	1035	200	
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040		13 840
Відстрочені податкові активи	1045	143 454	113 475
Інші необоротні активи	1090		
Усього за розділом I	1095	1 365 326	1 597 337
II. Оборотні активи			
Запаси	1100	88 221	38 302
Виробничі запаси	1101	87 392	38 010
Товари	1104	829	292
Поточні біологічні активи	1110		
Векселі отримані	1120	2 000	2 000
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	85 620	115 267
Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами	1130	20 527	32 593
з бюджетом	1135	68 118	59 150
у тому числі з податку на прибуток	1136	68 094	59 135
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	46 351	47 712
Поточні фінансові інвестиції	1160		
Гроші та їх еквіваленти	1165	60 152	205 110
Витрати майбутніх періодів	1170		
Інші оборотні активи	1190	108 754	55 088
Усього за розділом II	1195	479 743	555 222
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття			
Баланс	1300	1 845 069	2 152 559

Пасив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	232 967	232 967
Капітал у дооцінках	1405	131 954	298 524
Додатковий капітал	1410	27 015	28 593
Резервний капітал	1415	28 068	28 068
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	481 585	760 468
Неоплачений капітал	1425	()	()
Вилучений капітал	1430	(902)	(902)
Усього за розділом I	1495	900 687	1 347 718
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення			
Відстрочені податкові зобов'язання	1500		
Довгострокові кредити банків	1510		
Інші довгострокові зобов'язання	1515	2 753	3 149
Довгострокові забезпечення	1520		
Цільове фінансування	1525		
Усього за розділом II	1595	2 753	3 149
III. Поточні зобов'язання і забезпечення			
Короткострокові кредити банків	1600		
Векселі видані	1605		
Поточна кредиторська заборгованість за:			
довгостроковими зобов'язаннями	1610		120
товари, роботи, послуги	1615	102 133	52 413
розрахунками з бюджетом	1620	17 939	41 277
у тому числі з податку на прибуток	1621		
розрахунками зі страхування	1625	6 758	9 566
розрахунками з оплати праці	1630	27 116	36 541
Поточна кредиторська заборгованість за отриманими авансами	1635	515 684	247 948
Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з учасниками	1640	3 931	3 926
Поточна кредиторська заборгованість із внутрішніх розрахунків	1645	188	
Поточні забезпечення	1660	106 881	244 528
Доходи майбутніх періодів	1665		
Інші поточні зобов'язання	1690	160 999	165 373
Усього за розділом III	1695	941 629	801 692
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття			
	1700		
Баланс	1900	1 845 069	2 152 559

Керівник

Стройний Руслан Вікторович

Головний бухгалтер

Дубініна Наталя Вікторівна

¹ Визначається в порядку, встановленому центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері статистики.

Пасив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	232 967	232 967
Капітал у дооцінках	1405	131 954	298 524
Додатковий капітал	1410	27 015	28 593
Резервний капітал	1415	28 068	28 068
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	481 585	760 468
Неоплачений капітал	1425	()	()
Вилучений капітал	1430	(902)	(902)
Усього за розділом I	1495	900 687	1 347 718
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення			
Відстрочені податкові зобов'язання	1500		
Довгострокові кредити банків	1510		
Інші довгострокові зобов'язання	1515	2 753	3 149
Довгострокові забезпечення	1520		
Цільове фінансування	1525		
Усього за розділом II	1595	2 753	3 149
III. Поточні зобов'язання і забезпечення			
Короткострокові кредити банків	1600		
Векселі видані	1605		
Поточна кредиторська заборгованість за:			
довгостроковими зобов'язаннями	1610		120
товари, роботи, послуги	1615	102 133	52 413
розрахунками з бюджетом	1620	17 939	41 277
у тому числі з податку на прибуток	1621		
розрахунками зі страхування	1625	6 758	9 566
розрахунками з оплати праці	1630	27 116	36 541
Поточна кредиторська заборгованість за отриманими авансами	1635	515 684	247 948
Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з учасниками	1640	3 931	3 926
Поточна кредиторська заборгованість із внутрішніх розрахунків	1645	188	
Поточні забезпечення	1660	106 881	244 528
Доходи майбутніх періодів	1665		
Інші поточні зобов'язання	1690	160 999	165 373
Усього за розділом III	1695	941 629	801 692
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття			
	1700		
Баланс	1900	1 845 069	2 152 559

Керівник

Стройний Руслан Вікторович

Головний бухгалтер

Дубініна Наталя Вікторівна

¹ Визначається в порядку, встановленому центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері статистики.

II. СУКУПНИЙ ДОХІД

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Дооцінка (уцінка) необоротних активів	2400	181 290	
Дооцінка (уцінка) фінансових інструментів	2405		
Накопичені курсові різниці	2410		
Частка іншого сукупного доходу асоційованих та спільних підприємств	2415		
Інший сукупний дохід	2445		
Інший сукупний дохід до оподаткування	2450	181 290	0
Податок на прибуток, пов'язаний з іншим сукупним доходом	2455		
Інший сукупний дохід після оподаткування	2460	181 290	0
Сукупний дохід (сума рядків 2350, 2355 та 2460)	2465	445 453	(271 471)

III. ЕЛЕМЕНТИ ОПЕРАЦІЙНИХ ВИТРАТ

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Матеріальні затрати	2500	625 607	673 639
Витрати на оплату праці	2505	894 789	688 196
Відрахування на соціальні заходи	2510	193 078	147 201
Амортизація	2515	155 963	153 158
Інші операційні витрати	2520	416 824	411 864
Разом	2550	2 286 261	2 074 058

IV. РОЗРАХУНОК ПОКАЗНИКІВ ПРИБУТКОВОСТІ АКЦІЙ

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Середньорічна кількість простих акцій	2600	220 822 258	220 879 965
Скоригована середньорічна кількість простих акцій	2605	220 822 258	220 879 965
Чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2610	1,20	(1,23)
Скоригований чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2615	1,20	(1,23)
Дивіденди на одну просту акцію	2650		

Керівник

Стройний Руслан Вікторович

Головний бухгалтер

Дубініна Наталя Вікторівна

Підприємство

АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "ПОЛТАВАОБЛЕНЕРГО"

Дата (рік, місяць, число)

КОДИ		
2020	12	31
00131819		

за ЄДРПОУ

ЗВІТ ПРО РУХ ГРОШОВИХ КОШТІВ (ЗА ПРЯМИМ МЕТОДОМ)

за рік 2020 р.

Форма N 3

код за ДКУД

1801004

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
I. Рух коштів у результаті операційної діяльності			
Надходження від:			
Реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	3000	2 683 885	3 358 387
Повернення податків і зборів	3005	-	-
у тому числі податку на додану вартість	3006	-	-
Цільового фінансування	3010	-	-
Надходження від повернення авансів	3020	-	-
Надходження від відсотків за залишками коштів на поточних рахунках	3025	5 490	1 620
Надходження від боржників неустойки (штрафів, пені)	3035	5 274	5 796
Інші надходження	3095	187 526	235 879
Витрачання на оплату:			
Товарів (робіт, послуг)	3100	(1 253 885)	(1 817 647)
Праці	3105	(616 525)	(517 071)
Відрахувань на соціальні заходи	3110	(168 215)	(141 969)
Зобов'язань з податків і зборів	3115	(398 069)	(323 308)
Зобов'язань з податку на прибуток	3116	(-)	(44)
Зобов'язань з податку на додану вартість	3117	(225 645)	(172 798)
Зобов'язань з інших податків і зборів	3118	(172 424)	(150 466)
Витрачання на оплату авансів	3135	(-)	(-)
Інші витрачання	3190	(111 804)	(486 424)
Чистий рух коштів від операційної діяльності	3195	333 677	315 263
II. Рух коштів у результаті інвестиційної діяльності			
Надходження від реалізації:			
фінансових інвестицій	3200	-	-
необоротних активів	3205	-	-
Надходження від отриманих:			
відсотків	3215	-	-
дивідендів	3220	-	-
Надходження від деривативів	3225	-	-
Інші надходження	3250	-	-
Витрачання на придбання:			
фінансових інвестицій	3255	(-)	(-)
необоротних активів	3260	(188 717)	(284 877)
Виплати за деривативами	3270	(-)	(-)
Інші платежі	3290	(-)	(-)
Чистий рух коштів від інвестиційної діяльності	3295	-188 717	-284 877
III. Рух коштів у результаті фінансової діяльності			
Надходження від:			
Власного капіталу	3300	-	-
Отримання позик	3305	-	-
Інші надходження	3340	3	4 500
Витрачання на:			
Викуп власних акцій	3345	(-)	(902)
Погашення позик	3350	(-)	(-)
Сплату дивідендів	3355	(5)	(-)
Інші платежі	3390	(-)	(-)
Чистий рух коштів від фінансової діяльності	3395	-2	3 598
Чистий рух грошових коштів за звітний період	3400	144 958	33 984
Залишок коштів на початок року	3405	60 152	26 168
Вплив зміни валютних курсів на залишок коштів	3410	-	-
Залишок коштів на кінець року	3415	205 110	60 152

Керівник

Стройний Руслан Вікторович

Головний бухгалтер

Дубініна Наталя Вікторівна

Підприємство

АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "ПОЛТАВАОБЛЕНЕРГО"

Дата (рік, місяць, число)
за ЄДРПОУ

КОДИ		
2020	12	31
131819		

ЗВІТ ПРО ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ
за рік 2020 р.

ФОРМА № 4

Код за ДКУД

1801005

Стаття	Код рядка	Зареєстрований (пайовий) капітал	Капітал у дооцінках	Додатковий капітал	Резервний капітал	Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	Неоплачений капітал	Вилучений капітал	Всього
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Залишок на початок року	4000	232 967	131 954	27 015	28 068	481 585	-	(902)	900 687
Коригування:									
Зміна облікової політики	4005	-	-	-	-	-	-	-	-
Виправлення помилок	4010	-	-	-	-	-	-	-	-
Інші зміни	4090	-	-	-	-	-	-	-	-
Скоригований залишок на початок року	4095	232 967	131 954	27 015	28 068	481 585	-	(902)	900 687
Чистий прибуток (збиток) за звітний період	4100	-	-	-	-	264 163	-	-	264 163
Інший сукупний дохід за звітний період	4110	-	181 290	-	-	-	-	-	181 290
Дооцінка (уцінка) необоротних активів	4111	-	181 290	-	-	-	-	-	181 290
Розподіл прибутку									
Виплати власникам (дивіденди)	4200	-	-	-	-	-	-	-	-
Спрямування прибутку до зареєстрованого капіталу	4205	-	-	-	-	-	-	-	-
Відрахування до резервного капіталу	4210	-	-	-	-	-	-	-	-
Внески учасників									
Внески до капіталу	4240	-	-	-	-	-	-	-	-
Погашення заборгованості з капіталу	4245	-	-	-	-	-	-	-	-
Вилучення капіталу									
Викуп акцій (часток)	4260	-	-	-	-	-	-	-	-
Перепродаж викуплених акцій (часток)	4265	-	-	-	-	-	-	-	-
Анулювання викуплених акцій (часток)	4270	-	-	-	-	-	-	-	-
Вилучення частки в капіталі	4275	-	-	-	-	-	-	-	-
Інші зміни в капіталі	4290	-	(14 720)	1 578	-	14 720	-	-	1 578
Разом змін в капіталі	4295	-	166 570	1 578	-	278 883	-	-	447 031
Залишок на кінець року	4300	232 967	298 524	28 593	28 068	760 468	-	(902)	1 347 718

Керівник

Головний бухгалтер

Стройний Руслан Вікторович

Дубініна Наталя Вікторівна